

Dadansoddi ar gyfer Polisi

Analysis for Policy

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

RHIF YMCHWIL CYMDEITHASOL: 38/2018

DYDDIAD CYHOEDDI: 27/06/2018

Gwerthusiad o Raglen Esgyn

Adroddiad Gwerthuso Terfynol

Teitl: Gwerthusiad o Raglen Esgyn

Awdur(on) / Cwmni

Oliver Allies

Barn yr ymchwilydd a fynegir yn yr adroddiad hwn ac nid yw o reidrwydd yn farn Llywodraeth Cymru

I gael rhagor o wybodaeth, cysylltwch ag:

Siân Williams

Yr Is-Adran Gymunedau

Llywodraeth Cymru

Swyddfa Merthyr Tudful

Parc Busnes Rhydycar

CF48 1UZ

Ffôn: 03000 253991

Ebost: Sian.Williams50@gov.cymru

Tabl cynnwys

Tabl cynnwys	1
Rhestr tablau.....	1
Rhestr ffigyrau.....	2
Geirfa	3
1. Cyflwyniad/Cefndir	4
2. Y Dull Methodolegol	7
3. Rhaglen Esgyn.....	13
4. Gweithredu'r Rhaglen.....	23
5. Perfformiad y Rhaglen.....	36
6. Crynodeb o'r Canfyddiadau ac Argymhellion	55
Adran Cyfeiriadau	64
Atodiad A: Theori Newid ar gyfer Rhaglen Esgyn	67
Atodiad B: Offer Arolwg Cyfweld Cyfranogwyr Esgyn	68
Atodiad C: Offer Arolwg Ail Gyfweliad â Chyfranogwyr Esgyn.....	73

Rhestr tablau

Tabl 1.1: Ardaloedd Gweithredu Esgyn	4
Tabl 2.1: Tonnau Arolwg y Cyfranogwyr	9
Tabl 2.2: Arolwg Cyfranogwyr – Nifer yr Ymatebwyr.....	9
Tabl 3.1: Newid yn Nifer yr Hawlwyr Lwfans Ceisio Gwaith yn ôl hyd.....	16
Tabl 4.1: Strwythur Staffio Rhaglen Esgyn yn ôl Ardal Gyflenwi	24
Tabl 4.2: Dadansoddiad Demograffig Cyfranogwyr Rhaglen Esgyn yn ôl Ardal Gyflenwi....	30
Tabl 5.1: Cyfraddau Symud Cyfranogwyr Esgyn i Gyflogaeth yn ôl hyd bod yn ddi-waith ...	38
Tabl 5.2: Cyfraddau Symud Cyfranogwyr Esgyn i Gyflogaeth yn ôl cymhwyster uchaf	38
Tabl 5.3: Dadansoddi Effeithiolrwydd Cost	46
Tabl 5.4: Amcangyfrif Cost a Budd Rhaglen Esgyn i Gyfranogwyr Esgyn o dan Ragdybiaethau Gwaelodlin (wedi'i grynhoi i'r £50 agosaf)	54

Rhestr ffigyrau

Ffigwr 3.1: Canran yr Aelwydydd Heb Waith yng Nghymru yn ôl ardal Awdurdod Lleol – 2012 a 2016	15
Ffigwr 3.2: Taith Cyfranogwr Cymunedau am Waith.....	21
Ffigwr 4.1: Y Model Gweithredu a gynlluniwyd ar gyfer Rhaglen Esgyn	25
Ffigwr 4.2: Sut daethoch chi i wybod am Raglen Esgyn?	27
Ffigwr 4.3: Tueddiadau yn Llwyth Achosion Cynyddol Cyfranogwyr wedi'u hatgyfeirio i Raglen Esgyn dros amser	28
Ffigwr 4.4: Hanes Cyflogaeth Cyfranogwyr Esgyn ar adeg eu cofrestru.....	30
Ffigwr 5.1: Canlyniadau Rhaglen Esgyn (Cronnus) 2014-Hydref 2017.....	36
Ffigwr 5.2: Cymharu sefyllfaoedd Cyfranogwyr Esgyn – adeg y Cyfweiliad Cyntaf a'r Ail	37
Ffigwr 5.3: Teipoleg Cyfranogwyr Esgyn yn seiliedig ar Bellter o'r Farchnad Lafur	39
Ffigwr 5.4: Cyfraddau Symud i Gyflogaeth yn ôl "Grŵp" Cyfranogwyr	40
Ffigwr 5.5: Dadansoddi Ymatebion i "Pa mor hyderus ydych chi'n teimlo ynghylch dod o hyd i waith cyflogedig?" ymysg y cohort a gymerodd ran yn yr ail gyfweiliad ac a oedd yn dal heb waith	41
Ffigwr 5.6: Pa mor hyderus ydych chi'n teimlo ynghylch cadw'r swydd gyflogedig honno? (Cyfranogwyr heb waith yn unig).....	42
Ffigwr 5.7: Ymatebion i Gwestiynau Lles ONS (sgôr allan o 10).....	43
Ffigwr 5.8: Cynnydd Cyfartalog mewn Lles rhwng y Cyfweiliad Cyntaf a'r Ail yn ôl Grwpiau Cymdeithasol-ddemograffig	44
Ffigwr 5.9: Y Canran yn Symud i Gyflogaeth ar ôl Pedwar Chwarter, cymharu Esgyn â QLFS.....	48
Ffigwr 5.10: Hyd (mewn chwarteri) yr amser a gymerir i gael cyflogaeth, cymharu Esgyn â QLFS (Cyflogedig ar ôl Pedwar Chwarter yn unig).....	49

Geirfa

Acronym	Diffiniadau	Cyfieithiad
CaW	Cymunedau am Waith	Communities for Work
CBA	Dadansoddi Cost a Budd	Cost Benefit Analysis
CEA	Dadansoddiad Effeithiolrwydd Cost	Cost Effectiveness Analysis
CyG	Cymunedau yn Gyntaf	Communities First
DWP	Adran Gwaith a Phensiynau	Department for Work and Pensions
ESF	Cronfa Gymdeithasol Ewrop	European Social Fund
GIG	Gwasanaeth Iechyd Gwladol	National Health Service/NHS
JCP	Canolfan Byd Gwaith	Jobcentre Plus
JSA	Lwfans Ceisio Gwaith	Jobseekers Allowance
LSOAs	Ardal Gynnyrch Ehangach Haen Is	Lower Layer Super Output Area
NDC	Y Fargen Newydd ar gyfer Cymunedau	New Deal for Communities
NQF	Fframwaith Cymwysterau Cenedlaethol	National Qualifications Framework
ONS	Y Swyddfa Ystadegau Gwladol	Office for National Statistics
PaCE	Rhieni, Gofal Plant a Chyflogaeth	Parents Childcare and Employment
PSM	Cydweddu Sgorau Tueddiad	Propensity Score Matching
QLFS	Arolwg Chwarterol o'r Llafurlu	Quarterly Labour Force Survey

1. Cyflwyniad/Cefndir

- 1.1 Ym mis Mawrth 2015, comisiynodd Llywodraeth Cymru gwmni Wavehill i gynnal gwerthusiad o Raglen Esgyn ('Lift' yn Saesneg). Roedd Rhaglen Esgyn wedi'i chynllunio i ymateb i'r ymrwymiad a nodwyd yng Nghynllun Gweithredu Llywodraeth Cymru ar gyfer Trechu Tlodi (yn 2013) i gynnig 5,000 o gyfleoedd hyfforddiant a chyflogaeth i bobl sy'n byw ar aelwydydd heb waith yn yr hirdymor erbyn diwedd 2017.
- 1.2 Gweithredai'r Rhaglen mewn naw ardal, yn seiliedig ar 12 o glystyrau¹ Cymunedau yn Gyntaf (CyG) ledled Cymru. Roedd yr ardaloedd a ddewiswyd i gynnal Esgyn ynddynt yn fwriadol amrywiol (o ran maint, natur wledig a natur yr amddifadedd a geir yno) er mwyn gallu rhoi model Esgyn ar bawf mewn ystod o leoliadau gwahanol. Er bod y rhan fwyaf o ardaloedd lle cynigir Rhaglen Esgyn yn seiliedig ar un Clwstwr, roedd tair ardal yn y Rhaglen — sef Blaenau Gwent, Caerffili a Sir y Fflint² — yn cynnwys dau Glwstwr yr un.

Tabl 1.1: Ardaloedd Gweithredu Esgyn

Ardal gyflenwi (Clwstwr Cymunedau yn Gyntaf)	Awdurdod Lleol
Ynys Môn	Ynys Môn
Dwyrain a Gorllewin Sir y Fflint	Sir y Fflint
Cwm Afan	Castell-nedd Port Talbot
Gogledd-orllewin Abertawe	Abertawe
Llanelli	Sir Gaerfyrddin
Ebwy Fawr a Thredegar	Blaenau Gwent
Basn Caerffili a Chwm Rhymni Uchaf	Caerffili
Dwyrain Caerdydd	Caerdydd
Gorllewin Taf	Rhondda Cynon Taf

- 1.3 Ym mhob ardal yn y Rhaglen roedd timau bach o Froceriaid/Mentoriaid Swyddi (y cyfeirwyd atynt maes o law fel Mentoriaid ac fel rheol gyda dau ym mhob ardal) wedi'u recriwtio i gynorthwyo oedolion o oedran gweithio oedd yn byw ar aelwydydd heb waith yn hirdymor (sef cartrefi oedd wedi bod heb waith ers o leiaf chwe mis). Roedd cyfranogwyr cymwys yn ymuno â'r Rhaglen yn wirfoddol, gyda'r Mentoriaid

¹ Mae 52 Clwstwr sy'n gweithredu yn y cymunedau mwyaf difreintiedig (10%) yng Nghymru.

² Ymunodd Sir y Fflint ac un o ardaloedd Caerffili â Rhaglen Esgyn yn ddiweddarach.

yn asesu eu dyheadau i gael swydd, yn pennu eu hanghenion hyfforddiant neu addysg ac yn eu cynorthwyo i lunio cynlluniau (gweithredu) datblygu personol er mwyn rhoi strwythur iddynt gyrraedd cyflogaeth. Câi cyfleoedd hyfforddiant a chyflogaeth addas wedyn eu canfod.

- 1.4 Byddai'r Mentoriaid yn chwilio am gyfleoedd hyfforddiant a chyflogaeth yn lleol. Ar lefel genedlaethol cafodd adrannau Llywodraeth Cymru, cyrff cyhoeddus ac eraill eu gwahodd i ehangu eu cronfa o gyfleoedd cyflogaeth a hyfforddiant a allai fod yn addas yn lleol i bobl heb waith yn y tymor hir. Roedd y rhain yn cynnwys Byrddau Iechyd Lleol, Landlordiaid Cymdeithasol Cofrestredig, a chyfleoedd mewn Rhaglenni Sgiliau ac Addysg oedd yn bodoli eisoes.
- 1.5 Roedd yr ardal gyntaf i weithredu Rhaglen Esgyn wedi dechrau ar ei gwaith ym mis Ionawr 2014 a dechreuodd yr olaf o'r naw ardal weithredu yn ystod haf y flwyddyn honno. Yn 2016, cytunodd y Gweinidog Cymunedau a Threchu Tlodi ar gyllideb i'r Rhaglen ar gyfer 2016-17 a 2017-18 er mwyn galluogi'r Rhaglen i barhau hyd at fis Mawrth 2018; fodd bynnag, llwyddwyd i gyflawni'r targed o 5,000 o gyfleoedd hyfforddiant a chyflogaeth erbyn mis Tachwedd 2017.

Cwmpas ac Amcanion y Gwerthusiad

- 1.6 Dyma ddwy nod gyffredinol y gwerthusiad:
- Asesu sut y cafodd y Rhaglen ei sefydlu ym mhob un o'r naw ardal a sut y câi ei gweithredu yno; a
 - Rhoi syniad o'i heffeithiolrwydd wrth helpu cyfranogwyr i ddod o hyd i waith neu i wneud gweithgareddau a fyddai'n rhoi hwb sylweddol i'w rhagolygon swydd.
- 1.7 Cynhaliwyd y gwerthusiad mewn tri cham, a phob cam â ffocws penodol ar elfennau allweddol y Rhaglen.

Cam 1 - Rhesymeg Model Esgyn

- 1.8 Ffocws y cam cyntaf hwn yn y gwerthusiad oedd deall y model rhesymeg oedd wrth wraidd rhaglen Esgyn, hynny yw, profi i ba raddau yr oedd Esgyn yn seiliedig ar 'Theori Newid' gredadwy ac i ba raddau yr oedd y Rhaglen yn cydymffurfio â'r model hwn yn yr ardaloedd oedd yn ei gweithredu. Daeth yr ymchwiliad i ben drwy ddatblygu Theori Newid ar gyfer y rhaglen (gweler Atodiad A).

Cam 2 – Strwythur ac Arferion Gweithredu Esgyn

- 1.9 Roedd Cam 2 yr astudiaeth yn cynnwys dadansoddiad manwl o sut y cafodd y Rhaglen ei sefydlu ym mhob ardal a'r prosesau a ddefnyddid wrth ei gweithredu. Roedd y cam hwn hefyd yn archwilio pa mor ddigonol oedd y systemau monitro ac adrodd ym mhob ardal y gweithredwyd y Rhaglen ynddi.

Cam 3 – Effeithiolrwydd ac Effeithlonrwydd Esgyn

- 1.10 Yng Ngham 3 yr astudiaeth, aethpwyd ati i adolygu pa mor effeithlon ac effeithiol oedd y Rhaglen wrth gyflawni ei deilliannau bwriadedig. Roedd yn cynnwys dadansoddiad o'r costau a'r buddion i gyfranogwyr y Rhaglen, yn ogystal ag archwilio effeithlonrwydd ymarferol y Rhaglen ac a oes lle i wella'r cynllun.
- 1.11 Yr adroddiad hwn yw'r adroddiad gwerthuso terfynol trosfwaol ar gyfer Rhaglen Esgyn.

Strwythur yr Adroddiad hwn

- 1.12 Mae trefn gweddill yr adroddiad hwn fel a ganlyn:
- Mae **Adran 2** yn cyflwyno trosolwg o'r dull methodolegol a ddefnyddiwyd yn y gwerthusiad.
 - Yn **Adran 3** ceir trosolwg byr o Raglen Esgyn, gan ystyried y rhesymeg wreiddiol a datblygiad polisi yn ystod y cyfnod gweithredu.
 - Mae **Adran 4** yn adolygu'r dulliau a ddefnyddiwyd i weithredu Rhaglen Esgyn ym mhob un o'r ardaloedd cyflenwi.
 - Yn **Adran 5** adolygir perfformiad Rhaglen Esgyn a'r effaith sy'n gysylltiedig â'i chefnogaeth.
 - Mae **Adran 6** yn cyflwyno crynodeb o ganfyddiadau'r gwerthusiad a chyfres o argymhellion ar gyfer rhaglenni'r dyfodol.

2. Y Dull Methodolegol

- 2.1 Mae adran hon yr adroddiad yn amlinellu'r dull gwerthuso. Yn ystod tri cham y gwerthusiad, defnyddiwyd y dulliau canlynol:

Adolygu Polisi a Llenyddiaeth

- 2.2 Yn ystod pob cam o'r gwerthusiad, ail gynhaliwyd adolygiad o'r cyd-destun polisi a strategol esblygol yr oedd Rhaglen Esgyn yn gweithredu ynddo. I gyd-fynd â'r broses hon cynhaliwyd adolygiad llenyddiaeth (sydd ar gael fel Atodiad yn yr adroddiad ar Gam 1³) yn edrych ar effeithiolrwydd mentrau gweithredol yn y farchnad lafur yn ystod cam cychwynnol y gwerthusiad, gan edrych arno eto fel rhan o'r cam olaf. Nod yr adolygiad oedd deall yn well y cyd-destun y datblygwyd Esgyn ynddo a'i hetifeddiaeth, yn ogystal â'r graddau yr oedd model Rhaglen Esgyn wedi adlewyrchu'r dystiolaeth sy'n bodoli eisoes ac, felly, Theori Newid gredadwy.

Adolygu Systemau Monitro

- 2.3 Ar ran eu Cyrff Cyflawni Arweiniol, roedd gan dimau Esgyn rôl 'rheolwr data', a hynny'n golygu bod gofyn iddynt gasglu a storio'r holl ddata am y buddiolwyr oedd yn gysylltiedig â chyflenwi'r Rhaglen. Yn ystod Cam 1 y gwerthusiad, nodwyd bod pob tîm wedi dylunio ei system a'i ffurf ei hun o gasglu data perthnasol ar gyfer pob cyfranogwr, gan beryglu'r gallu i fedru mesur perfformiad y Rhaglen. Arweiniodd hyn at asesiad manylach a oedd yn canolbwyntio ar y canlynol:

- pa ddata penodol sy'n cael ei gasglu ac ar ba bwynt yn y broses y caiff y data hwn ei gasglu?
- sut mae'r wybodaeth honno yn cael ei storio?
- i ba raddau y mae modd creu cyswllt rhwng y data a gesglir ar gyfer pob cyfranogwr er mwyn dilyn trywydd taith a chanlyniad y cyfranogwr hwnnw?

Arweiniodd yr adolygiad at nifer o welliannau i'r data monitro yr oedd timau Esgyn yn ei gasglu, gyda'r mwyafrif o ardaloedd yn trosglwyddo eu data i system casglu data oedd yn gyson â'i gilydd.

³ Mae'r adroddiadau gwahanol i'w cael ar y dudalen we ganlynol: <http://gov.wales/statistics-and-research/evaluation-lift-programme/?lang=cy>

Cyfweliadau â Rheolwyr y Rhaglen

- 2.4 Cafodd tîm rheoli'r Rhaglen yn Llywodraeth Cymru (sef dau aelod o staff y Llywodraeth ynghyd â'u rheolwr llinell) eu cyfweild yn rheolaidd trwy gydol y gwerthusiad (naill ai wyneb yn wyneb neu dros y ffôn), gan drafod gweithredu, cynnydd ac etifeddiaeth y Rhaglen. Mynychodd y tîm gwerthuso hefyd sawl cyfarfod Bwrdd Esgyn i gyflwyno'r canfyddiadau a godai ac i gasglu adborth a barn ynghylch cynnydd a llwyddiant y Rhaglen.

Cyfweliadau â Rheolwyr Clystyrau

- 2.5 Cyfweildwyd â phob Rheolwr Clwstwr yn ystod Camau 1 a 2 o'r gwerthusiad, a chyfweildwyd â saith o'r naw Rheolwr Clwstwr yn ystod Cyfnod 3. Cynhaliwyd cyfweliadau naill ai dros y ffôn neu drwy gyfweliadau wyneb yn wyneb (yr ail yn bennaf fel rhan o ymweliadau arsylwi yn ystod Cam 2 y gwerthusiad). Roedd pwyslais y cyfweliadau lled-strwythuredig yn adlewyrchu ffocws pob cam ac mae'r canllawiau trafod a ddefnyddid yn y cyfweliadau hyn i'w gweld yn Atodiadau adroddiadau gwerthuso Camau 2 a 3.⁴

Cyfweliadau â Mentoriaid Esgyn

- 2.6 Cyfweildwyd â Mentoriaid Esgyn hefyd yn ystod pob cam (sef naw ohonynt yng Ngham 1, 15 yng Ngham 2 a 13 yng Ngham 3), a hynny drwy gyfweiliad lled-strwythuredig dros y ffôn neu wyneb yn wyneb. Unwaith eto, roedd y pwyslais ym mhob cyfweiliad yn adlewyrchu pwyslais y gwerthusiad ym mhob cam, gyda'r canllawiau trafod a ddefnyddiwyd ym mhob cam i'w cael yn yr adroddiad gwerthuso perthnasol.⁵

Arolwg Cyfranogwyr dros y Ffôn

- 2.7 Cafodd cyfranogwyr Esgyn eu samplu ar hap o blith y cyfranogwyr hynny a oedd wedi ymwneud â'r Rhaglen am y tro cyntaf yn ystod y chwe mis blaenorol. Defnyddiwyd cynllun ail gyfweiliad, sef bod yr arolwg cyntaf yn sefydlu'r waelodlin ar gyfer cymhariaeth ddilynol, a'r ail gyfweiliad wedyn yn dangos cynnydd dros amser. Mae holiaduron y cyfweliadau a'r ail gyfweliadau hyn i'w gweld yn Atodiadau B a C. Cynhaliwyd yr arolwg o gyfranogwyr Esgyn mewn sawl ton (gweler tabl 2.1 isod) gan arwain yn y pen draw at 381 o gyfranogwyr yn cael cyfweiliad gwaelodlin, a 164 ohonynt yn cael ail gyfweiliad (tabl 2.2 isod).

⁴ Mae'r adroddiadau gwahanol i'w cael ar y dudalen we ganlynol: <http://gov.wales/statistics-and-research/evaluation-lift-programme/?lang=cy>

⁵ Ibid.

Tabl 2.1: Tonnau Arolwg y Cyfranogwyr

	Mai 2016 (Cam 1)	Rhag 2016-Ion 207 (Cam 2)	Meh-Gorff 2017 (Cam 3)
Ton 1	Cyfweliad	Ail gyfweliad	
Ton 2		Cyfweliad	Ail gyfweliad
Ton 3			Cyfweliad

Tabl 2.2: Arolwg Cyfranogwyr – Nifer yr Ymatebwyr

	Nifer yn gymwys i gael eu cyfweld⁶	Nifer y cyfweliadau a gynhaliwyd	Cyfradd ymateb	Nifer yr ail gyfweliadau a gynhaliwyd	Cyfradd ymateb ail gyfweliad
Ton 1	244	105	43%	62	59%
Ton 2	412	195	47%	102	52%
Ton 3	236	81	34%	amherthnasol	amherthnasol
Cyfanswm	892	381	43%	164	55%

Cyfweliadau â Chyflogwyr

- 2.8 Cynhaliwyd cyfweliadau â chyflogwyr yn ystod Cam 2 (deg cyflogwr) a Cham 3 (24 cyflogwr) y gwerthusiad, a hynny dros y ffôn drwy ddefnyddio offer ymchwil lled-strwythuredig (mae'r canllawiau trafod i'w cael yn Atodiadau pob adroddiad gwerthuso).⁷ Cyn dechrau ar y cyfweliadau yng ngwerthusiad Cam 2, rhagwelwyd y byddai nifer uwch o gyflogwyr yn gymwys i'r ymchwil; fodd bynnag, ni wyddai cyflogwyr yn aml am Raglen Esgyn neu ni wyddent fod y bobl a gyflogwyd ganddynt yn arfer bod yn gyfranogwyr Esgyn (gan fod cyfranogwyr fel arfer wedi cael cyflogaeth trwy gyfleoedd gwaith a hysbysebid yn agored) ac y byddai ymgysylltu â'r cyflogwyr hyn wedi torri cyfrinachedd. Yn ystod gwerthusiad Cam 3, cyfwelwyd â chyflogwyr a frocerwyd yn genedlaethol yn ogystal â chyflogwyr lleol. Canolbwyntiai'r ymchwil â chyflogwyr ar sut y daeth cyflogwyr i wybod yn gyntaf am Raglen Esgyn a'u profiadau o ymgysylltu a chyflogi cyfranogwyr y Rhaglen.

⁶ Roedd y boblogaeth gymwys yn cynnwys cyfranogwyr Esgyn a oedd wedi cymryd rhan am y tro cyntaf yn Rhaglen Esgyn yn ystod y chwe mis cyn i'r samplu ddigwydd.

⁷ Mae'r adroddiadau gwahanol i'w cael ar y dudalen we ganlynol: <http://gov.wales/statistics-and-research/evaluation-lift-programme/?lang=cy>

Cyfweliadau â Chynrychiolwyr y Ganolfan Byd Gwaith

- 2.9 Fel rhan o drydydd cam y gwerthusiad, cynhaliwyd cyfweliad â thri chynrychiolydd o'r Ganolfan Byd Gwaith mewn cyfweliadau ffôn lled-strwythuredig er mwyn casglu eu barn am y broses atgyfeirio i Raglen Esgyn ac am effeithiolrwydd tybiedig model Esgyn.⁸

Dadansoddi Data Monitro

- 2.10 Yn dilyn yr adolygiad ar y data monitro yng nghamau cynharach y gwerthusiad, roedd y cam olaf yn cynnwys casglu data monitro o bob ardal gyflenwi am y cyfranogwyr a oedd wedi ymgysylltu â Rhaglen Esgyn o fis Ionawr 2016 ymlaen. Dewiswyd yr amserlen hon ar gyfer data cyfranogwyr yn sgil gwelliannau i natur y data monitro a gâi ei gasglu gan yr ardaloedd cyflenwi.
- 2.11 Roedd y data a gasglwyd yn galluogi cynnal asesiad manwl o'r unigolion oedd wedi ymgysylltu â Rhaglen Esgyn ers Ionawr 2016 yn ogystal â dadansoddiad trylwyr o unrhyw batrymau sy'n gysylltiedig â'r mathau o gyfranogwyr a gâi ganlyniadau cyflogaeth drwy'r Rhaglen.

Asesu Effaith

- 2.12 Yn dilyn ymchwiliadau cychwynnol i'r defnydd o Gydweddu Sgorau Tueddiad (Propensity Score Matching/PSM) i fesur y gwrthffeithiol (sef beth fyddai wedi digwydd yn absenoldeb Esgyn), rhoddwyd hyn ar brawf yn y pen draw trwy gymhwyso dull 'data cyfatebol'. Dewiswyd y dull data cyfatebol oherwydd fod cyfyngiadau ar y data (sy'n gysylltiedig â gwybodaeth rheoli Rhaglen Esgyn a'r Arolwg Chwarterol o'r Llafurlu [QLFS]) yn cyfyngu ar nifer y newidynnau ac achosion posib i'w cynnwys mewn PSM. Daethom i'r casgliad nad oedd y dull yn ddigon cadarn i ganiatáu cymhariaeth ystadegol ystyrlon. Yn dilyn hynny, nodwyd *sampl hewristig* – sef un a gâi ei gyfateb drwy ddefnyddio meini prawf dethol syml yn seiliedig ar werth arwynebol newidynnau hanes y farchnad lafur (yn ddi-waith yn yr hirdymor) o'r QLFS. Roedd yr asesiad effaith yn sail i gynnal dadansoddiad cost a budd (CBA). Ceir manylion am y dull dadansoddi cost a budd yn Atodiad adroddiad gwerthuso Cam 3.⁹

⁸ Ibid.

⁹ Ibid.

Cyfyngiadau Methodolegol

2.13 Daethpwyd ar draws nifer o gyfyngiadau methodolegol yn y gwerthusiad:

- Roedd diffyg cysondeb wrth gasglu a storio data monitro drwy gydol y Rhaglen a hynny wedi tanseilio'r gallu i gynnal dadansoddiad o effeithiolrwydd ac effaith (casglwyd llawer o'r wybodaeth mewn sawl ffordd a'i storio drwy ddefnyddio cymysgedd o fformatau electronig a chopi caled). Roedd hyn yn rhannol oherwydd y strwythur rheoli dynn a fabwysiadwyd gan y Rhaglen yn lleol ac yn genedlaethol. O ganlyniad, yn sgil adolygu'r dulliau casglu data, cytunwyd y byddai'r holl ddata a oedd yn ofynnol i ddadansoddi effeithiolrwydd y Rhaglen mewn perthynas â gweithgarwch o fis Ionawr 2016 ymlaen yn cael ei storio'n ddigidol, ac y byddai'r data hwn ar gael i'r tîm gwerthuso, ddwy flynedd ar ôl i Raglen Esgyn gychwyn. Dewiswyd yr amserlen hon gan yr ystyrid y byddai olrhain cyn y dyddiad hwn yn afresymol o feichus ar adnoddau ac roedd hefyd yn cyd-fynd â'r cyfweiliad cyntaf â chyfranogwyr a oedd wedi'i gynnal drwy gydol y gwerthusiad. Yn ei dro, mae'r amserlen dynn i gynnal dadansoddiad llawn o'r wybodaeth reoli yn cyfyngu ar nifer cyfranogwyr Esgyn a allai fod yn rhan o'r dadansoddiad hwnnw. Yn anffodus, mae hyn wedi tanseilio'r gallu i gymharu llwyddiant ardaloedd yn ôl math / cefndir cyfranogwyr.
- Gan mai ardaloedd lleol oedd y perchnogion ar y data a oedd yn gysylltiedig â Rhaglen Esgyn, roedd yn rhaid i'r tîm gwerthuso ddatblygu dull a fyddai'n rhoi digon o gyfle i dimau cyflenwi ag adnoddau cyfyngedig i gasglu data cyfranogwyr a'i rannu ar gyfer gwaith yr arolwg. Teimlwyd y byddai chwe mis ar ôl cofrestru yn ddigonol ar gyfer casglu a rhannu data cyfranogwyr. Fodd bynnag, mae'n debyg bod y garfan hon o gyfranogwyr eisoes wedi cael rhywfaint o gefnogaeth Rhaglen Esgyn yn ystod y cyfnod hwnnw. Gan y gallai'r cysylltiad hwn wedi digwydd cyn y cyfweiliad cyntaf, mae'n bosibl fod y cyfweiliad gwerthuso hwnnw wedi cipio rhai o effeithiau cadarnhaol y Rhaglen ac felly ni ellir ei ystyried yn wir waelodlin (cyn y rhaglen). Dryswch arall oedd bod 15 y cant o gyfranogwyr (56/378) eisoes wedi mynd i gyflogaeth cyn y cyfweiliad cyntaf tra nad oedd eraill wedi gwneud hynny. Felly, er y gellir defnyddio'r ail gyfweiliad i ddal effeithiau hydredol 'y pellter a deithiwyd', ni ddylid ystyried y rhain yn 'effeithiau rhaglen' y gellid eu cipio mewn gwir ddyluniad 'cyn ac ar ôl'.

- Roedd cyfyngiadau adnoddau ar gyfer y gwerthusiad yn golygu bod cyfranogwyr a gymerodd ran yn yr ymchwil cychwynnol wedi cael eu holrhain am chwe mis (sef 12 mis fel rheol ers cofrestru am y tro cyntaf ar y Rhaglen). O gofio natur grŵp y cyfranogwyr a'r pwyslais ar gael cyfleoedd cyflogaeth cynaliadwy sy'n canolbwyntio ar yrfa, byddai'n werth olrhain cyfranogwyr yn erbyn y grŵp cymharu dros y tymor hwy. Fodd bynnag, mae cyfyngiadau adnoddau ynghyd â chyfraddau gadael tebygol (a fyddai'n debygol o arwain at ostyngiadau pellach yn y garfan ymateb) wrth olrhain y grŵp ymyrraeth, yn ogystal â'r ffaith bod y QLFS hydredol ond yn cadw unigolion am 5 chwarter yn unig, yn cyfyngu ar yr amser y gellir olrhain y naill grŵp neu'r llall er gwaethaf gwerth posibl y broses hon.
- Mae cyfyngiad arall i'r fethodoleg yn gysylltiedig â'r ymchwil gyda chyflogwyr. Ar ddechrau'r ymchwil, rhagwelwyd y byddai'r gwerthusiad yn cynhyrchu nifer fawr o gyflogwyr ar gyfer samplu ar hap. Fodd bynnag, yn sgil tueddiad cyfranogwyr Esgyn i gael cyflogaeth drwy'r farchnad agored, cafwyd nifer llawer llai o gyflogwyr a oedd yn ymwybodol eu bod wedi ymwneud â Rhaglen Esgyn. Yn ogystal, roedd nifer y cyflogwyr lleol a wyddai am y Rhaglen yn amrywio'n fawr ledled yr ardaloedd cyflenwi (yn dibynnu ar ba raddau yr ymgysylltwyd â chyflogwyr lleol ym mhob ardal). Roedd y dull o ymgysylltu â chyflogwyr felly yn dibynnu ar yr ardaloedd cyflenwi yn darparu cysylltiadau â chyflogwyr lleol ac felly mae'n bosibl y bydd tuedd systematig (h.y. heb fod ar hap) yn gysylltiedig â dulliau casglu data penodol a hynny'n unigryw i bob ardal.

3. Rhaglen Esgyn

- 3.1 Roedd Rhaglen Esgyn yn weithredol mewn naw o ardaloedd cyflenwi ledled 12 o glystyrau Cymunedau yn Gyntaf (CyG), wedi derbyn £4.1 m o gyllid o Lywodraeth Cymru i gyflawni 5,000 o gyfleoedd Hyfforddi a Chyflogaeth erbyn diwedd 2017. Roedd defnyddio Clystyrau Cymunedau yn Gyntaf fel cyfrwng cyflenwi yn seiliedig ar y dybiaeth bod seilwaith y Clystyrau yn cynnig rhyw radd o effeithlonrwydd, gan alluogi gweithredu'r gwasanaeth gydag adnoddau cyfyngedig a dibynnu ar Raglen Esgyn i gysylltu â ffurfiau eraill o gymorth, neu fanteisio arnynt.
- 3.2 Roedd y meini prawf dethol terfynol yn cynnwys (i) i ba raddau yr oedd gan y Clystyrau hanes llwyddiannus o gyflenwi rhaglen bresennol Cymunedau yn Gyntaf, a (ii) yr angen i dreialu'r model mewn amrywiaeth o leoliadau gwahanol o dan y dybiaeth y byddai daearyddiaeth, dwyseddau poblogaeth a chyflogaeth, a seilwaith, yn dylanwadu ar effeithiolrwydd y Rhaglen.
- 3.3 Roedd y gyllideb ddechreuol ar gyfer pob ardal gyflenwi (2013/14-2015/16) yn amrywio o ryw £190,000 i £390,000, gan adlewyrchu lefel y cyllid y gofynnwyd amdani ac y darparwyd tystiolaeth ar ei chyfer gan bob Corff Cyflawni Arweiniol. Roedd y cyllid a'r adnoddau ehangach (yn ariannol ac yn ymwneud â phersonél / ymyriadau) wedi cynnig cryn hyblygrwydd o ran natur y cymorth oedd ar gael i'r cyfranogwyr i'w helpu i oresgyn rhwystrau i gael swydd. Yn wahanol i sawl un arall yng Nghymru, cyllidwyd y Rhaglen gan Lywodraeth Cymru, gan gynnig rhywfaint o hyblygrwydd nad oes modd ei gael mewn gweithgarwch wedi'i ariannu gan yr ESF. Mae'r dull a ddefnyddiwyd yn tybio y bydd yr hyblygrwydd hwn yn galluogi gwahanol gyfranogwyr mewn sefyllfaoedd amrywiol i ymateb yn gadarnhaol ac i ymwneud yn weithgar ag Esgyn.
- 3.4 Roedd y cyllid hwn yn cynnwys Cronfa Rwysrau leol, a honno'n adnodd hyblyg i Fentoriaid i'w cynorthwyo (pan nad oedd adnodd arall ar gael) i oresgyn unrhyw rwystrau sylweddol yr oedd unigolyn yn eu hwynebu wrth gael gwaith neu symud tuag at waith. Dyrannwyd cyfran o'u cyllid i bob ardal gyflenwi ar ffurf Cronfa Rwysrau; fel arfer, roedd hyn ar gyfartaledd rhwng £20,000 ac £30,000 y flwyddyn fesul ardal gyflenwi.

- 3.5 Roedd pob ardal gyflenwi a nodwyd wedi penodi o leiaf ddau aelod o staff¹⁰ (dau Frocer/Mentor) i weithredu Rhaglen Esgyn. Roedd y cwota staffio ar y cyfan yn gyfwerth â'r adnoddau ariannol oedd ar gael ac yn seiliedig ar y dybiaeth bod y lefel hon o adnoddau staffio yn ddigonol i gyflenwi Rhaglen Esgyn, er bod risg y galli hynny ddod i ben pe byddai aelodau staff ar gael.

Rheoli a Llywodraethu'r Rhaglen

- 3.6 Rheolwyd y gwaith o weithredu'r Rhaglen gan ddau aelod o staff Llywodraeth Cymru (gyda chymorth rheolwr llinell) a chyda chymorth gweinyddol ychwanegol ar y dechrau. Sefydlwyd Bwrdd y Rhaglen,¹¹ a oedd yn cwrdd ddwywaith y flwyddyn, i roi gwybodaeth, cyngor a sicrwydd i'r tîm yn y meysydd canlynol:

- materion a risgiau strategol a thrawsbynciol a allai effeithio ar y Rhaglen
- effeithiolrwydd y cyfathrebu
- i ba raddau roedd trefniadau llywodraethu yn ddigonol a chywir
- cyflawni'r deilliannau a'r buddion
- datrys materion strategol a gweithredol o safbwynt strategol.

Sail Resymegol dros yr Ymyrraeth

- 3.7 Trechu tlodi yng Nghymru yw un o flaenoriaethau pennaf Llywodraeth Cymru. Yn 2012, roedd mwy nag un aelwyd mewn pump (21.5 y cant) yng Nghymru oedd â rhywun o oedran gweithio ynddi heb waith (o'i gymharu â 18.1 y cant ledled y Deyrnas Unedig); roedd hyn yn cyfateb i fwy na 200,000 o aelwydydd ledled y wlad.¹²
- 3.8 Roedd y dystiolaeth bod aelwydydd heb waith wedi'u dosbarthu'n anwastad ledled Cymru i'w weld yn amlwg ar ddechrau Esgyn oherwydd, yn ôl data 2012, roedd ymron un o bob tri o bob cartref ym Mlaenau Gwent (lle roedd 23 y cant o LSOAs¹³ yn y 10 y cant mwyaf difreintiedig) heb waith, o'i gymharu â llai nag un o bob saith aelwyd yn Sir Fynwy (lle nad oedd unrhyw ardal yn yr awdurdod ymysg y 10 y cant mwyaf difreintiedig). Ymhellach, ar lefel y gymdogaeth, amcangyfrifwyd bod bron i ddau draean yr aelwydydd ag oedolion o oedran gweithio yn rhai heb waith mewn

¹⁰ Recriwtiwyd trydydd brocer/mentor ym Mlaenau Gwent, Caerffili a Chaerdydd.

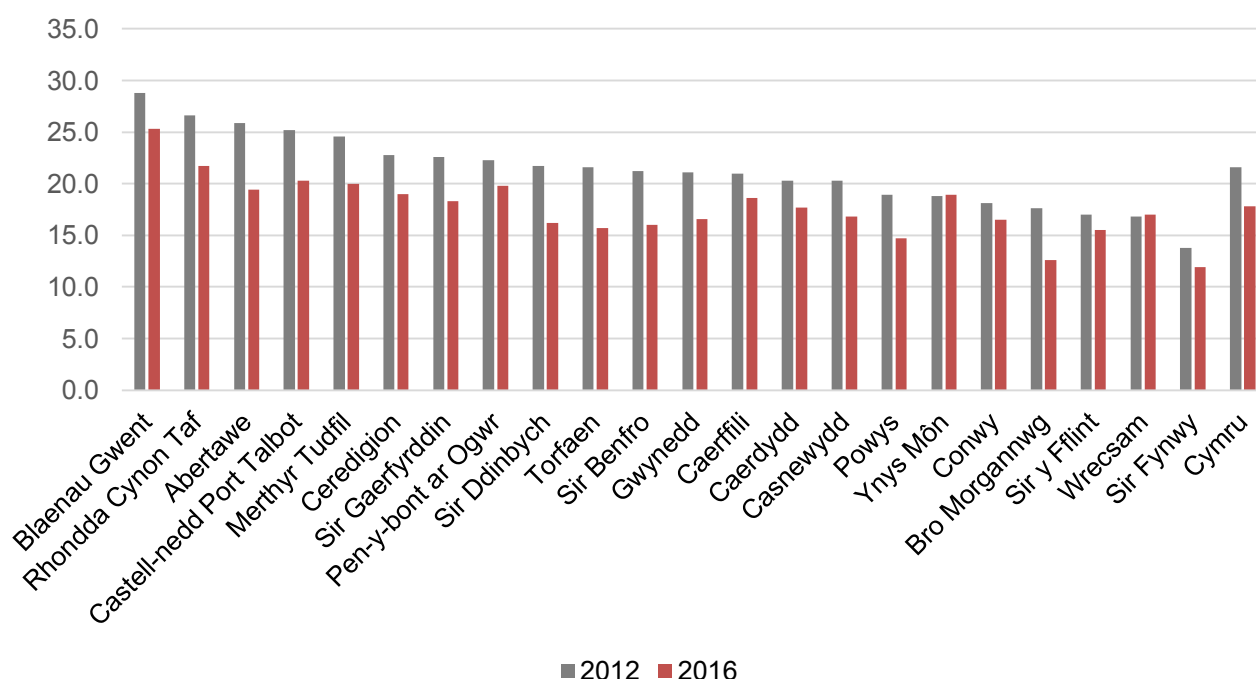
¹¹ Bwrdd Gweithredu Esgyn - Cylch Gorchwyl

¹² Llywodraeth Cymru, *Ystadegau'r Farchnad Lafur ar gyfer Aelwydydd, 2012* - Bwletin Ystadegol, 4 Medi 2013

¹³ Fel arfer mae LSOAs - sef ardaloedd cynnyrch ehangach haen is - yn ardaloedd lleol sydd â phoblogaeth breswyl o tua 1,500

rhai cymdogaethau yn ardaloedd Clystyrau Cymunedau yn Gyntaf.¹⁴ Er bod cyfran amcangyfrifedig yr aelwydydd y credir eu bod yn ddi-waith yng Nghymru wedi gostwng (o 21.6 y cant yn 2012 i 17.8 y cant yn 2016),¹⁵ mae rhai ardaloedd wedi gwrthdroi'r dirywiad hwnnw fymryn (Ynys Môn a Wrecsam) a pharhau mae'r gwahaniaethau mawr yn lleol yng nghyfradd yr aelwydydd di-waith (ffigwr 3.1 isod). Mae cyfeiriad amlwg at y gwahaniaeth yn nifer yr aelwydydd di-waith mewn rhai cymunedau (sy'n cyfiawnhau'r dull canolbwyntio ar ardal) i'w gael yn y rhesymeg sy'n sail i Theori Newid y rhaglen (Atodiad A).

Ffigwr 3.1: Canran yr Aelwydydd Heb Waith yng Nghymru yn ôl ardal Awdurdod Lleol – 2012 a 2016

3.9 Mae twf aelwydydd un oedolyn wedi cael cryn effaith ar nifer a chyfradd yr aelwydydd heb waith yng Nghymru a ledled y Deyrnas Unedig. Mae'r rhan fwyaf o'r garfan hon yn cynnwys oedolion sengl heb blant; ond mae hefyd yn cynnwys oedolion sengl sydd â phlant. Er nad oes data ar gael sy'n benodol i Gymru,

¹⁴ Dadansoddi data Cyfrifiad 2011 gan y Tîm Cymunedau yn Gyntaf yn Llywodraeth Cymru gan ddefnyddio Cyfrifiad 2011 yn seiliedig ar gyfran yr aelwydydd lle nad oedd unrhyw oedolyn (dros 15 oed) mewn cyflogaeth yn y cartref yn ôl ardal gynnyrch ehangach haen is (LSOA)

¹⁵ Ystadegau Cymru (2017) *Ystadegau'r Farchnad Lafur ar gyfer Aelwydydd, 2017*, cyheoddwyd 13 Rhagfyr 2017, Llywodraeth Cymru.

awgryma ystadegau'r Deyrnas Unedig bod o leiaf dau draean y plant mewn cartrefi heb waith yn byw gyda rhiant unigol.¹⁶

- 3.10 Roedd Esgyn yn targedu aelodau aelwydydd a fu heb waith ers chwe mis neu fwy oherwydd byddai'n debygol y bydd cyfnodau hwy o fod heb waith yn cynyddu'r siawns o brofi tlodi ac amddifadedd dwys a pharhaus, iechyd a lles gwael, a'r arfer o drosglwyddo risgiau ac anfanteision penodol o'r naill genhedlaeth i'r llall.
- 3.11 Pan ddadansoddir nifer yr unigolion sy'n hawlio lwfans ceisio gwaith (sef mesur diweithdra yn y ffordd hanesyddol yn ôl nifer y bobl sy'n hawlio budd-daliadau), daw'n amlwg rhwng Ionawr 2013 a Mawrth 2017¹⁷ fod y nifer oedd yn hawlio lwfans ceisio gwaith wedi gostwng dros 65 y cant. Fodd bynnag, pan fydd hyd y cyfnod y mae'r hawlydd wedi hawlio'r lwfans ceisio gwaith yn cael ei gynnwys yn y dadansoddiad, mae'r gostyngiad cyffredinol yn nifer y rhai sy'n hawlio'r lwfans yn cuddio amrywiad mewn perfformiad. Dengys Tabl 3.1, er bod cyfanswm y nifer o hawlwr wedi gostwng 65 y cant, mae nifer yr hawlwr lwfans ceisio gwaith sydd wedi hawlio am hirach na phum mlynedd wedi cynyddu 604 y cant dros yr un cyfnod.

Tabl 3.1: Newid yn nifer yr Hawlwr Lwfans Ceisio Gwaith (JSA) yn ôl hyd¹⁸

	Nifer yr hawlwr Ionawr 2013	Nifer yr hawlwr Mawrth 2017	Canran y newid i nifer yr hawlwr – Ionawr 13- Mawrth 17
Cyfanswm nifer yr hawlwr	81,329	28,328	-65%
Y cyfanswm yn hawlio JSA am dros 6 mis	33,545	13,670	-59%
Y cyfanswm yn hawlio JSA am fwy na 2 flynedd	7,935	5,525	-30%
Y cyfanswm yn hawlio JSA am fwy na 5 mlynedd	275	1,935	+604%

¹⁶ Y Swyddfa Ystadegau Gwladol (2014) *Teuluoedd yn y Farchnad Lafur / Families in the Labour Market, Arolwg o'r Llafurlu / Labour Force Survey*; ONS

¹⁷ (pan fo dylanwad y newid i Credyd Cyffredinol o'r pwynt hwnnw ymlaen, ystyria'r ONS ei fod o bosibl yn gynrychiolaeth gamarweiniol o'r farchnad lafur)
<https://www.ons.gov.uk/news/statementsandletters/publicationarrangementsfortheclaimantcount> adalwyd ar - 03/11/17

¹⁸ Cyfraddau Lwfans a Data Cyfrannau Ceisiwr Gwaith ONS – wedi'u codi o wefan Nomis:
<https://www.nomisweb.co.uk/>

- 3.12 Mae'r pryder parhaus ynghylch bod heb waith yn deillio, yn rhannol, o ddeall bod diweithdra ac anweithgarwch economaidd yn gysylltiedig ag ystod o ganlyniadau niweidiol. Er enghraifft, gall diweithdra ac anweithgarwch economaidd tymor hir arwain at gynnydd sydyn mewn amddifadedd materol, dirywiad mewn lles meddyliol a chorfforol, dileu cefnogaeth gymdeithasol, ac allgáu cymdeithasol ehangach.²⁰
- 3.13 Awgryma ymchwil fod effeithiau tymor hir diweithdra ar les goddrychol a gwrthrychol yn negyddol. Gall cyfnodau maith o anweithgarwch, er enghraifft, gyfrannu at lefelau uwch o straen ac iselder, a hynny, yn ei dro, yn gallu lleihau'r tebygolrwydd o ddod o hyd i gyflogaeth ac aros ynddo.²¹ Mae cyfnod hirach o ddiweithdra yn gysylltiedig â chynnydd sylweddol mewn camddefnyddio alcohol a dibyniaeth ar sylweddau, trais yn y cartref, gweithgarwch troseddol yn gyffredinol, ac euogfarnau. Mae diweithdra hefyd yn gysylltiedig â lefelau isel o hunaneffeithiolrwydd, a gall diffyg hynny arwain at berson di-waith yn plygu i dderbyn eu sefyllfa. Mae hyn yn coleddu'r syniad na fyddant byth yn cael swydd.
- 3.14 Un o'r heriau mwyaf yn sgil diffyg gwaith yw tlodi ac allgáu cymdeithasol. Newidiadau mewn statws cyflogaeth neu enillion yw'r prif achosion dros symud i mewn i dlodi neu allan ohono.²² Mae bod heb waith yn cynyddu'r siawns yn sylweddol o brofi amddifadedd materol. Mae hyn yn cynnwys tlodi tanwydd, methu â gwresogi neu oleuo cartref, neu fynd heb hanfodion megis digon o fwyd, llety digonol neu ddillad. I lawer sy'n byw mewn tlodi, mae hyn hefyd yn golygu byw heb fynediad i wasanaethau a gweithgareddau cymdeithasol, gan waethygu'r allgáu cymdeithasol. Mae diffyg cyflogaeth ynddo'i hun yn cael ei ystyried yn fath o allgáu cymdeithasol, a gall diffyg gwaith am gyfnod estynedig gyfrannu at fwy o ynysu cymdeithasol a lleihad mewn cefnogaeth gymdeithasol.
- 3.15 Ceir ymchwil helaeth ar y berthynas rhwng diffyg gwaith rhieni a'r canlyniadau i'w plant, a hynny'n cynnwys eu datblygiad gwybyddol, cyrhaeddiad addysgol, a'r newid wrth dyfu'n oedolion. Er enghraifft, canfu ymchwil yn defnyddio data o Astudiaeth Carfan y Mileniwm fod cysylltiad cryf iawn rhwng diffyg gwaith rhieni a chyrhaeddiad academaidd tlotach. Mae plant sy'n tyfu i fyny ar aelwydydd heb waith, er enghraifft,

¹⁹ Gweler hefyd Atodiad A.

²⁰ Davies, A.R., Homolova, L., Grey, C., Bellis, M.A. (2017) *Mass Unemployment Events (MUEs) – Prevention and response from a public health perspective*, Iechyd Cyhoeddus Cymru, Caerdydd.

²¹ Crowther et al. (2000) 'Helping people with severe mental illness to obtain work: systematic review', BMJ <http://www.bmj.com/content/322/7280/204>

²² Pantazis (2006) *Poverty and social exclusion in Britain: The Millennium Survey*.

yn treulio 11 y cant yn fwy o amser allan o waith na phlant ar aelwydydd cyflogedig ar ôl gadael addysg llawn amser hyd at 23 oed.²³ Er hynny, mae trosglwyddo'r anfantais rhwng y cenedlaethau yn parhau yn destun anghytuno. Dengys ymchwil gan Sefydliad Joseph Rowntree fod diffyg tystiolaeth o 'ddiwylliant diffyg gwaith' – sef trosglwyddo gwerthoedd, agweddau ac ymddygiad sy'n annog pobl i beidio â chael cyflogaeth a dibynnu ar les – ar aelwydydd heb waith.^{24,25}

Tlodi mewn Gwaith

- 3.16 Er bod cyfraddau diweithdra a chyfraddau'r aelwydydd sydd heb waith wedi gostwng, mae'r rhai sydd mewn tlodi yn gynyddol yn byw ar aelwydydd lle mae o leiaf un oedolyn yn gweithio, gyda'r dadansoddi diweddaraf yn awgrymu bod cyfran y bobl sy'n byw mewn tlodi mewn teulu sy'n gweithio wedi cyrraedd 55 y cant – y lefel uchaf erioed.²⁶ Yn 2014, roedd 67 y cant o blant mewn tlodi incwm ledled y Deyrnas Unedig yn byw ar aelwydydd lle roedd o leiaf un oedolyn yn gweithio, sydd yn gynydd o'r gyfradd o 54 y cant yn 2003.²⁷ Amcangyfrifir y byddai gostwng cyfradd yr aelwydydd sydd heb waith i ddim (ar sail ffigyrau 2014-15) yn lleihau tlodi incwm mewn aelwydydd sydd â phlant o 28 y cant i 23 y cant²⁸ yn unig, gan awgrymu bod angen i bolisi symud tuag at ansawdd swyddi, cyflogau ac oriau cyflogaeth.
- 3.17 Yn y cyd-destun hwn, roedd Rhaglen Esgyn yn rhoi cryn bwyslais ar ansawdd y swyddi a gaed i gyfranogwyr (yn benodol drwy froceru cyfleoedd gwaith yn genedlaethol). Roedd hefyd yn annog cynnig cymorth yn y gwaith i gyfranogwyr ar ôl iddynt gael cyfleoedd gwaith.

Ymateb Polisi

- 3.18 Mae gostwng nifer y bobl heb waith yn parhau i fod yn amcan polisi allweddol i lywodraethau olynol yng Nghymru ac, yn fwy cyffredinol, yn y Deyrnas Unedig. Mae'r ymateb polisi wedi cynnwys mentrau yn seiliedig ar ardal, megis Cymunedau yn Gyntaf yng Nghymru, Partneriaethau Cynhwysiad Cymdeithasol (*Social Inclusion Partnerships*) yn yr Alban, a Rhaglen y Fargen Newydd a'r Gronfa Adnewyddu Cymdogaethau (*Neighbourhood Renewal Fund*) yn Lloegr. Ers 2008, mae polisi

²³ Schoon et al. (2012) Intergenerational transmission of worklessness: Evidence from the Millennium Cohort and the Longitudinal Study of Young People in England

²⁴ JRF (2012) <http://www.jrf.org.uk/publications/cultures-of-worklessness>

²⁵ Ibid.

²⁶ Tinson, A. et al (2016) *Monitoring Poverty and Social Exclusion 2016*, Sefydliad Joseph Rowntree.

²⁷ Belfield, C. et al. (2016) *Living standards, poverty and inequality 2016*, Y Sefydliad Astudiaethau Cyllid.

²⁸ Ibid.

Llywodraeth y Deyrnas Unedig wedi symud ffocws o ysgogi cadarnhaol tuag at bolisiau ysgogi negyddol drwy gosbau a gostwng budd-daliadau.

- 3.19 Yn 2011, lansiodd Llywodraeth y Deyrnas Unedig y Rhaglen Waith, sef ei phrif fenter sy'n rhoi cymorth i bobl sy'n ddi-waith yn y tymor hir neu sydd mewn perygl o fod felly. Câi atgyfeiriadau gorfodol i'r Rhaglen Waith eu sbarduno yn dilyn hawlio budd-daliadau sy'n gysylltiedig â diweithdra dros gyfnod penodol. Cynlluniwyd Rhaglen Esgyn i ganolbwyntio adnoddau ar gyfranogwyr cyn iddynt gael eu hatgyfeirio i'r Rhaglen Waith, neu ar ôl iddynt ei gadael.

Llywodraeth Cymru

- 3.20 Cafodd Rhaglen Esgyn ei nodi yn y Cynllun Gweithredu ar gyfer Trechu Tlodi a oedd am flaenoriaethu anghenion y rheiny sydd fwyaf mewn perygl o dlodi ac allgáu. Mae 'Creu Cymunedau Cryf: Symud Ymlaen â'r Cynllun Gweithredu ar gyfer Trechu Tlodi', a gyhoeddwyd yn 2013, yn cyflwyno cyfres o gamau gweithredu allweddol i'w hwyluso gan Lywodraeth Cymru ac mae ganddo dargedau mesuradwy clir yn gysylltiedig â'r manau y maent am wneud y gwahaniaeth mwyaf. Roedd hyn yn cynnwys y canlynol: *'...creu 5,000 o gyfleoedd hyfforddiant a chyflogaeth i bobl ar aelwydydd lle nad oes oedolyn mewn gwaith, gan ddechrau yn o leiaf chwech o'n hardaloedd Cymunedau yn Gyntaf* gyda'r nod o gyflawni'r ymrwymiad hwn erbyn diwedd 2017. Datblygwyd Rhaglen Esgyn fel yr ymyrraeth i gyflawni'r ymrwymiad hwn.
- 3.21 Nododd y Cynllun Gweithredu ar gyfer Trechu Tlodi fod y risg o dlodi i blant mewn teuluoedd sydd heb waith yn dal yn uchel ar 58 y cant, sydd gryn dipyn yn uwch na'r cyfartaledd o 22 y cant yng Nghymru; o ganlyniad, roedd Rhaglen Esgyn yn cyd-fynd yn agos â Strategaeth Tlodi Plant y Llywodraeth.²⁹
- 3.22 Cymunedau yn Gyntaf (CyG), sef y cyfrwng y mae Rhaglen Esgyn wedi'i gweithredu drwyddo, oedd rhaglen Llywodraeth Cymru yn y gymuned i fynd i'r afael â thlodi, gan dargedu 52 Clwstwr sy'n cynnwys y cymunedau mwyaf difreintiedig yng Nghymru. Roedd gan y Rhaglen dri amcan strategol a oedd yn cyfrannu at amcanion y Cynllun Gweithredu ar gyfer Trechu Tlodi, sef:

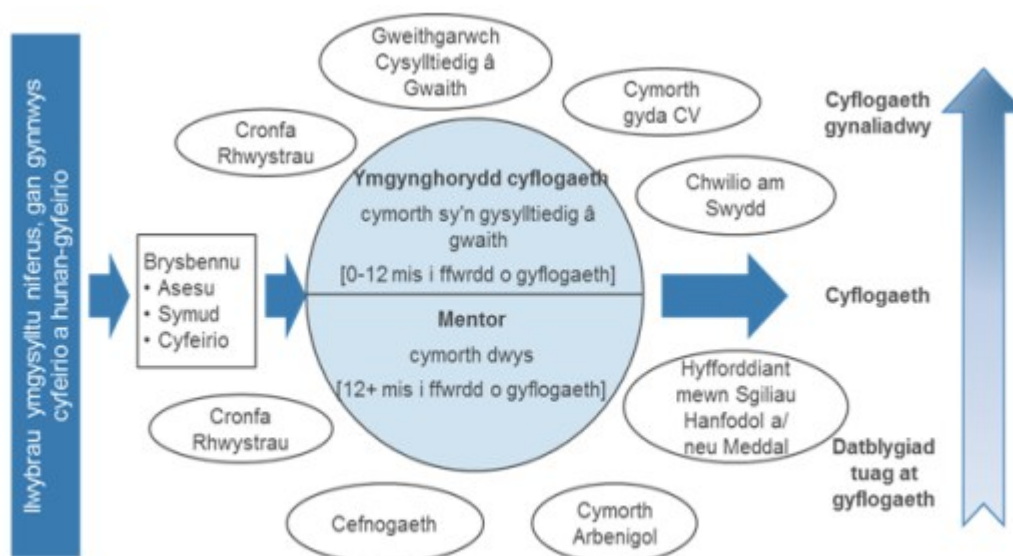
²⁹ [Llywodraeth Cymru](#) (2015) *Strategaeth Tlodi Plant Cymru*, Llywodraeth Cymru

- Cymunedau sy'n Ffynnu – lleihau anghyfartaledd o ran incwm a chyfle yn y cymunedau mwyaf difreintiedig yng Nghymru, gan sicrhau bod pobl yn gallu cael at yr adnoddau y maent eu hangen i gynnal eu hunain a'u teuluoedd ac i wella eu cyfleoedd mewn bywyd.
- Cymunedau sy'n Dysgu – hyrwyddo diwylliant o ddysgu yng nghymunedau Cymru lle anogir pawb, waeth beth fo eu hoed neu eu gallu, i gydnabod eu potensial eu hunain ac i gael y gefnogaeth i'w wireddu.
- Cymunedau Iachach – gwella iechyd a lles pawb gyda'r newid hwnnw'n digwydd yn gyflymach po fwyaf yw lefel yr amddifadedd.

3.23 A hithau'n rhaglen sy'n mynd i'r afael â thlodi ac sydd â ffocws cymunedol, rhan o'r sail resymegol dros CyG yw nad cynnal gweithgareddau yn unig y bydd hi, ond ei bod hefyd yn darparu llwyfan i weithredu rhaglenni eraill Llywodraeth Cymru sy'n ceisio trechu tlodi, a bod yn fecanwaith cydlynu mewn cymunedau difreintiedig, gyda Rhaglen Esgyn yn enghraifft glir o'r ymagwedd hwn. Ym mis Mai 2015, ehangodd Llywodraeth Cymru ei chymorth cyflogaeth yng Nghlystyrau CyG trwy gyflwyno Cymunedau am Waith:

3.24 Mae Cymunedau am Waith (rhaglen a gefnogir gan yr ESF) yn adeiladu ar y dysgu cynnar a wnaed o Esgyn, ac mae'n cael ei gweithredu gan Gynghorwyr Cyflogaeth (a gyflogir gan y Ganolfan Byd Gwaith ond wedi'u hintegreiddio i dimau CyG) a Mentoriaid Cyflogaeth (wedi'u lleoli yn nhimau CyG) yn dibynnu ar bellter unigolyn o'r farchnad lafur (gweler ffigwr 3.2 isod i gael trosolwg o'r rhaglen hon). Cynhelir proses brysbennu gychwynnol drwy'r rhaglen i gategoreiddio unigolion i sicrhau bod y gefnogaeth briodol yn cael ei rhoi, gweithdrefn sy'n cynnwys ailgyfeirio i ddarpariaeth arall os yw hynny'n fwy priodol (gan gynnwys Rhaglen Esgyn os oedd ar gael).

Ffigwr 3.2: Taith Cyfranogwr Cymunedau am Waith³⁰

- 3.25 Ym mis Chwefror 2017, cyflwynodd yr Ysgrifennydd dros Gymunedau a Phlant gynlluniau ar gyfer dull newydd o adeiladu cymunedau gwydn. Canolbwyntia'r ymagwedd hon ar gyflogaeth, y blynyddoedd cynnar a grymuso ac mae'n golygu diddymu'n raddol ar raglen Cymunedau yn Gyntaf.
- 3.26 I hwyluso'r diddymu graddol ar Cymunedau yn Gyntaf, rhoddwyd cyllid ar gyfer 70 y cant o ddyraniad blwyddyn ariannol 2016/17 i raglen CyG tan fis Mawrth 2018 ochr yn ochr â chronfa etifeddiaeth o £6m y flwyddyn a gyflwynwyd ym mis Ebrill 2018 i alluogi rhai o brosiectau mwyaf effeithiol y rhaglen i barhau.
- 3.27 Yn ychwanegol, cyhoeddwyd lansio grant cyflogadwyedd newydd o £12 miliwn y flwyddyn i gefnogi'r rhai hynny sydd bellaf o'r farchnad lafur. Mae Cymunedau am Waith a Mwy yn cael ei gynllunio i adeiladu ar y dysgu o raglenni Esgyn, Cymunedau am Waith a Rhieni, Gofal Plant a Chyflogaeth (PaCE). Bydd y grant yn galluogi awdurdodau lleol i wella'r gefnogaeth sydd wedi'i thargedu at y bobl hynny sy'n aml yn wynebu rhwystrau cymhleth ac sydd bellaf o'r farchnad lafur. Yn wahanol i Esgyn a Chymunedau yn Gyntaf, bydd y grant yn galluogi cefnogaeth y tu hwnt i ffiniau daearyddol sydd â diffiniadau llym, gan fod hynny wedi'i ystyried yn gyfyngiad yn y ddarpariaeth bresennol. Bydd Cymunedau am Waith a Mwy hefyd yn bwydo i 'gynnig cyflogadwyedd' ehangach Llywodraeth Cymru dan arweiniad Gweinidog y Gymraeg a Dysgu Gydol Oes.

³⁰ Llywodraeth Cymru (2017) *Gwerthusiad Cymunedau am Waith – Rhan 1: Theori newid a model rhesymeg*, Llywodraeth Cymru.

3.28 Mae'r rhaglen cyflogadwyedd 'Cymru'n Gweithio' wedi'i hailffurfio a bydd yn cynnwys tair elfen i'w gweithredu o fis Ebrill 2019, sef Oedolion (18 oed neu hŷn), Ymgysylltu ag leuenctid (16-17 oed sydd bellaf o'r farchnad lafur) a Hyfforddi leuenctid (16-17 oed sy'n nes at y farchnad lafur). Mae'n cyfuno nifer o raglenni presennol, sef ReAct III, Twf Swyddi Cymru II, y Rhaglen Sgiliau Cyflogadwyedd a Hyfforddeiaethau, a bydd yn gweithio ochr yn ochr â Chymunedau am Waith yn ogystal â Chymunedau am Waith a Mwy.

4. Gweithredu'r Rhaglen

- 4.1 Mae'r adran hon yn adolygu'r model gweithredu ac yn cymharu ac yn gwrthgyferbynnu'r dull o ddarparu gwasanaethau ym mhob un o'r ardaloedd cyflenwi.

Rhoi'r Rhaglen ar Waith

- 4.2 I ddechrau arni, gwahoddwyd wyth (ac wedyn naw) Clwstwr Cymunedau yn Gyntaf i gymryd rhan yn Rhaglen Esgyn, ac roedd pob un ohonynt wedi cyflwyno cais am gyllid.
- 4.3 Roedd y canllawiau a ddarparwyd ar gyfer y Rhaglen gan Lywodraeth Cymru i'r ardaloedd cyflenwi wedi'u disgrifio yn 'gyffyrddiad ysgafn', gan fod â phwyslais ar ganfod atebion wedi'u teilwra yn lleol i broblemau diweithdra yn eu hardal. Roedd y canllawiau yn cynnwys manylebau ar gyfer cyflogi dau fentor, darparu adnoddau ar gyfer costau cefn swyddfa a'r Gronfa Rwystrau. Rhoddwyd templedi disgrifiad swydd ar gyfer Mentoriaid hefyd, ac er bod rhai Clystyrau wedi copïo'r templedi hyn, dewisodd eraill eu dyluniad eu hunain.
- 4.4 Roedd y mwyafrif yn croesawu'r hyblygrwydd a'r rhyddid a roddid i'r ardaloedd lleol, gan werthfawrogi'r hyblygrwydd i addasu'r model i gyd-fynd â gofynion lleol. Er hynny, yng nghamau cynharaf y Rhaglen soniodd rhai ardaloedd cyflenwi am yr angen am arweiniad ychwanegol, yn enwedig o ran monitro a nodi pwy sy'n gymwys i'r Rhaglen. Datblygwyd gofynion monitro ychwanegol ar gyfer y Rhaglen wrth iddi fynd rhagddi a hynny wedi arwain at orfod cael gwybodaeth ychwanegol gan gyfranogwyr ac at rai Mentoriaid yn codi pryderon ynghylch cael eu tynnu o ddarparu gwasanaethau i sicrhau cydymffurfio â'r gofynion monitro cryfach.

Recriwtio a Strwythur Staff

- 4.5 Dechreuodd y recriwtio i gael staff Esgyn ym mhob ardal y Rhaglen ym mis Ionawr 2014, gyda'r holl Fentoriaid wedi'u penodi erbyn mis Awst 2014. Er bod pob ardal gyflenwi yn fras wedi dilyn y model o gael dau Fentor, gwnaed ceisiadau llwyddiannus i gael cymorth gweinyddol ychwanegol i gofnodi data monitro mewn rhai ardaloedd.
- 4.6 Yn y rhan fwyaf o achosion, roedd timau Esgyn wedi'u cyflogi gan y Corff Cyflawni Arweiniol a'r Rheolwr Clwstwr oedd eu rheolwr linell. Yr eithriad mwyaf nodedig i'r strwythur hwn oedd yn Nwyrain Caerdydd lle câi'r tîm ei reoli gan Gymdeithas Tai Cymuned Caerdydd.

Tabl 4.1: Strwythur Staffio Rhaglen Esgyn yn ôl Ardal Gyflenwi

Ardal Gyflenwi	Staffio³¹	Rheolwr Llinell
Ynys Môn (Ynys Môn)	Mentoriaid (x 2 FTE) Gweinyddydd (rhan-amser)	Rheolwr Cyflogadwyedd Cymunedau yn Gyntaf Môn
Dwyrain a Gorllewin Sir y Fflint (Sir y Fflint)	Mentoriaid (x2 FTE)	Rheolwr Clwstwr Cymunedau yn Gyntaf
Cwm Afan (Castell-nedd Port Talbot)	Mentoriaid (x 2 FTE) (un swydd yn wag o Ebrill i Awst 2016)	Rheolwr Clwstwr Cymunedau yn Gyntaf
Gogledd-orllewin Abertawe (Abertawe)	Mentoriaid (x 2 FTE)	Rheolwr Esgyn Abertawe a Chymunedau am Waith
Llanelli (Sir Gaerfyrddin)	Mentoriaid (x 2 FTE)	Rheolwr Clwstwr Cymunedau yn Gyntaf
Ebwy Fawr a Thredegar (Blaenau Gwent)	Mentoriaid (x 3 FTE) – 1.5 ym mhob Clwstwr	Rheolwr Clwstwr Cymunedau yn Gyntaf
Basn Caerffili a Chwm Rhymni Uchaf (Caerffili)	Mentoriaid (x 3 FTE) 1 Mentor ym mhob Clwstwr, 1 Uwch Fentor (mae'r Uwch Fentor nawr yn rheoli Esgyn a CaW)	Uwch Fentor Cyflogaeth
Dwyrain Caerdydd (Caerdydd)	Mentoriaid (x 3 FTE) Gweinyddydd (rhan-amser) Cyfranogwyr Esgyn yn gwirfoddoli (gweinyddu)	Cynrychiolydd Cymdeithas Tai Cymuned Caerdydd
Gorllewin Taf (RhCT)	Mentoriaid (x2 FTE)	Rheolwr Clwstwr Cymunedau yn Gyntaf

4.7 Fel rheol roedd gan y staff a benodwyd yn Fentoriaid brofiad helaeth o weithgarwch yn ymwneud â chyflogadwyedd ac/neu ddatblygiad cymunedol. Pwysleisiai staff bwysigrwydd cysylltiadau blaenorol ac/neu rwydweithiau presennol i'w galluogi i ymgysylltu â darpar gyfranogwyr ac i nodi cyfleoedd hyfforddiant / cyflogaeth perthnasol i gyfranogwyr Esgyn. Pan ofynnwyd iddynt am y nodweddion allweddol

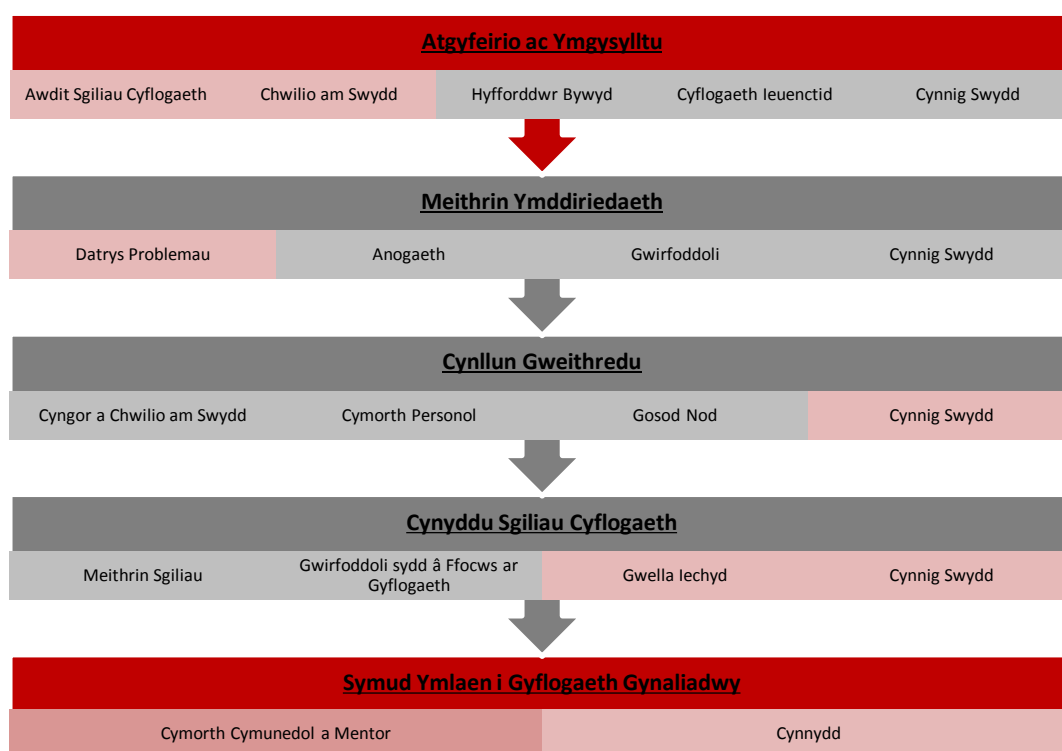
³¹ Yn y tabl uchod mae'r term 'Mentoriaid' yn disgrifio staff gweithredu y mae eu teitlau swyddi yn cynnwys Broceriaid, Uwch Froceriaid neu Uwch Fentoriaid.

oedd eu hangen ar gyfer y rôl, nododd y mentoriaid bwysigrwydd empathi, y gallu i gyfathrebu ar bob lefel, gwybodaeth am bolisi cymdeithasol, a'r gallu i fod yn hyblyg, yn arloesol, yn ymatebol a chanolbwyntio ar ddatrys materion.

Y Model Gweithredu

- 4.8 Roedd model Esgyn yn ddull oedd â phum cam iddo, ac un oedd yn rhoi modd i gyfranogwyr symud ymlaen yn gyflym neu i elwa o gymorth dwysach ar hyd cyfnod hirach, os oedd rhwystrau ac anghenion mwy sylweddol. Mae Ffigwr 4.1 yn dangos y prif gamau o ran atgyfeirio ac ymgysylltu, meithrin ymddiriedaeth, cynllunio'r gweithredu, a symud tuag at gyflogaeth ac yna i mewn i gyflogaeth gynaliadwy.

Ffigwr 4.1: Y Model Gweithredu a gynlluniwyd ar gyfer Rhaglen Esgyn³²

Ymgysylltu/Atgyfeirio

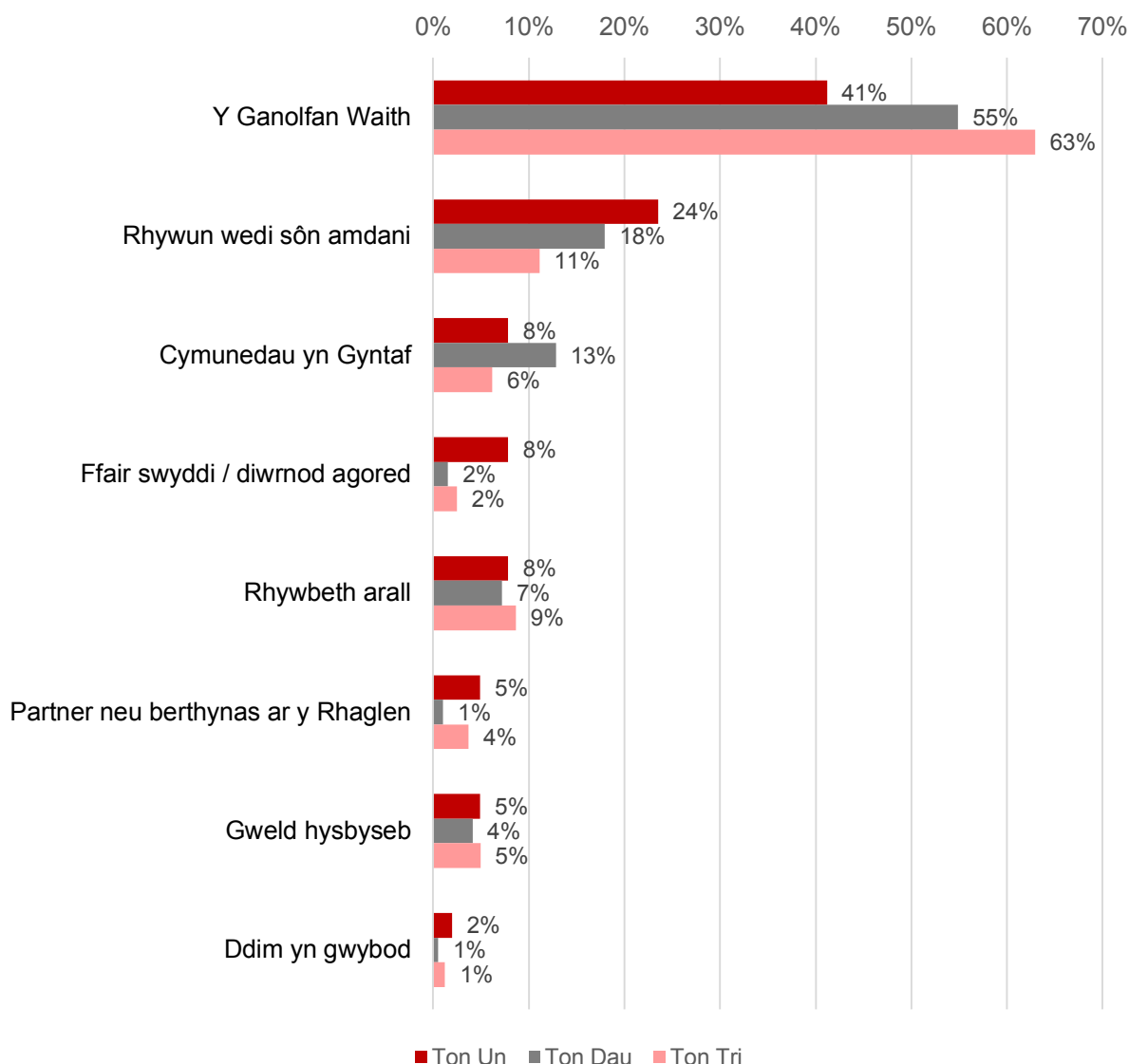
- 4.9 Roedd dyluniad Esgyn yn dibynnu'n drwm ar atgyfeiriadau gan sefydliadau eraill yn seiliedig ar y rhagdybiaeth y byddai timau Esgyn yn gallu ymgysylltu'n effeithiol ag asiantaethau atgyfeirio allweddol, yn enwedig y Clwstwr CyG a'r swyddfeydd Canolfan Byd Gwaith Lleol. Trwy gydol y Rhaglen, gwelwyd mai Canolfannau Byd Gwaith oedd y llwybr atgyfeirio mwyaf amlwg i'r Rhaglen a chryfhau wnaeth y cysylltiadau â'r Canolfannau Byd Gwaith Lleol wrth i'r Rhaglen fynd rhagddi. Fodd bynnag, canfuwyd bod nifer a natur yr atgyfeiriadau yn dibynnu ar gysylltiadau

³² Llywodraeth Cymru (2013), *Rhaglen Mynd i'r Afael ag Aelwydydd Heb Waith - Briff* Llywodraeth Cymru.

unigol, a oedd yn amrywio'n fawr rhwng y Canolfannau a'r Hyfforddwyr Gwaith. Credai rhai cyfranogwyr, er enghraifft, eu bod wedi'u gorchymyn i fynd ar y Rhaglen; dan yr amgylchiadau hyn, pwysleisiwyd natur wirfoddol yr ymgysylltu gan Fentoriaid i ddileu sefyllfaoedd anodd, ac atgyfeiriwyd eraill a oedd yn byw y tu allan i'r ardal darged ac felly nid oeddent yn gymwys i'r Rhaglen. I oresgyn problemau camddealltwriaeth, byddai o leiaf un tîm yn rheolaidd yn sicrhau presenoldeb corfforol yn eu swyddfa Canolfan Byd Gwaith leol.

- 4.10 Llwybr atgyfeirio cyffredin arall oedd drwy weithgarwch ymgysylltu Cymunedau yn Gyntaf. Roedd effeithiolrwydd y llwybr hwn yn dibynnu fawr ar natur y berthynas rhwng staff Clwstwr CyG a staff tîm Esgyn. Dywedir bod cryfder y berthynas yn dylanwadu'n amlwg ar nifer ac ansawdd yr atgyfeiriadau. Pan oedd gwendidau i'w gweld roedd y rhain fel arfer ar lefel unigol yn hytrach nag ar draws y sefydliad.
- 4.11 Cododd ystod o lwybrau eraill i ymgysylltu â chyfranogwyr, gan gynnwys atgyfeiriadau drwy feddygfeydd lleol, trwy Landlordiaid Cymdeithasol Cofrestredig, y Gwasanaethau Prawf, Gyrfa Cymru, Ffeiriau Swyddi/Digwyddiadau Ymgysylltu â Chyflogwyr a Theuluoedd yn Gyntaf/Dechrau'n Deg.
- 4.12 Roedd y rhaglen hefyd wedi elwa o hunangyfeirio. Gwelwyd mai timau Rhaglen Esgyn oedd mewn cyfleusterau yn cynnig ystod o wasanaethau ac wedi'u lleoli mewn mannau amlwg gyda nifer fawr o bobl yn cerdded heibio oedd wedi elwa fwyaf o ymgysylltu ad hoc trwy gael pobl yn galw heibio neu'n hunangyfeirio.

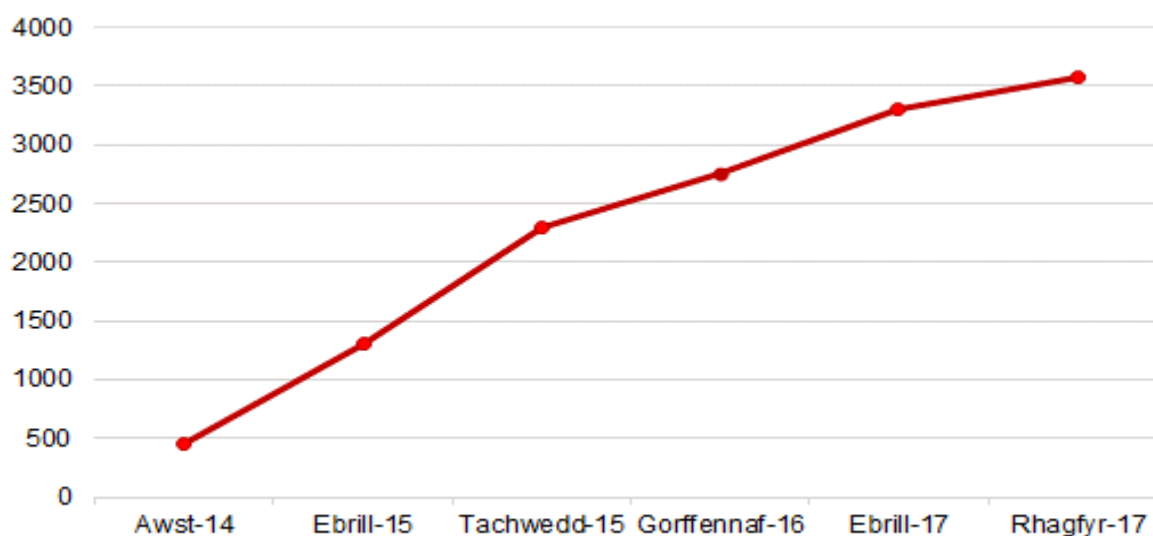
Ffigwr 4.2: Sut daethoch chi i wybod am Raglen Esgyn?

- 4.13 Roedd lansio Cymunedau am Waith (CaW) yn 2015 wedi creu cyfle i Raglen Esgyn elwa yn sgil mwy o hyrwyddo a phresenoldeb cymorth cyflogadwyedd o fewn Clystyrau Cymunedau yn Gyntaf. Ar y dechrau cafwyd pryderon y byddai ei gyflwyno yn arwain at ymleiddio Rhaglen Esgyn yn hytrach nag yn arwain at fudd i'r ddwy ochr. Roedd y pryderon yn arbennig o amlwg ymhlith Mentoriaid oedd â pherthynas wannach gyda'u Clwstwr CyG.
- 4.14 Adroddodd Mentoriaid i nifer yr atgyfeiriadau i'r Rhaglen ostwng yn ystod y cyfnodau olaf (yn enwedig yn gynnar yn 2017), fel y gwelir yn ffigwr 4.3. Roedd rhai ardaloedd cyflenwi yn priodoli hyn i Cymunedau am Waith yn dod yn gynyddol weithgar mewn ardaloedd targed fel prif reswm dros y gostyngiad (teimlai eraill y gallai fod yn adlewyrchu gostyngiad ym maint y boblogaeth oedd yn gymwys i Raglen Esgyn). Ymhellach, mewn rhai lleoliadau, roedd canfyddiad bod y Ganolfan Byd Gwaith yn atgyfeirio yn uniongyrchol i'w staff eu hunain ar CaW yn hytrach nag

i Esgyn. Soniodd sawl lleoliad hefyd at ddisgwyl i'r cyflwyno ar y model Brysbennu i fod o fudd i Raglen Esgyn yn ogystal â CaW trwy ddod yn llwybr atgyfeirio allweddol. Fodd bynnag, yn ystod y gwaith cynnar o roi CaW ar waith, nid oedd gan Fentoriaid Esgyn ddealltwriaeth glir o'r broses atgyfeirio a phan oedd prosesau atgyfeirio wedi'u hamlinellu, nid oedd cysondeb iddynt yn yr ardaloedd cyflenwi gwahanol. Wedi dweud hynny, roedd nifer o ardaloedd cyflenwi o'r farn fod cyflwyno CaW wedi gwella'r arlwy bresennol trwy roi modd i'r ddarpariaeth ymateb i gasgliad ehangach o anghenion mwy amrywiol. Yn yr achosion hyn, roedd rhoi'r system brysbennu ar waith yn llwyddiannus wedi bod o gymorth, a Mentoriaid yn datgan bod cael Rhaglen Esgyn a CaW yn gallu cryfhau ehangder yr hyn sydd ar gael i gyfranogwyr.

Ffigwr 4.3: Tueddiadau yn Llwyth Achosion Cynyddol Cyfranogwyr wedi'u hatgyfeirio i Raglen Esgyn³³ dros amser³⁴

Cefndir Cyfranogwyr

- 4.15 Roedd cyfranogwyr Esgyn fel rheol yn bell iawn o'r farchnad lafur ac yn aml roedd ganddynt gefndiroedd cymhleth neu anhrefnus ac a oedd yn peri heriau i ymgysylltu mewn rhai achosion. Soniai Mentoriaid am yr her o ddelio â rhwystrau niferus a gorfod blaenoriaethu yn unol â hynny: *'Mae gennym gleientiaid sydd â rhwystrau niferus, e.e. camddefnyddio sylweddau, trais domestig, digartrefedd, dyled, cofnodion troseddol, gofal plant. Rydym yn delio â'r rhwystrau hyn ar sail hierarchaeth anghenion, felly os ydym yn siarad am gwrs hyfforddi sydd ar gael a*

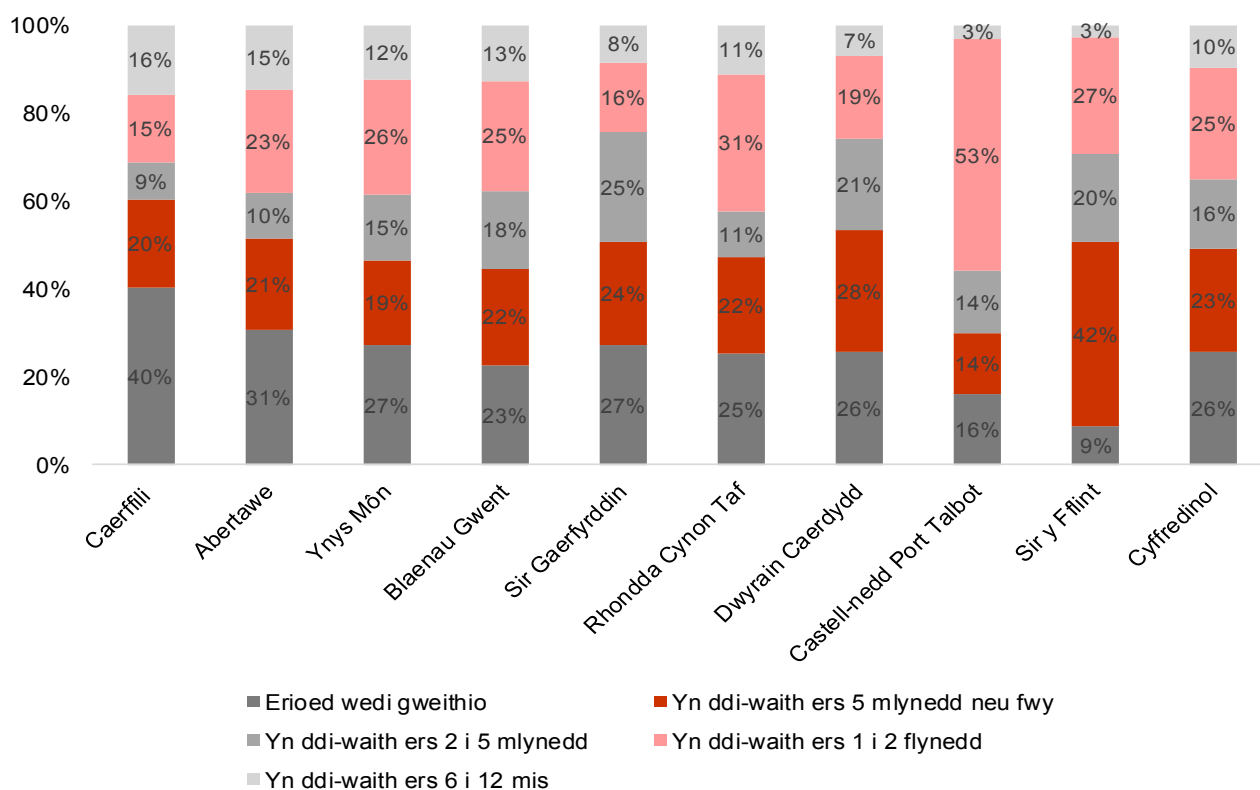
³³ Mae'r siart hwn yn cynnwys unigolion sydd, ar ôl eu hatgyfeirio, a ymgysylltodd i ddechrau arni â Rhaglen Esgyn ond a wnaeth wedyn adael cyn manteisio ar gyfle, felly mae'r cyfanswm yn fwy na'r 3,375 o gyfranogwyr a gymerodd ran weithredol yn Rhaglen Esgyn (fel yr amlinellwyd yn gynharach yn yr adran hon).

³⁴ Gwybodaeth Reoli Llywodraeth Cymru – Data Canlyniadau.

bod rhywun ar fin cael ei wneud yn ddigartref, yn amlwg byddwn yn rhoi blaenoriaeth i'r ail rwystr hwnnw'.

- 4.16 Wrth sôn am raddfa'r rhwystrau a wynebai cyfranogwyr, roedd hi'n amlwg hefyd y byddai angen cryn ddwystr a hyd i'r cymorth i rai cyfranogwyr: *'Mae rhai yn bell iawn i ffwrdd, i rai mae'n bymtheg mis ers iddynt ddod i gyswllt gyntaf, ond maent yn ymgysylltu'n gyson ac maent wrthi'n cyflawni pethau bychain'*. Gwelir hyn ymhellach yn y ffaith bod 60 y cant (228/381) o gyfranogwyr wedi dweud nad oeddent erioed wedi cael cymorth i chwilio am waith yn y gorffennol a bod 39 y cant (62/157) o ymatebwyr yr ail gyfweliad yn dal i gael cefnogaeth Esgyn ar adeg yr ail gyfweliad 6-12 mis ar ôl y cysylltiad cyntaf.
- 4.17 Mae Ffigwr 4.4 isod yn rhoi dealltwriaeth bellach o bellter cyfranogwyr Esgyn o'r farchnad lafur trwy ddadansoddi faint o amser y buont yn ddi-waith cyn ymuno. Dengys y ffigwr nad oedd 10 y cant o holl gyfranogwyr Esgyn erioed wedi gweithio a bod 59 y cant o'r cyfranogwyr wedi bod yn ddi-waith ers dros ddwy flynedd. Mae rhywfaint o amrywiant yn amlwg ledled pob ardal gyflenwi; er enghraifft, yng Nghaerffili roedd 56 y cant o'r cyfranogwyr wedi bod yn ddi-waith ers o leiaf bum mlynedd (neu nid oeddent erioed wedi gweithio o gwbl), ond yng Nghastell-nedd Port Talbot roedd dros hanner y cyfranogwyr (55 y cant) wedi bod yn ddi-waith ers rhwng chwe mis a blwyddyn.

Ffigwr 4.4: Hanes Cyflogaeth Cyfranogwyr Esgyn ar adeg eu cofrestru³⁵

4.18 Drwyddi draw, roedd 3,375 o unigolion wedi ymwneud yn weithredol â Rhaglen Esgyn. Dengys Tabl 4.2 fod mwy o ddynion na menywod wedi ymwneud â'r Rhaglen (yn enwedig yn Sir Gaerfyrddin a Chastell-nedd Port Talbot), tra bod pedwar o bob pump yn 25 oed neu'n hŷn.

Tabl 4.2: Dadansoddiad Demograffig Cyfranogwyr Rhaglen Esgyn yn ôl Ardal Gyflenwi³⁶

Ardal	Nifer y Cyfranogwyr	Rhyw Dynion	Menywod	Oed 16-24	Ethnigrwydd Gwyn Prydeinig
Cwm Afan	327	61%	39%	22%	99%
Ynys Môn	321	55%	45%	25%	99%
Ebwy Fawr a Thredegar	520	58%	42%	22%	96%
Basn Caerffili a Chwm Rhymni Uchaf	470	43%	57%	23%	98%
Dwyrain Caerdydd	533	51%	49%	14%	86%
Llanelli	352	64%	36%	11%	88%

³⁵ Llywodraeth Cymru: Data Orlhain Cyfranogwyr (cronnus) hyd at Chwarter 1, 2017/18

³⁶ Llywodraeth Cymru: Data Orlhain Cyfranogwyr (cronnus) hyd at Chwarter 1, 2017/18. Cyfeiriwyd at ardaloedd cyflenwi trwyddi draw yn ôl yr Awdurdodau Lleol y maent wedi'u lleoli ynddynt.

Ardal	Nifer y Cyfranogwyr	Rhyw Dynion	Menywod	Oed 16-24	Ethnigrwydd Gwyn Prydeinig
Dwyrain a Gorllewin Sir y Fflint	271	58%	42%	16%	97%
Gorllewin Taf	218	50%	50%	36%	100%
Gogledd-orllewin Abertawe	363	52%	48%	25%	89%
Cyfanswm	3,375	54%	46%	21%	94%

- 4.19 Disgrifiodd 79 y cant o gyfranogwyr Esgyn eu hunain i fod yn sengl (o'i gymharu â chyfartaledd Cymru a Lloegr o 35 y cant).³⁷ Mae statws priodasol a threfniadau byw cyfranogwyr Esgyn o ddiddordeb oherwydd i fod yn gymwys i'r Rhaglen rhaid oedd i'r cyfranogwr fod yn byw ar aelwyd ddi-waith ac mae ymchwil³⁸ wedi nodi mai un o'r prif ddylanwadau ar nifer yr aelwydydd di-waith yw'r cynnydd mewn cartrefi ag un person yn byw ynddynt. Mae'n bosib felly fod y meini prawf cymhwyster yn anfwriadol wedi ffafrio'r rhai a oedd (neu a oedd o leiaf yn dweud) eu bod yn byw ar eu pen eu hunain.

Meithrin Ymddiriedaeth

- 4.20 Ystyrid bod meithrin ymddiriedaeth yn hanfodol i lwyddiant y Rhaglen a soniodd pob mentor fod hynny'n flaenoriaeth iddynt wrth greu cyswllt cychwynnol â chyfranogwyr. Bu'r cysylltiad â Chlwstwr, y diffyg cysylltiad â darpariaeth gwasanaethau prif ffrwd, a natur wirfoddol yr ymgysylltu oll o gymorth yn hyn o beth.
- 4.21 Roedd mynd ati i ddatblygu ymddiriedaeth hefyd yn gyson iawn â'r arfer o ddefnyddio dull o ganolbwyntio ar yr unigolyn. O safbwynt cyfranogwr, câi hyn ei werthfawrogi, ac felly hefyd allu'r Mentoriaid i ymwneud â hwy mewn ffordd anffurfiol.

'[Maen nhw'n] fwy tebyg i bobl fel ni, ar ein lefel ni a'u traed ar y ddaear, fel siarad gyda ffrind. Maen nhw'n ymwneud â'r gymuned hefyd, nid yn ffroenuchel.' '[Mae'r Mentor] yn siarad mewn termau pobl gyffredin; mae'n esbonio popeth wrtha i.' (Cyfranogwr Esgyn)

³⁷ Y Swyddfa Ystadegau Gwladol, Amcangyfrifon poblogaeth yn ôl statws priodasol a threfniadau byw, Cymru a Lloegr 2016 (Gorffennaf 2017).

³⁸ Ibid.

Cynllunio Gweithredu

- 4.22 Nod y broses cynllunio camau gweithredu yn Esgyn oedd nodi'r rhwystrau a wynebai'r cyfranogwyr a dod o hyd i atebion priodol. Rhagwelid y byddai'r nodau yn y cynllun gweithredu yn sail i'r Mentoriaid ystyried y math o gyfleoedd a fyddai'n fwyaf addas i unigolyn.
- 4.23 Mewn rhai ardaloedd, gwelwyd bod cynlluniau gweithredu yn elfen ganolog o fodel cyflenwi Esgyn; mewn ardaloedd eraill, roedd yn elfen fwy ymylol. Teimlai rhai Mentoriaid ei fod yn rhoi pwysau gormodol ar gyfranogwyr, tra bod eraill yn teimlo ei fod yn hanfodol er mwyn nodi amcanion.
- 4.24 Roedd amseriad cyflwyno gweithgarwch cynllunio gweithredu yn amrywio o'r naill gyfranogwr i'r llall ac ar draws timau Esgyn, ond fel rheol cyflwynwyd y broses yn ystod yr ail neu'r trydydd apwyntiad gyda chyfranogwr.

Cymorth parhaus

- 4.25 Unwaith eto, roedd y dull o roi cefnogaeth barhaus drwy'r Rhaglen yn hyblyg ac wedi'i arwain gan y cyfranogwyr; roedd rhai yn mynychu cyfarfodydd bob pythefnos tra bod eraill yn cwrdd bob dydd. Câi rhai o'r cyfranogwyr drafferth fod yn rheolaidd a chadw amser a theimlai rhai Mentoriaid y gallai natur wirfoddol yr ymgysylltu fod wedi gwaethygu'r materion hyn (ac o bosibl wedi cynyddu lefel absenoldebau) ond, fel arfer, roedd amllder cyfarfodydd yn digwydd yn ôl anghenion cyfranogwyr.

Cyfleoedd Hyfforddiant a Chyflogaeth

- 4.26 Roedd integreiddio Rhaglen Esgyn â darpariaethau lleol eraill wedi galluogi'r Mentoriaid i froceru i systemau cymorth eraill, ehangach pe byddai blaenoriaethau / rhwystrau uniongyrchol angen eu datrys cyn y byddai modd archwilio cyfleoedd gwaith, hyfforddiant neu wirfoddoli.
- 4.27 Pan oedd y cyfranogwyr yn barod i symud ymlaen, byddai'r Mentoriaid fel arfer yn eu cynorthwyo i ddatblygu eu sgiliau cyflogaeth trwy eu hannog i wirfoddoli a mynd ar leoliadau gwaith yn ogystal â chysiau hyfforddi galwedigaethol. Cynhaliodd rhai Mentoriaid gyfres o gyrsiau mewnol i feithrin hyder a sgiliau cyfweld, tra bod eraill wedi defnyddio'r Clwb Swyddi Lleol (er enghraifft) i gael y math hwn o wasanaeth. Pan oedd y cyfranogwyr wedi cyrraedd sefyllfa i symud tuag at gyflogaeth, byddai'r ardaloedd cyflenwi yn sefydlu llwybrau addas iddynt i gyflogaeth a hyfforddiant.

- 4.28 Wrth fynd ar drywydd cyfleoedd, nododd Mentoriaid bwysigrwydd rheoli disgwyliadau. Disgrifiwyd rheoli'r gyllideb hyfforddiant yn her gysylltiedig (er enghraifft, pan oedd cyfranogwyr am gael hyfforddiant a oedd yn arbennig o ddurud). Ardaloedd oedd yn fwy anghysbell yn ddaearyddol, neu â chyfyngiadau hygyrchedd, oedd y rhai oedd yn fwyaf tebygol o nodi heriau wrth ganfod cyfleoedd addas i'w cyfranogwyr.
- 4.29 Mewn rhai ardaloedd (Ynys Môn er enghraifft) roedd tîm Clwstwr CyG ac/neu adran berthnasol yr Awdurdod Lleol wedi bod â rhan allweddol wrth sicrhau cyfleoedd cyflogaeth oherwydd eu trafodaethau parhaus â chyflogwyr lleol. Mewn ardaloedd eraill, er enghraifft Llanelli (Sir Gaerfyrddin) ac Abertawe, y Mentoriaid eu hunain fel arfer oedd yn cydlynu â'r cyflogwyr.

Cyfleoedd a Frocerwyd yn Genedlaethol

- 4.30 Ar ôl lansio'r Rhaglen, gwahoddodd y Prif Weinidog weinidogion eraill i nodi cyfleoedd hyfforddi a chyflogi posibl yn yr adrannau yn eu portffolio ar gyfer cyfranogwyr Rhaglen Esgyn er mwyn ychwanegu at y cyfleoedd y gellid eu canfod yn lleol. Ymgysylltodd Llywodraeth Cymru hefyd â Landlordiaid Cymdeithasol Cofrestredig i'w hannog i ystyried neilltuo cyfleoedd i gyfranogwyr ac ardaloedd oedd yn gymwys i Esgyn yn ogystal â Phartneriaethau Gofal Cymdeithasol.
- 4.31 Yng nghamau cynnar Rhaglen Esgyn, ymddengys fod y canlynol yn dylanwadu ar yr amrywio rhwng ardaloedd yn nifer y cyfleoedd a gynhyrchid yn genedlaethol:
- I ba raddau yr oedd cyfleoedd oedd yn codi ledled y wlad o fewn cyrraedd yr ardal lle cyflenwid y Rhaglen.
 - Cryfder y berthynas â sefydliad(au) a allai gynnig cyfleoedd i gyfranogwyr.
 - I ba raddau yr oedd ardal lle cynigid y Rhaglen wedi bod yn llwyddiannus wrth sicrhau cyfleoedd gan gyflogwyr lleol.
- 4.32 Roedd pa mor ddefnyddiol oedd y cyfleoedd a frocerwyd yn genedlaethol, a'r defnydd a wnaed ohonynt, yn amrywio o un ardal i'r llall, ac yn esblygu wrth i'r rhaglen fynd rhagddi. Erbyn mis Mehefin 2016, roedd llai nag un y cant o'r cyfleoedd yn Sir y Fflint wedi'u trefnu drwy gytundebau a frocerwyd yn genedlaethol; ar y llaw arall yng Ngorllewin Taf a Dwyrain Caerdydd roedd bron yr holl gyfleoedd wedi'u cael drwy gytundebau a frocerwyd yn genedlaethol.

- 4.33 Cafwyd mwyfwy o sylw yn y Rhaglen i gyfleoedd a frocerwyd yn genedlaethol wrth i'r Rhaglen fynd rhagddi gyda chyfran y canlyniadau o gyfleoedd a frocerwyd yn genedlaethol yn cynyddu o 8 y cant o'r holl ganlyniadau yn 2014/15 i 15 y cant yn 2016/17 ac yn 2017/18. Mae'r sector iechyd wedi bod yn arbennig o ddylanwadol yn y cynnydd yn nifer y cyfleoedd a frocerwyd yn genedlaethol, a dywedir mai dyma fu'r ffynhonnell cyfleoedd cenedlaethol fwyaf poblogaidd ymysg cyfranogwyr.
- 4.34 Nid pawb a deimlodd y cynnydd mewn cyfleoedd a frocerwyd yn genedlaethol. Er bod y rhan fwyaf o ardaloedd wedi gweld cynnydd ynddynt yn ystod y Rhaglen (yn enwedig yn 2016/17 a 2017/18), yn Nwyrain Caerdydd bu gostyngiad yn y cyfleoedd o'r math hwn o'i gymharu â blynyddoedd blaenorol pan mai dyma oedd ganddynt i'w gynnig fwyaf. Mae'r canfyddiadau hyn yn dangos patrwm yn narpariaeth y cyfleoedd hyn, sef fel rheol cynnydd araf a chyson yn y cyfleoedd wrth i gynefindra a chysylltiadau ymsefydlu gyda phwyslais unwaith eto ar bwysigrwydd cysylltiadau rhwng unigolion (yn hytrach na sefydliadau).
- 4.35 Darparwyd cyfleoedd ychwanegol trwy raglen Twf Swyddi Cymru. Er bod rhai ardaloedd wedi manteisio ar y cyfleoedd hyn, ni ddigwyddodd hyn i'r graddau a ddisgwylid (y nod oedd neilltuo 500 o gyfleoedd i gyfranogwyr Rhaglen Esgyn). Dim ond un o bob pump o gyfranogwyr Esgyn (709) oedd yn gymwys ar gyfer Twf Swyddi Cymru (sef rhwng 16 a 24 oed) ac felly roedd cyfleoedd TSC i Esgyn ar raddfa is na'r disgwyl.

Y Gronfa Rwystrau

Ystyriwyd y Gronfa Rwystrau yn elfen hanfodol o gynnig Esgyn gan bob ardal yn y rhaglen. Roedd croeso eang i hyblygrwydd y Gronfa o ran defnydd a hygyrchedd (gan olygu ei fod yn offeryn hynod ymatebol). Câl'r Mentoriaid drafferth nodi sut byddai modd gwella'r Gronfa Rwystrau, ar wahân i gynyddu faint o arian oedd ar gael. Teimlai rhai fodd bynnag fod y Gronfa Rwystrau erbyn y diwedd yn dioddef yn sgil ei llwyddiant ei hun oherwydd y ffaith mai cymharol syml oedd cael mynediad at y Gronfa o gymharu ag adnoddau tebyg a gynigid mewn mannau eraill, gan arwain at nifer fechan o achosion o sefydliadau partner yn atgyfeirio eu cyfranogwyr at y Gronfa Rwystrau drwy Raglen Esgyn yn hytrach na defnyddio eu hadnoddau tebyg eu hunain.

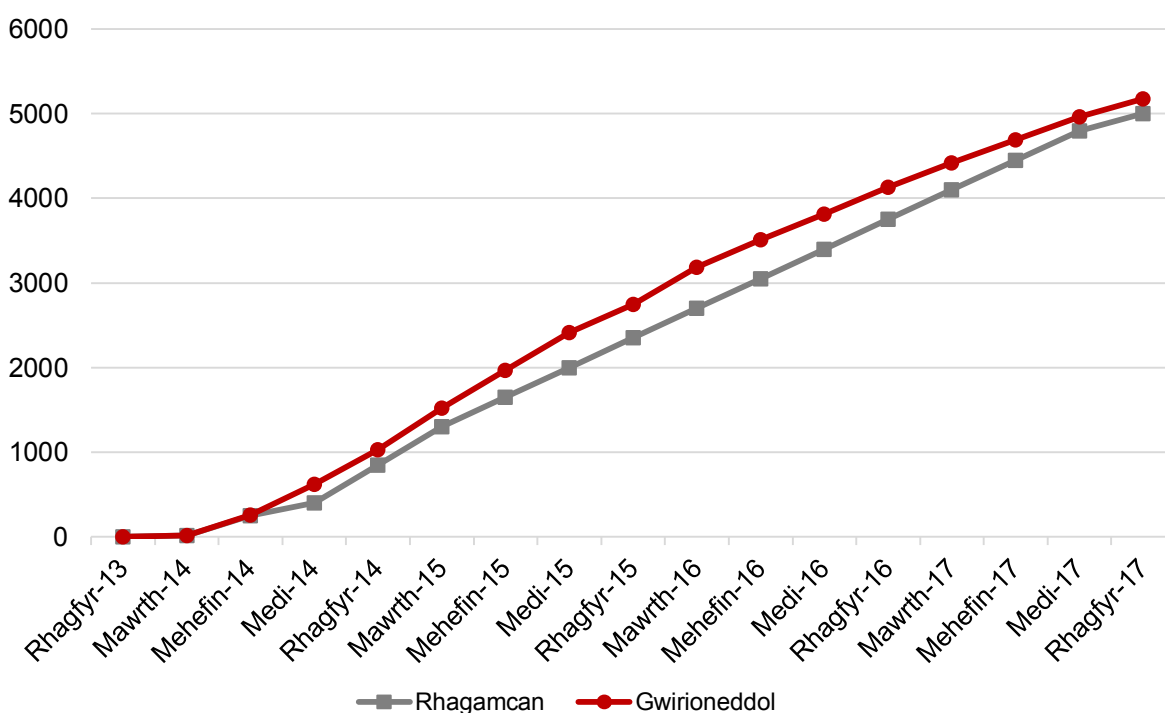
Cyflogaeth Gynaliadwy: Cymorth Ar Ôl Cael Gwaith

- 4.36 Yn y rhan fwyaf o'r ardaloedd cyflenwi (pump o'r naw), ymddengys na wyddai cyflogwyr lleol eu bod yn recriwtio cyfranogwyr Esgyn. Mae hyn oherwydd bod cyfranogwyr fel rheol wedi cael eu cyflogi drwy'r farchnad agored, fel arfer yn dilyn cwblhau lleoliadau gwaith yn llwyddiannus. Yn yr ardaloedd eraill lle roedd cyflogwyr lleol yn gwybod am gyfleoedd Esgyn, fel rheol cynigiwyd lleoliadau gwaith a'r posibilrwydd y gallai cyfranogwyr symud ymlaen i swyddi parhaol gyda'r cyflogwr hwnnw.
- 4.37 Nid oedd y cymorth i gyfranogwyr ar ôl iddynt gael lleoliad gwaith ac/neu gyflogaeth wedi'i ddiffinio, yn rhannol o ganlyniad i heriau ymgysylltu â chyfranogwr ar ôl iddynt gael eu swyddi. Fel arfer byddai Mentoriaid yn ffonio cyfranogwr, ond byddai hyn yn bennaf ar sail angen yn unig. Canfuwyd bod cyfyngiadau oedd yn gysylltiedig â chapasiti wedi dylanwadu ar faint o gefnogaeth ôl-gyflogaeth a roddwyd trwy'r Rhaglen i gyfranogwyr Esgyn a chyflogwyr lleol.

5. Perfformiad y Rhaglen

- 5.1 Mae'r adran hon yn adfyfrio ar y perfformiad a'r effaith a ddeilliodd o Raglen Esgyn, gan grynhoi canfyddiadau yn sgil dadansoddi'r wybodaeth fonitro, yr arolygon i gyfranogwyr a'r asesiad effaith.
- 5.2 Mae Ffigwr 5.1 isod yn dilyn perfformiad Rhaglen Esgyn o ran cyflawni canlyniadau cyflogaeth ac mae'n dangos bod y Rhaglen wedi bod ar y blaen i'w phroffil o adeg ei lansio. Yn y diwedd, cyflawnwyd y targed o ddarparu 5,000 o gyfleoedd cyflogaeth a hyfforddiant erbyn diwedd 2017 a hynny sawl mis yn gynt na'r proffil (ar ddiwedd mis Hydref 2017). Yn ôl gwybodaeth reoli Llywodraeth Cymru, erbyn diwedd Rhagfyr 2017, roedd cyfanswm o 1,099 o gyfranogwyr Esgyn wedi sicrhau canlyniad cyflogaeth sy'n cyfateb i 32.6 y cant o'r cyfranogwyr hynny a gymerodd ran weithredol yn y Rhaglen.

Ffigwr 5.1: Canlyniadau Rhaglen Esgyn (Cronnus) 2014-Hydref 2017

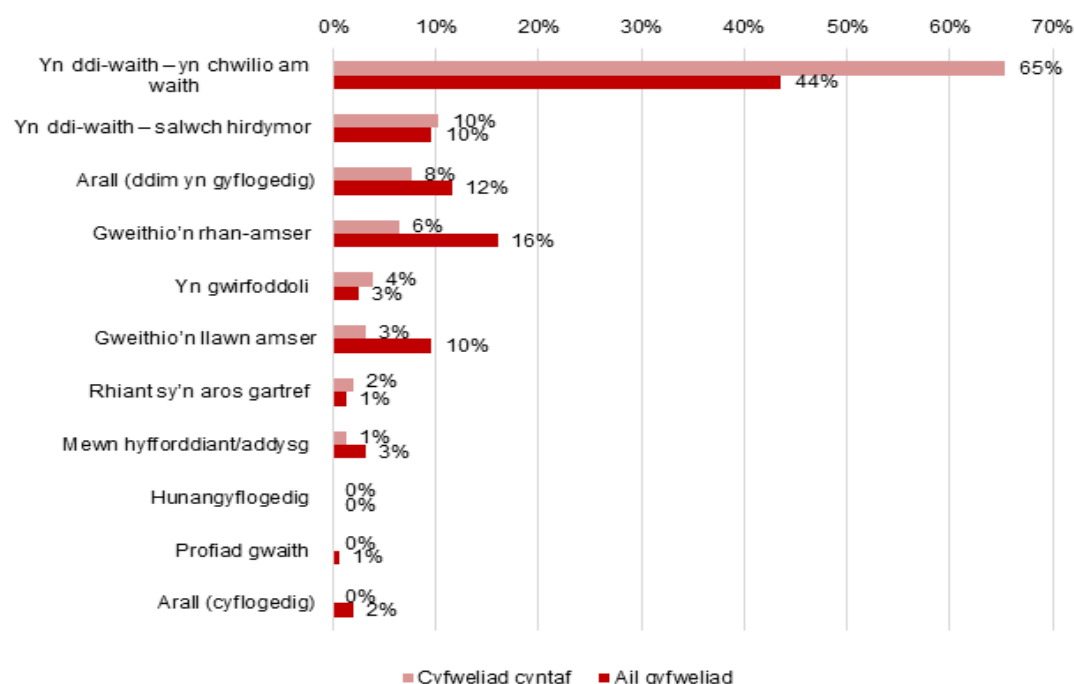
Ffynhonnell: Gwybodaeth Reoli Llywodraeth Cymru – Data Canlyniadau Esgyn

- 5.3 Yn y cyfweiliad cyntaf (a gynhaliwyd o fewn chwe mis i ymgysylltiad cyntaf y cyfranogwr â Rhaglen Esgyn), disgrifiodd bron i ddwy ran o dair (65 y cant) o ymatebwyr (244/378) eu hunain yn 'ddi-waith yn chwilio am waith'. Disgrifiodd 15 y cant o'r ymatebwyr eu hunain yn gweithio'n llawn amser (9 y cant) neu'n rhan-

amser (6 y cant), gan ddangos bod y trosglwyddo i gyflogaeth wedi bod yn gymharol gyflym i rai cyfranogwyr Esgyn.

- 5.4 O ran eu statws ar adeg yr ail gyfweiliad, fel y dangosir yn ffigwr 5.2, roedd symud clir i gyflogaeth ymysg y cyfranogwyr rhwng y ddau arolwg gyda chynnydd o 9 y cant i 26 y cant (44/156) (ychydig yn is na'r ffigwr a adroddwyd ar draws y Rhaglen).³⁹ Ar y llaw arall, cafwyd gostyngiad yn nifer yr ymatebwyr oedd yn disgrifio eu hunain 'yn ddi-waith yn chwilio am waith' o 65 y cant (102/156) i 44 y cant (69/156). Mae hyn yn rhagori ar berfformiad cyfatebol y Rhaglen Waith dros amserlen debyg (20.6 y cant i gyflogaeth am dros 6 mis i'r rhai oedd wedi ymgysylltu ers Mawrth 2016).⁴⁰ Disgrifiodd 10 y cant o ymatebwyr arolwg Esgyn eu hunain i fod mewn cyflogaeth lawn amser, sydd o fewn y paramedrau ar gyfer y gyfradd symud amcangyfrifedig o rhwng un o bob deg ac un o bob chwech yn symud i gyflogaeth FTE gynaliadwy fel y nodwyd yn yr achos busnes ar gyfer y rhaglen.⁴¹

Ffigwr 5.2: Cymharu sefyllfaoedd Cyfranogwyr Esgyn – adeg y Cyfweiliad Cyntaf a'r Ail

N= 156

Ffynhonnell: Arolygon dros y ffôn Wavehill (cyfweiliad cyntaf a'r ail gyfweiliad) ar gyfranogwyr Esgyn

³⁹ Mae'r gyfran mewn cyflogaeth ar adeg y cyfweiliad yn wahanol i'r hyn a ddisgrifir yn ffigwr 5.2 gan mai dim ond y rhai a gymerodd ran mewn ail gyfweiliad sydd wedi'u cynnwys yn y dadansoddiad cyfweiliad/ail gyfweiliad.

⁴⁰ Ystadegau'r Rhaglen Waith - <https://www.gov.uk/government/collections/work-programme-statistics> cyhoeddwyd 21 Medi 2013, adalwyd ar 22 Chwefror 2018.

⁴¹ Achos Busnes Esgyn (heb ei gyhoeddi), Llywodraeth Cymru – mae'r cyfraddau symud yn seiliedig ar ganllawiau WEFO ynghylch cyfraddau symud i gyflogaeth gynaliadwy i'r rheiny sydd bellaf o'r farchnad lafur.

Pwy sy'n cael Cyflogaeth?

- 5.5 Mae gwybodaeth reoli yn dangos patrymau clir i ganlyniadau cyflogaeth mewn perthynas â phrofiad blaenorol y cyfranogwr o gyflogaeth ac addysg. Mae Tabl 5.1 yn dadansoddi 'cyfraddau symud' cyfranogwyr i gyflogaeth yn seiliedig ar hyd y diweithdra ar adeg cofrestru ar Raglen Esgyn; mae'r tabl yn dangos yr heriau wrth gefnogi'r rheini sydd ymhell o'r farchnad lafur i mewn i waith ond hefyd yn tynnu sylw at y ffaith fod cefnogaeth Esgyn wedi sicrhau canlyniadau cyflogaeth yn llwyddiannus i 15 y cant o'r cyfranogwyr a oedd yn ddi-waith ers o leiaf pum mlynedd, a llawer ohonynt heb weithio erioed o'r blaen.

Tabl 5.1: Cyfraddau Symud Cyfranogwyr Esgyn i Gyflogaeth yn ôl hyd bod yn ddi-waith

Hyd cyfnod bod yn ddi-waith	Nifer y Cyfranogwyr	I gyflogaeth	
		nifer	canran
6 mis i 2 flynedd	397	130	33%
2-5 mlynedd	219	58	26%
Dros 5 mlynedd/erioed wedi gweithio	415	64	15%

Ffynhonnell: Dadansoddiad Wavehill o Wybodaeth Reoli'r Ardaloedd Cyflenwi – Ion 14 - Mai 17

- 5.6 Mae dadansoddi cyfraddau symud i gyflogaeth yn ôl y cymhwyster uchaf sydd gan gyfranogwyr Esgyn ar adeg eu cofrestru yn cyflwyno patrwm tebyg: dim ond 18 y cant o gyfranogwyr Esgyn heb unrhyw gymwysterau blaenorol a gafodd gyflogaeth, o'i gymharu â thraean o gyfranogwyr Esgyn oedd â chymhwyster Lefel 3 neu uwch yn cael cyflogaeth drwy'r Rhaglen.

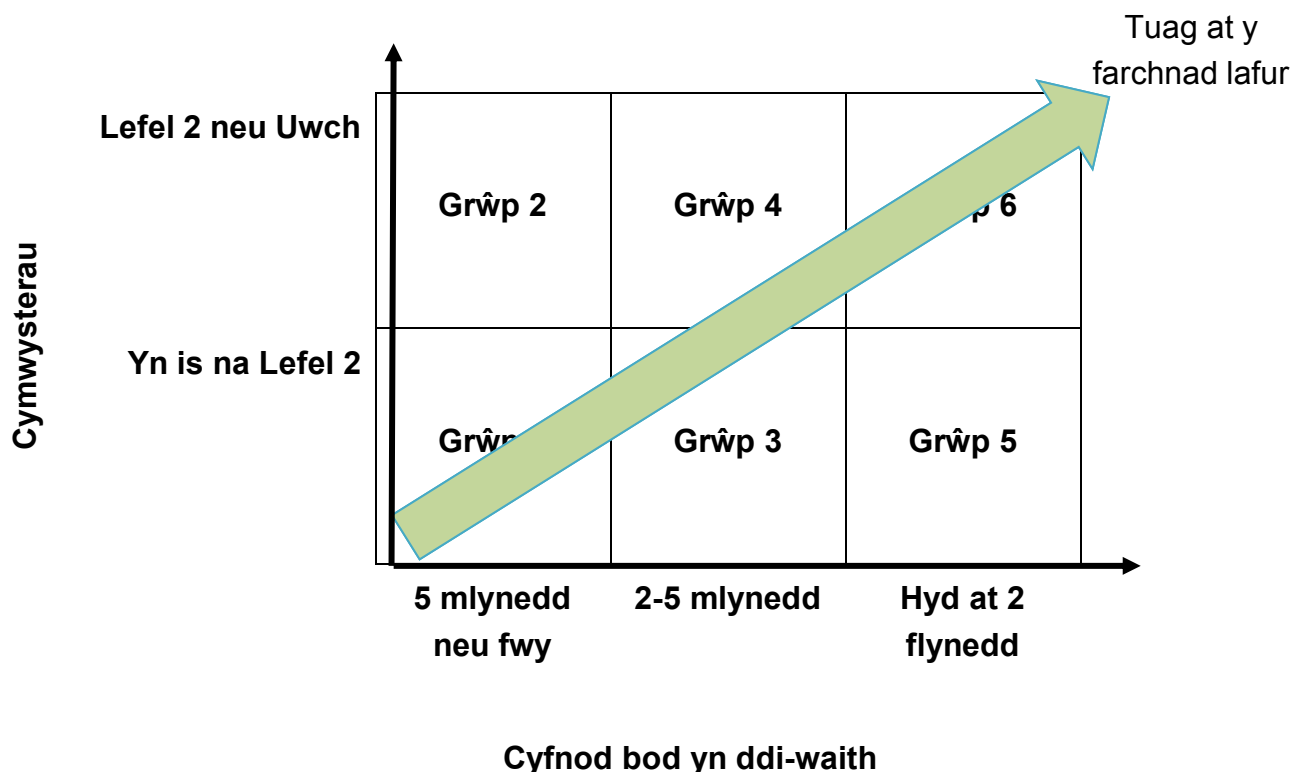
Tabl 5.2: Cyfraddau Symud Cyfranogwyr Esgyn i Gyflogaeth yn ôl Cymhwyster Uchaf

Cymhwyster uchaf (cyfwerth â NQF)	Nifer y Cyfranogwyr	I gyflogaeth	
		nifer	canran
Dim cymwysterau	280	51	18%
Hyd at Lefel 2	335	91	27%
Lefel 2	231	55	24%
Lefel 3	81	27	33%
Lefel 4 ac Uwch	41	14	34%

Ffynhonnell: Dadansoddiad Wavehill o Wybodaeth Reoli'r Ardaloedd Cyflenwi Ion 14 - Mai 17

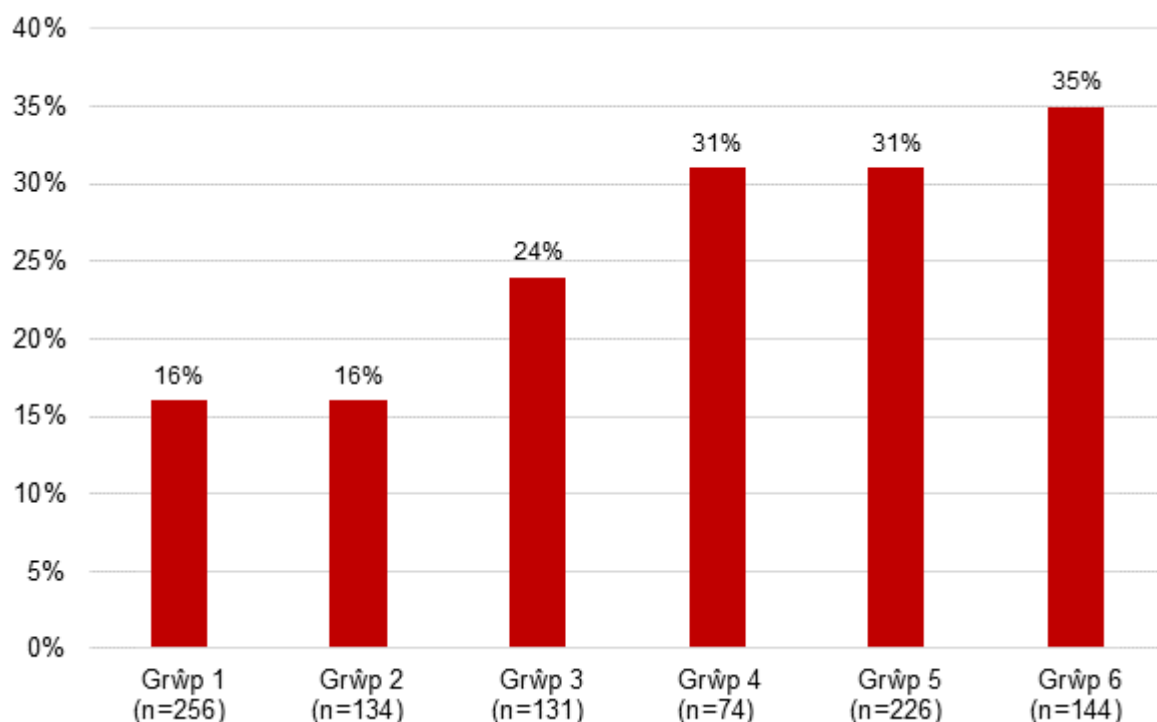
5.7 Cyfunwyd hanes cyflogaeth a lefelau cymhwyster cyfranogwyr i greu teipoleg o gyfranogwyr y Rhaglen sy'n arddangos pellter tybiedig o'r farchnad lafur yn seiliedig ar gymwysterau a hanes cyflogaeth. Cyfranogwyr Grŵp 1 yw'r rhai y tybir sydd bellaf o'r farchnad lafur ac mae Grŵp 6 yn cynrychioli'r rhai sydd agosaf at y farchnad lafur (gweler ffigwr 5.3 isod).

Ffigwr 5.3: Teipoleg Cyfranogwyr Esgyn yn seiliedig ar Bellter o'r Farchnad Lafur

5.8 Mae cymhwyso'r teipolegau hyn i gyfranogwyr Rhaglen Esgyn yn dangos perthynas eglur rhwng y cymwysterau a enillwyd a hyd diweithdra cyn ymgysylltu â'r Rhaglen a'r tebygolrwydd o sicrhau cyflogaeth. Mae'r dadansoddiad yn dangos hyd yn oed ymhlith y rheini sydd â dim / fawr ddim cymwysterau ac sydd wedi bod yn ddi-waith ers mwy na phum mlynedd (sef rhai o'r grwpiau sydd bellaf o'r farchnad lafur), cafodd bron i un o bob chwech o'r rhain ganlyniad cyflogaeth drwy Raglen Esgyn (ffigwr 5.4 isod).

Ffigwr 5.4: Cyfraddau Symud i Gyflogaeth yn ôl “Grŵp” Cyfranogwyr

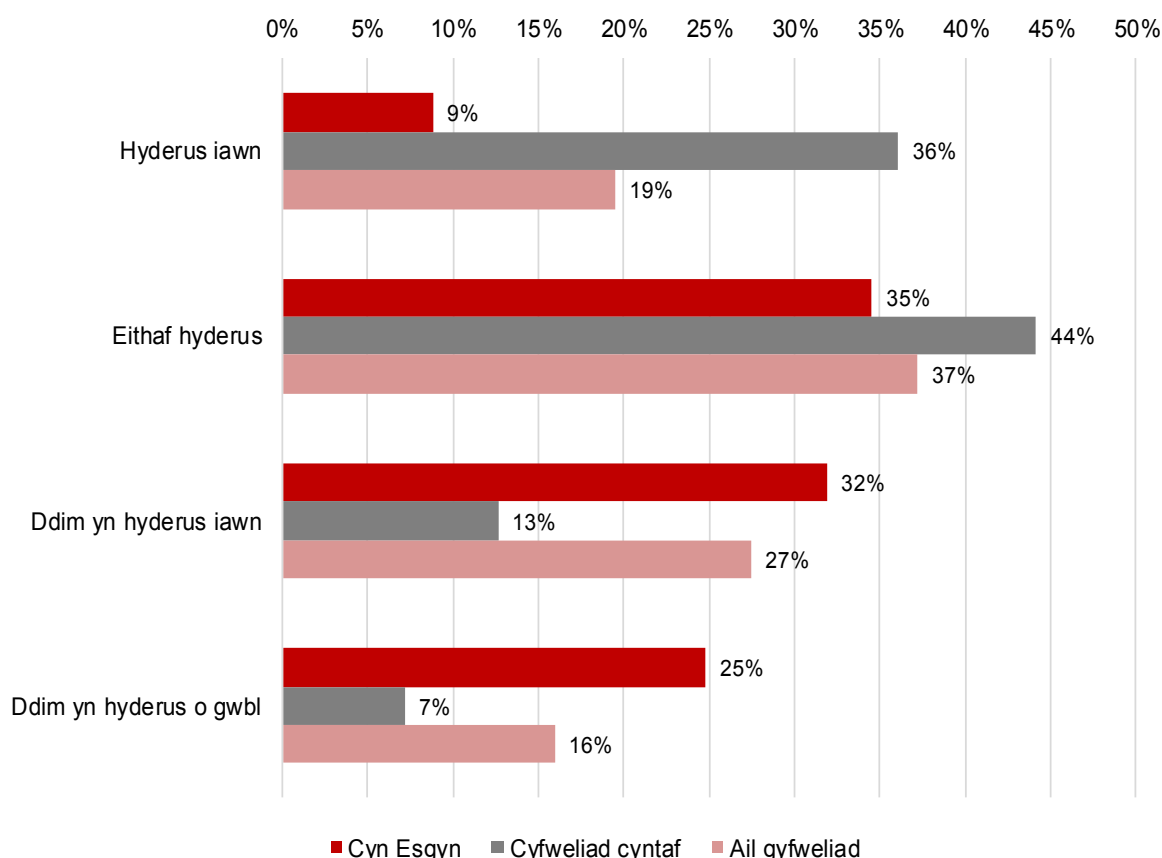

Ffynhonnell: Dadansoddiad Wavehill o Wybodaeth Reoli'r Ardaloedd Cyflenwi Ion 14-Mai 17

Deilliannau Meddal a'r Pellter a Deithiwyd

- 5.9 Roedd Rhaglen Esgyn yn canolbwyntio'n bennaf ar symud pobl tuag at y farchnad lafur yn hytrach na ffocws cul ar ganlyniadau cyflogaeth, gan gydnabod natur y grŵp targed a gâi eu cefnogi. Er mwyn helpu i olrhain i ba raddau yr oedd cyfranogwyr heb waith wedi symud ymlaen, gofynnwyd i'r cyfranogwyr hynny nad oeddent mewn gwaith yn yr ail gyfweiliad i ba raddau y credent eu bod yn agos neu'n bell o allu dod o hyd i swydd. Yna gofynnwyd iddynt pa mor hyderus yr oeddent yn teimlo o ddod o hyd i waith. Ar draws y ddau gwestiwn, roedd tystiolaeth glir o hwb mewn hyder a symudiad tuag at y farchnad lafur. Fodd bynnag, yn yr ail gyfweiliad, roedd y ddau gwestiwn yn dangos elfen o lithro'n ôl, gan efallai awgrymu bod y rheiny nad oedd wedi bod yn llwyddiannus wrth sicrhau cyflogaeth yn gorfod wynebu realiti er gwaethaf cefnogaeth Rhaglen Esgyn (gweler ffigwr 5.5 isod).

Ffigwr 5.5: Dadansoddi Ymatebion i “Pa mor hyderus ydych chi’n teimlo ynghylch dod o hyd i waith cyflogedig?” ymysg y cohort a gymerodd ran yn yr ail gyfweiliad ac a oedd yn dal heb waith

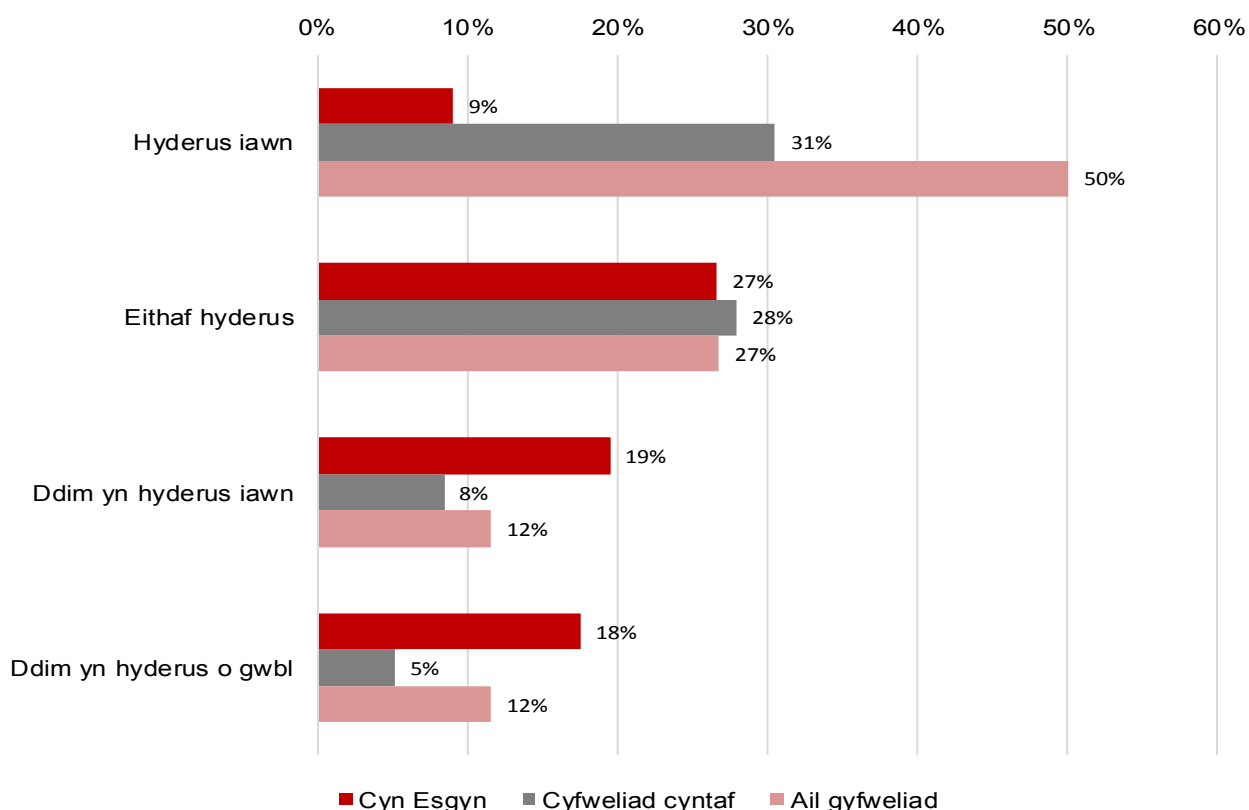

N = 113

Ffynhonnell: Arolygon dros y ffôn Wavehill (cyfweiliad cyntaf a'r ail gyfweiliad) â chyfranogwyr Esgyn

- 5.10 Pan ofynnwyd iddynt pa mor hyderus y teimlent am gadw swydd os/pan gaent swydd, roedd cynnydd cyson ymhlith ymatebion y cyfranogwyr yn amlwg, gyda mwy na thri chwarter (77 y cant) o ymatebwyr yn teimlo'n hyderus iawn (50 y cant) neu'n eithaf hyderus (27 y cant) i wneud hynny o'i gymharu â 59 y cant yn y cyfweiliad cyntaf a 36 y cant cyn ymgysylltu â'r Rhaglen. Yn anecdotaidd, mae mentoriaid wedi cyfeirio'n aml at ffordd o fyw anhrefnus cyfranogwyr Esgyn a'r angen i roi ystod o gefnogaeth i ddatrys problemau ehangach a mwy uniongyrchol sydd ganddynt; gallai'r newid hwn felly gael ei briodoli i'r 'gefnogaeth gofleidiol' (*wraparound*) sydd ar gael drwy'r Rhaglen, a allai fod yn cael effaith gadarnhaol ar farn unigolyn ynghylch eu gallu i gadw swydd.

Ffigwr 5.6: Pa mor hyderus ydych chi'n teimlo ynghylch cadw'r swydd gyflogedig honno? (Cyfranogwyr heb waith yn unig)

N = 112

Ffynhonnell: Arolygon dros y ffôn Wavehill (cyfweliad cyntaf a'r ail gyfweliad) â chyfranogwyr Esgyn

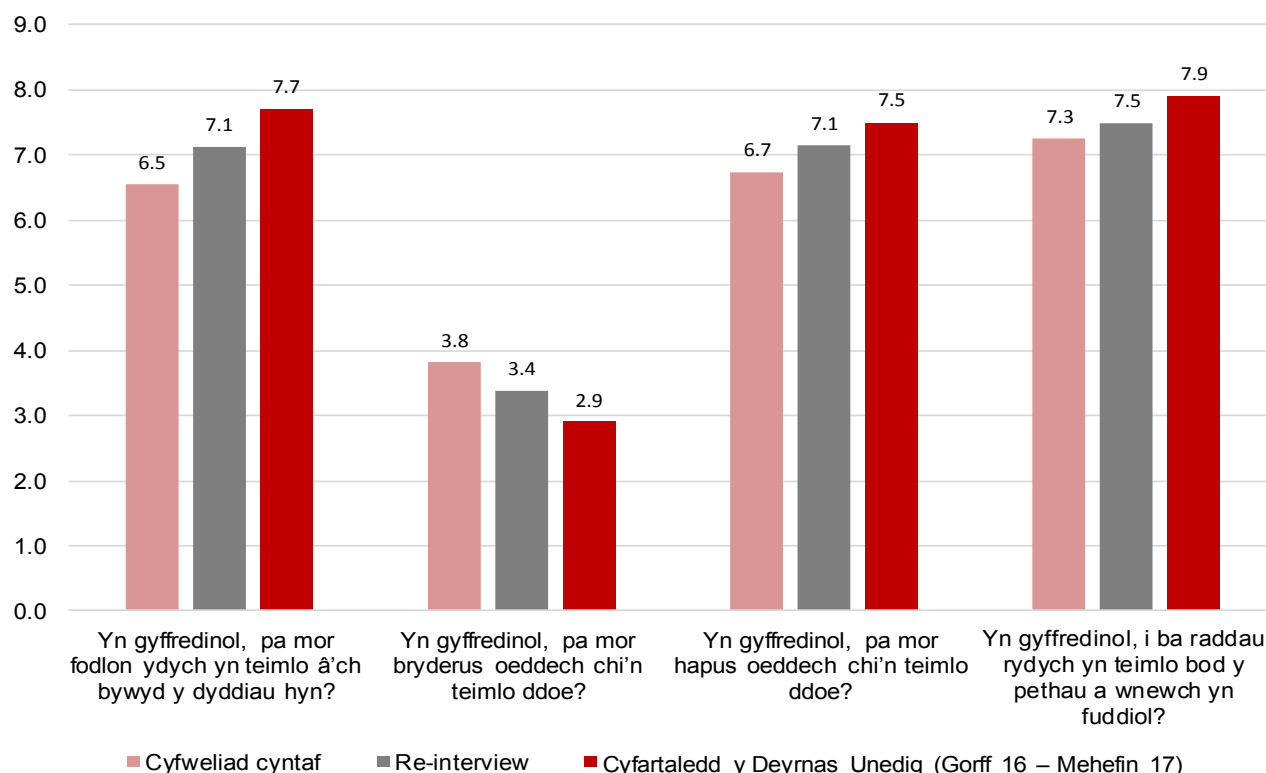
- 5.11 Arweiniodd y gefnogaeth ddwys, gofleidiol a gynigid trwy Esgyn at y disgwyliad y gellid cyfleu cynnydd tuag at gyflogaeth trwy archwilio deilliannau meddalach sy'n debygol o fod yn gysylltiedig â'r gefnogaeth a dderbyniwyd.

'Dydw i ddim yn gwybod beth fyddwn i wedi'i wneud hebddyn nhw, byddwn wedi anobeithio'n llwyr, byddwn jest ar fy mhen fy hun yn y tŷ yn teimlo'n isel ac yn yfed; mae jest mynd i mewn a siarad am bethau wedi rhoi mwy o hyder i mi, roeddwn i'n arfer bod yn dawel ac ofnus iawn ac mae wir wedi rhoi hwb i fy hyder.' (Cyfranogwr Esgyn)

- 5.12 Er mwyn cynorthwyo â'r asesiad hwn, gofynnwyd i ymatebwyr ateb cyfres o gwestiynau yn ymwneud â'u hunaneffeithlonrwydd (yn gyffredinol, o ran cyflogaeth ac o ran dysgu). Ni chyflwynodd y data lawer o dystiolaeth o newid pendant ymhlith cyfranogwyr, a hynny'n gwrth-ddweud rhywfaint ar y dystiolaeth deilliannau meddal arall a gasglwyd. Gofynnwyd i'r cyfranogwyr hefyd am eu sgoriau yn erbyn

Cwestiynau Lles cenedlaethol ONS⁴² yn y cyfweiliad cyntaf a'r ail er mwyn olrhain newidiadau yn eu barn am eu lles. Mae Ffigwr 5.7 yn dangos gwelliant sylweddol yn yr ymdeimlad o les ymhlith yr ymatebwyr ac, er bod lefelau lles yn parhau i fod yn is na chyfartaledd y DU, mae'r bwlch wedi cau o ganlyniad i'r newidiadau hyn.

Ffigwr 5.7: Ymatebion i Gwestiynau Lles ONS (sgôr allan o 10)

N=157

Ffynhonnell: Arolygon dros y ffôn Wavehill (cyfweliad cyntaf a'r ail gyfweliad) â Chyfranogwyr Esgyn

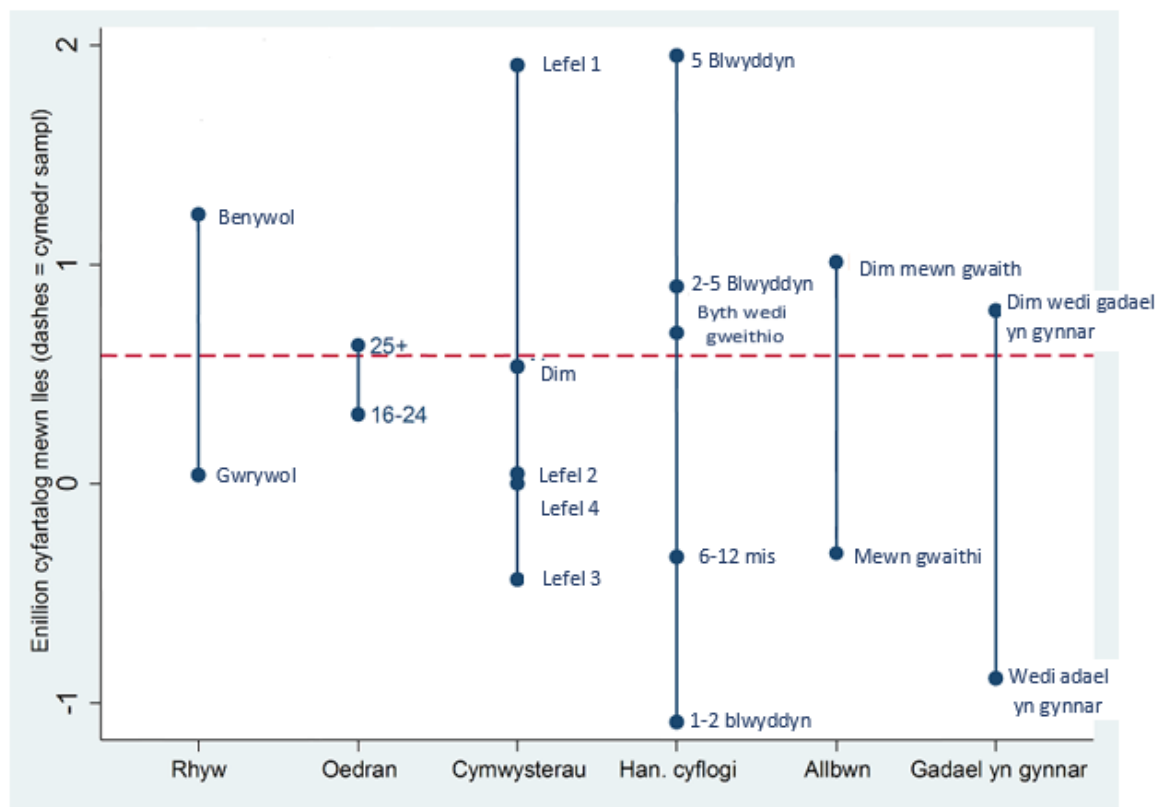
Cysylltu Canlyniadau Cyflogaeth â Lles

- 5.13 Cynhaliwyd dadansoddiad i asesu a oedd y dangosyddion lles cadarnhaol yn gysylltiedig â chanlyniadau cyflogaeth. O'r 67 o "ymadawyr cynnar" o Raglen Esgyn a gyfwelwyd, cofnodwyd nad oedd 50 ohonynt wedi llunio cynllun personol ac nad oeddent wedi cael cyflogaeth/hyfforddiant ar adeg gadael. O'r grŵp hwn cafodd 19 eu hailgyfweld hefyd, gan ganiatáu inni eu defnyddio fel grŵp gwrthffeithiol yn ein dadansoddiad o effaith y Rhaglen ar les. Edrychwyd ar y cynnydd mewn lles a adroddwyd uchod a chymharwyd y cynnydd cymedrig ar gyfer pob mesur yn ôl grŵp (ffigwr 5.8).

⁴² Meincnodau'r Deyrnas Unedig yn deillio o Amcangyfrifon Lles Personol ar gyfer y DU a Gwledydd y DU am y flwyddyn yn diwedd Mehefin 2017
<https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/wellbeing/bulletins/measuringnationalwellbeing/july2016tojune2017> Adalwyd ar 7 Tachwedd 2017.

- 5.14 Awgryma'r dystiolaeth fod cynnydd mewn lles ar y cyfan ar ei uchaf ymhlith menywod a'r rheini sy'n draddodiadol bellaf o'r farchnad lafur (y rhai â lefelau cymwysterau is, y rhai â hanes hirach o ddiweithdra), yn ogystal â'r rhai nad oeddent wedi cael canlyniad cyflogaeth cadarnhaol.

Ffigwr 5.8: Cynnydd Cyfartalog mewn Lles rhwng y Cyfweiliad Cyntaf a'r Ail yn ôl Grwpiau Cymdeithasol-ddemograffig⁴³

- 5.15 Cynhaliwyd dadansoddiad pellach i asesu a allai cynnydd mewn lles fod yn gysylltiedig â chanlyniad cyflogaeth cadarnhaol; fodd bynnag, nid oedd yr un o'r newidynnau rheoli a gymhwyswyd⁴⁴ yn dangos unrhyw gysylltiad â chynnydd mewn lles, gan ddangos felly nad oedd y cynnydd mewn lles yn ymwneud â chael canlyniad cyflogaeth ond yn hytrach yn gysylltiedig â'r weithred o gael cefnogaeth drwy Raglen Esgyn. Dengys hyn rôl ac effaith ehangach Rhaglen Esgyn y tu hwnt i'r pwyslais ar sicrhau cyflogaeth.

⁴³ Cyfrifwyd y cynnydd mewn lles fel *cynnydd cymedrig ar draws y pedwar newidydd dangosydd* ar gyfer lles a ddangosir yn Ffigwr 5.6. Cafwyd cynnydd cyffredinol yn y sampl o 0.7, wedi'i gynrychioli gan y llinell doredig. Mae grwpiau sydd uwchlaw'r llinell doredig yn dangos cynnydd (sampl) uwch na'r cyfartalog mewn lles, ac mae'r rheini sy'n is na'r llinell yn dangos cynnydd (sampl) is na'r cyfartalog mewn lles.

⁴⁴ Gweler adroddiad gwerthuso Cam 3 i gael manylion pellach.

Effaith

Dadansoddi effeithiolrwydd cost

- 5.16 Mae dadansoddi effeithiolrwydd cost (CEA) yn cymharu costau cymharol rhaglen â chyflawni canlyniadau (effeithiau) arfaethedig y rhaglen honno i gynhyrchu amcangyfrif ‘cost fesul uned canlyniad’. Er ei bod fel arfer yn ddull mwy syml o brofi gwerth am arian na dadansoddiad cost a budd (CBA), gall fod yn offeryn arweiniol defnyddiol i farnu effaith cymharol ymyrraeth.
- 5.17 Gellir cynnal dadansoddiad effeithiolrwydd cost syml ar gyfer Rhaglen Esgyn trwy gasglu’r costau sy’n gysylltiedig â gweithredu Esgyn a rhannu’r costau hynny â nifer y canlyniadau cyflogaeth a gafwyd, sy’n rhoi ffigwr ‘cost fesul swydd’. Wrth ystyried y ffigwr hwn, mae’n bwysig cofio pwyslais ehangach Rhaglen Esgyn o symud cyfranogwyr tuag at gyflogaeth yn ogystal â chael gwaith. Yn seiliedig ar y mesur hwn byddai cwmpas ehangach Esgyn felly’n lleihau lefel effeithiolrwydd cost.
- 5.18 Mae’r dadansoddiad effeithiolrwydd cost wedi’i wneud drwy ddefnyddio costau sy’n gysylltiedig â’r Rhaglen o 2014 hyd at ddiwedd Mehefin 2017 yn seiliedig ar:
- Ffioedd wedi eu hawlio o bob ardal gyflenwi
 - Costau Llywodraeth Cymru ar gyfer rheoli a gweinyddu’r Rhaglen.
- 5.19 Nid yw’r dadansoddiad effeithiolrwydd cost yn cynnwys:
- Unrhyw gostau i Glystyrau Cymunedau yn Gyntaf i gefnogi Rhaglen Esgyn
 - Unrhyw gostau hyfforddi neu oruchwylio i gyflogwyr lleol a chyflogwyr a frocerwyd yn genedlaethol a oedd wedi cymryd cyfranogwyr Esgyn ar leoliadau gwaith.
- 5.20 Mae dadansoddi effeithiolrwydd cost yn arwain at gyfrifo cost am bob swydd o £3,744 (gweler tabl 5.3 isod). Mae hyn ar y pen isaf (ac felly’r disgwyliad uwch) yn achos busnes Llywodraeth Cymru gyda chost ddisgwyliedig fesul swydd o £3,500-£6,000, ymhell o fewn y gofod gwerth am arian o £3,000- £8,000).⁴⁵ Mae hyn yn werth da am arian ar sail cost fesul canlyniad, yn enwedig felly pan ystyrir bod y Rhaglen wedi cefnogi’r unigolion hynny sydd bellaf o’r farchnad lafur (o ran mesur cymhwyster a hanes cyflogaeth) tuag at gyflogaeth.

⁴⁵ Yn seiliedig ar gyfrifo parod WEFO fel y’i disgrifir yn Achos Busnes Esgyn.

- 5.21 Mae hyn hefyd yn cymharu'n ffafriol â phapur adolygu blaenoriaeth gwerthuso yr ESF⁴⁶ a oedd wedi dangos cryn amrywiadau yn y gost fesul swydd ar draws prosiectau cyflogadwyedd a ariennir gan yr ESF, gyda 'chostau uwch fesul canlyniad ... yn aml yn cael eu priodoli i'r ffaith bod prosiectau'n gweithio gyda'r cyfranogwyr a oedd bellaf o'r farchnad lafur ac angen cefnogaeth ddwys i oresgyn rhwystrau cymhleth i weithio'. Roedd y costau fesul canlyniad swydd ar brosiectau cyflogadwyedd yn amrywio o £5,768 i £22,000, sy'n sylweddol uwch na'r gost fesul canlyniad cyflogaeth a gyflawnwyd ar Raglen Esgyn.

Tabl 5.3: Dadansoddi Effeithiolrwydd Cost

Cost y Rhaglen	Canlyniadau Cyflogaeth	Cost fesul Swydd
£4,115,000	1,099	£3,744

Dull o Asesu'r Effaith

- 5.22 Er mwyn cael asesiad mwy cadarn o effeithiau Rhaglen Esgyn, lluniwyd grŵp cymharu o bobl ddi-waith tebyg o bum chwarter yn y QLFS Hydredol trwy ddefnyddio *paru hewristig* yn seiliedig ar hanes diweithdra (yn ddi-waith hirdymor).
- 5.23 Roedd tair ffactor yn dirymu'r gallu i baru â grŵp cymharu drwy ddefnyddio ystadegau (gan ddefnyddio PSM):
- Yn y lle cyntaf, nid oedd y data a gasglwyd o ganolfannau Esgyn ond yn cynnwys data canlyniadau a oedd yn ddigon dibynadwy i ddadansoddi effaith ar ddechrau Chwarter 1 2016 yn unig. Felly, roedd yn rhaid cyfyngu ar y dadansoddiad effaith i'r 1,069 o gyfranogwyr yr oedd gennym ddata cyflawn ar eu cyfer ac a oedd wedi ymgysylltu â Rhaglen Esgyn yn ystod Chwarter 1 2016 neu'n hwyrach.
 - Codai'r ail gyfyngiad yn sgil yr angen i allu astudio effeithiau hirdymor Rhaglen Esgyn, hynny yw, nid yn unig edrych ar y data cyflogaeth am un chwarter ar ôl yr ymgysylltiad ag Esgyn. Er mwyn edrych ar effeithiau hydredol (dros amser), roeddem am baru cyfranogwyr Esgyn ag ymatebwyr QLFS yr oedd gennym ddata ar eu cyfer am bob un o'r pum chwarter. O ystyried amseriad ein dadansoddiad, roedd hyn wedi cyfyngu ar y defnydd o ddata QLFS i'r rheiny a ymunodd â'r arolwg yn ystod Chwarter 1 a Chwarter 2 yn 2016 ac sydd wedyn

⁴⁶ OB3, (2017) Wales Ex-Post Evaluation Priority Review Paper: Increasing employment and tackling inactivity.

wedi 'gadael' QLFS (h.y. nid oeddent yn cymryd rhan ynddo) yn Chwarter 2 a Chwarter 3 2017 yn y drefn honno.

- Roedd y trydydd ffactor a olygai na ellid defnyddio PSM yn deillio o'r ffordd y câi data ei gasglu ledled yr ardaloedd a gymerai ran yn Esgyn. Er y gwnaed pob ymdrech i safoni cymaint â phosibl ar y data hwnnw, roedd ansawdd amrywiol y data (h.y. y ffordd y cofnodwyd oedrannau) yn golygu mai ond set eithaf cul o newidynnau y gallem ei defnyddio i gynnal cyfatebiaeth â'r grŵp cymharu (QLFS). Mae Cydweddu Sgorau Tueddiad llwyddiannus yn dibynnu ar set gadarn o newidynnau dangosyddion cyffredin sydd ag amrywiad cyffredin; oherwydd y ffordd y casglwyd data yn lleol, roedd yn rhaid inni gyfyngu ar nifer y newidynnau oedd ar gael i'w dadansoddi a lleihau'r amrywiad ynddynt.⁴⁷

5.24 O ddata Esgyn, roeddem wedi gallu pennu 415 o gyfranogwyr a oedd wedi ymgysylltu â'r Rhaglen naill ai yn Chwarter 1 neu Chwarter 2 yn 2016 a rhai yr oedd gennym ddata canlyniadau dilys ar eu cyfer. Yna parwyd y cyfranogwyr hyn o'r Rhaglen ag ymatebwyr o'r QLFS a oedd yn bodloni'r meini prawf trothwy yn ogystal ag yn cyfateb i'r data demograffig, cymdeithasol a hanes cyflogaeth yn set ddata Esgyn.

5.25 Gan ddefnyddio paru hewristig, llwyddom i adnabod 177 unigolyn yn y QLFS i greu grŵp gwrthffeithiol hewristig.

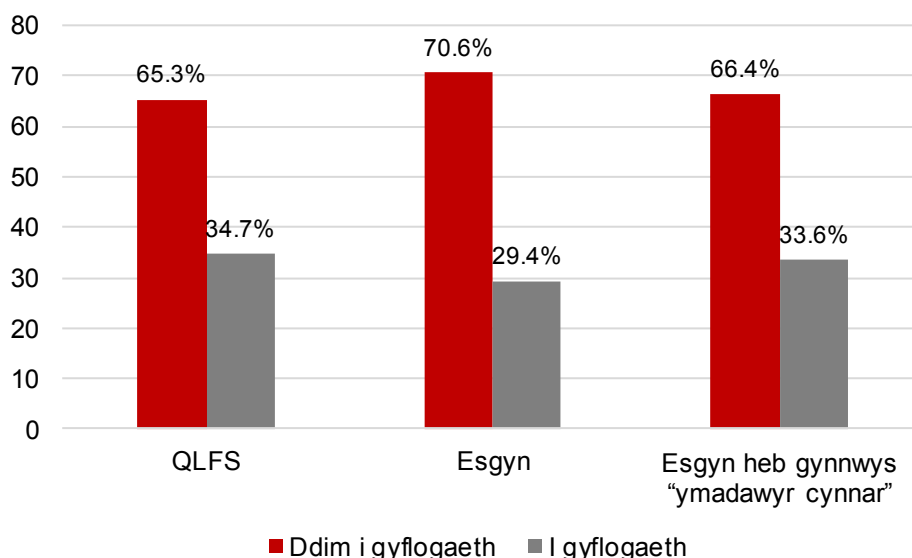
Effeithiau cyflogaeth

5.26 Dengys Ffigwr 5.9 gyfran y ddau sampl a oedd mewn gwaith cyflogedig ar ôl pedwar chwarter (h.y. naill ai yn Ch1 2017 ar gyfer y rheiny a ymgysylltodd yn Ch1 2016 neu Ch2 2017 i'r rheiny a ymgysylltodd yn Ch2 2016) ac mae'n dangos, ar bwynt cyfatebol, fod 35 y cant (62/177) o ymatebwyr QLFS mewn cyflogaeth ar ôl pedwar chwarter, o'i gymharu â 29 y cant (122/415) o gyfranogwyr Esgyn oedd wedi'u cynnwys yn y dadansoddiad. Fodd bynnag, ceir cyfran o gyfranogwyr yn y wybodaeth reoli sydd, yn ôl ein harolwg, yn cael eu diffinio fel "ymadawyr cynnar" – sef unigolion nad oeddent wedi cwblhau Cynllun Datblygu Personol ac nad oeddent wedi llwyddo i gael cyflogaeth cyn gadael. Pan dynnir y rhain o'r cohort, mae'r

⁴⁷ Un enghraifft, câi oedran ei gofnodi fel categori yn hytrach na rhif crai (newidyn parhaus) yn nifer o ganolfannau Esgyn. Yr enwadur cyffredin uchaf y gallem ei gynhyrchu oedd 16-24 neu 25 oed a throsodd wedi'i godio; yna roedd yn rhaid i ni alinio newidyn oedran yr Arolwg Chwarterol o'r Llafurlu – QLFS (parhaus) gyda'n categorïau Esgyn ni.

gyfradd trosglwyddo i gyflogaeth yn cynyddu i 33.6 y cant,⁴⁸ y mae modd ei gymharu â ffigwr y QLFS ac sy'n debyg iawn i'r ffigwr ar gyfer y Rhaglen gyfan a adroddwyd ar ddechrau'r adran hon (32.6 y cant).

Ffigwr 5.9: Y Canran yn Symud i Gyflogaeth ar ôl Pedwar Chwarter, cymharu Esgyn â'r QLFS

- 5.27 Ni all y dadansoddiad hwn reoli'r cyd-destun economaidd-gymdeithasol lleol yn y cymunedau a dargedwyd drwy'r Rhaglen oherwydd eu bod yn gymwys yn sgil eu dynodi yng Nghlwtwr Cymunedau yn Gyntaf, sydd ynddo'i hun yn adlewyrchu amddifadedd cynyddol a lluosog yn yr ardaloedd hynny o gymharu â chyfartaledd Cymru. Mewn cyferbyniad, nid oes gennym unrhyw wybodaeth yn ymwneud â chyd-destun cymdeithasol-economaidd sampl y QLFS ac felly nid oes unrhyw ddulliau uniongyrchol o reoli'n ystadegol ar gyfer effeithiau cyd-destunol posibl. Cododd her debyg yn y gwerthusiad o effaith Rhaglen Y Fargen Newydd ar gyfer Cymunedau (NDC) (un o'r Mentrau Ardal pwysicaf a lansiwyd erioed yn Lloegr), sef rhaglen £1.71bn a gynlluniwyd i gefnogi 39 o'r ardaloedd mwyaf difreintiedig yn Lloegr dros gyfnod o 10 mlynedd rhwng 1998 a 2008. Daeth y gwerthusiad i'r casgliad, ar ôl ystyried nodweddion ymatebwyr unigol, nad oes gwahaniaeth arwyddocaol rhwng y tebygrwydd y bydd preswlydd NDC yn dechrau gweithio o'i gymharu â rhywun cyfatebol sy'n byw mewn ardal gymharol.⁴⁹ Nododd y gwerthusiad hwnnw hefyd fod mwy o debygolrwydd i drigolion fod mewn gwaith os

⁴⁸ Mae data'r arolwg yn dangos cyfradd gyflogaeth o 30.7 y cant o'i gymharu â 29.4 y cant o'r data rheoli ar draws yr holl gyfranogwyr, sydd yn rhwydd o fewn ffin gwallau'r arolwg. Felly, credwn ei fod yn rhesymol i gyffredinol o'r arolwg i gymharu â phoblogaeth Esgyn, gan felly ddefnyddio'r gymhareb cyflogaeth 33.6 y cant.

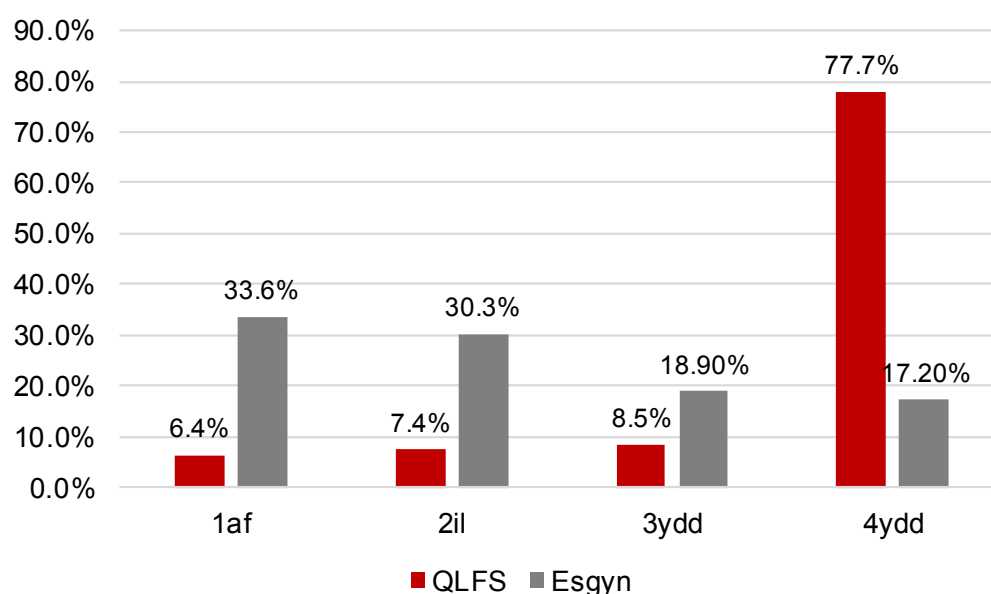
⁴⁹ Centre for Regional Economic and Social Research, Prifysgol Sheffield Hallam (2009) *Understanding and tackling worklessness volume 1: Worklessness, employment and enterprise: Patterns and change, evidence from the New Deal for Communities Programme*, Yr Adran Cymunedau a Llywodraeth Leol (DCLG).

yw'r ardal a dargedwyd mewn marchnadoedd llafur cryfach, ehangach. Yn ôl dadansoddiad arall yn y gwerthusiad, mae cyfradd cyflogaeth yr awdurdod lleol rhiant wedi'i gysylltu'n sylweddol a chadarnhaol â thebygolrwydd uwch o fod mewn gwaith.⁵⁰

Yr amser a gymerir i gael gwaith cyflogedig

- 5.28 Dengys Ffigwr 5.10 isod **faint o amser y mae'n ei gymryd** i sicrhau cyflogaeth ar ôl cofrestru (Esgyn) neu'r arolwg cyntaf (QLFS). I gyfranogwyr Esgyn, mae'r rheiny sy'n llwyddo i gael cyflogaeth o fewn blwyddyn o ymgysylltiad ar gyfartaledd yn gwneud hynny 2.2 chwarter (h.y. 185 diwrnod) ar ôl ymgysylltu o'i gymharu â 3.6 chwarter (h.y. 302 diwrnod) i'r rheiny y dywedir iddynt gael cyflogaeth o fewn blwyddyn yn y QLFS.

Ffigwr 5.10: Hyd (mewn chwarteri) yr amser a gymerir i gael cyflogaeth, cymharu Esgyn â'r QLFS (Cyflogedig ar ôl Pedwar Chwarter yn unig)

- 5.29 Felly, pan fo cyfranogwyr Esgyn yn gallu dod o hyd i waith o fewn blwyddyn o ymgysylltu â'r Rhaglen, maent yn treulio ar gyfartaledd 117 o ddyddiau yn llai yn ddi-waith o'i gymharu â'r grŵp cymharu. Mae hyn yn dangos effeithiau clir mynd yn gynt i gyflogaeth.

⁵⁰ Ibid.

Dadansoddi Cost a Budd

5.30 Mae cost a budd y Rhaglen wedi cael eu hystyried o safbwynt:

- cyfranogwyr Rhaglen Esgyn;
- y rheiny sy'n cyflogi cyfranogwyr;
- y Trysorlys (h.y. safbwynt cyllideb y Llywodraeth);
- cymdeithas.

Costau'r Rhaglen

5.31 Mae costau sefydlu a gweinyddu Rhaglen Esgyn yn gost i'r Trysorlys ac i gymdeithas (gan ddargyfeirio adnoddau economaidd oddi wrth ddefnyddwyr eraill). Cyfanswm cost y rhaglen oedd £4,115,000. Cost gyfartalog y Rhaglen am bob cyfranogwr a gymerodd rhan yw £1,219 tra mai'r gost gyfartalog fesul canlyniad cyflogaeth yw £3,744.

Costau Atgyfeirio

5.32 Mae Rhaglen Esgyn yn elwa o gael atgyfeiriadau o sawl ffynhonnell (gan gynnwys Cymunedau yn Gyntaf a'r Ganolfan Byd Gwaith). Mae'r broses atgyfeirio yn cynnwys cost i'r sefydliad/asiant atgyfeirio, fodd bynnag, mae'r broses atgyfeirio yn hynod o effeithlon gyda dim/ fawr ddim baich gweinyddol. Felly, er bod costau, maent yn debygol o fod yn fach iawn ac yn annigonol i warantu gael eu cynnwys yn y dadansoddiad cost a budd.

Costau Cyflogwyr

5.33 Byddai cost hyfforddi i gyflogwyr lleol (sy'n cynrychioli cost posibl i gyflogwyr ac felly i gymdeithas) wedi digwydd ar gyfer lleoliadau profiad gwaith a chyfleoedd cyflogaeth. Er gwaethaf hyn, dim ond nifer fach o gyflogwyr lleol a oedd yn fwriadol wedi ymgysylltu â Rhaglen Esgyn gan fod llawer o gyfleoedd profiad gwaith a chyflogaeth wedi'u sicrhau i gyfranogwyr drwy'r farchnad agored. O ganlyniad, dim ond nifer fechan o gyfranogwyr a fyddai wedi creu cost hyfforddi **ychwanegol** i gyflogwyr lleol (pan gynigid hyfforddiant pwrpasol ac unswydd ar gyfer cyfranogwyr Esgyn) ac o ganlyniad, byddai'r gost hon yn debygol o fod ar raddfa fach iawn.

5.34 Ymysg y cyflogwyr a frocerwyd yn genedlaethol, roedd pob cyflogwr wedi ymgysylltu'n fwriadol â Rhaglen Esgyn i gynnig lleoliadau gwaith, hyfforddiant a chyfleoedd cyflogaeth. Daeth cyfleoedd o'r math hwn yn gynyddol gyffredin wrth i'r Rhaglen fynd rhagddi a'r cyflogwyr fyddai'n debygol o ysgwyddo'r costau. Wedi

dweud hynny, mewn sawl ardal byddai'r cyfleoedd wedi cael eu cynnig ar y farchnad agored beth bynnag, a Rhaglen Esgyn yn arwain at ystyriaeth gychwynnol i gyfranogwyr oedd â diddordeb. Felly, er nad yw'n ddibwys, ni ellir cyfrifo'r gost net ychwanegol yn rhwydd i'w defnyddio yn y dadansoddiad cost a budd.

Cynnydd mewn Cyflogau

- 5.35 Mae dadansoddi effaith Rhaglen Esgyn wedi nodi cyfranogwyr yn symud yn gynt i gyflogaeth ac, felly, mae'r cynnydd mewn cyflogau yn cyfeirio at yr amser ychwanegol a dreulir mewn cyflogaeth gan gyfranogwyr. Mae cyflogau yn fudd i'r cyfranogwyr ond mae cost i'w cyflogwyr; mae hyn yn golygu nad ydynt yn gost nac yn fudd i'r gymdeithas yn ei chyfanrwydd.
- 5.36 Adroddwyd mai'r cyflog cyfartalog yn ystod y ddau chwarter yr aeth cyfranogwyr Esgyn i gyflogaeth sydd dan ddadansoddiad yma yw £8.42/awr, ac adroddwyd mai ar gyfartaledd nifer yr oriau yr wythnos a weithiai'r cohort hwn oedd 28 awr yr wythnos. I chwyddo hyn yn gymesur, cyfrifwn fod y cyfranogwr Esgyn cyffredin a sbardunwyd i gyflogaeth yn gynt trwy gymryd rhan yn y Rhaglen wedi ennill £3,940.56 mewn cyflog.⁵¹ Yn ôl ein dadansoddiad ni, llwyddodd 33.6 y cant⁵² o gyfranogwyr i gael cyflogaeth, a hynny'n cyfateb i tua £1,324 o gyflog ychwanegol fesul cyfranogwr.

Cynnydd mewn Allbwn

- 5.37 Mae cynnydd mewn allbwn yn cyfeirio at yr allbwn economaidd a gynhyrchir gan gyfranogwyr o ganlyniad i amser ychwanegol mewn cyflogaeth. Mae'r allbwn hwn yn fudd i gyflogwyr (sy'n ei werthu) a chymdeithas (sy'n gwneud defnydd ohono). Awgryma ymchwil DWP⁵³ y gellir, yn sgil absenoldeb tystiolaeth, ddefnyddio nifer o ragdybiaethau wedi'u symleiddio:
- Mae'r farchnad lafur yn gwbl gystadleuol a bydd cyflogwyr yn llogi gweithwyr hyd at y pwynt lle mae gwerth uned allbwn ychwanegol yn gyfwerth â chost neu elw ffiniol cynhyrchu cysylltiedig.
 - Mae cost cynhyrchu ac felly gwerth yr allbwn yn gyfwerth â thaliadau cyflog gros a chyfraniadau Yswiriant Gwladol cyflogwyr.

⁵¹ £8.42 yr awr am 28 awr yr wythnos yw £33.68 y diwrnod, wedi'i luosi gan 117 am y dyddiau o'u cael yn gynt i mewn i gyflogaeth.

⁵² Gweler y rhesymeg gynharach dros y codi o 29.4 y cant i 33.6 y cant.

⁵³ Gweler Adran Gwaith a Phensiynau (2016) *Sector-based work academies – a quantitative impact assessment*, DWP, ac Adran Gwaith a Phensiynau (2016) *Work experience – a quantitative impact assessment*, DWP.

Gostyngiadau mewn Talu Budd-daliadau

- 5.38 Mae gostyngiad mewn talu budd-daliadau yn cyfeirio at y gostyngiad net mewn hawl i gael budd-daliadau ac ymgeisio amdanynt pan fydd cyfranogwyr yn treulio amser ychwanegol mewn cyflogaeth o ganlyniad i Raglen Esgyn. Mae hyn yn gost i gyfranogwyr ond er budd y Trysorlys, sy'n golygu nad oes unrhyw gost neu fudd net i'r gymdeithas gyfan (heblaw trwy effeithiau ailddosbarthu, gweler isod). Mae dadansoddiad o'r gostyngiad mewn taliadau budd-dal yn cyfateb i arbed £1,058 amcangyfrifedig i'r Trysorlys fesul cyfranogwr Esgyn sy'n mynd i gyflogaeth (yn seiliedig ar effeithiau cyflymu) a £355 fesul cyfranogwr pan ddefnyddir cymhareb cyfranogwyr Esgyn i gyflogaeth (33.6 y cant).

Cynnydd mewn Derbyniadau Treth

- 5.39 Mae hyn yn cyfeirio at dreth incwm, Yswiriant Gwladol a refeniw treth anuniongyrchol sy'n deillio o gyfranogwyr yn treulio rhagor o amser mewn cyflogaeth o ganlyniad i Raglen Esgyn. Mae hyn o fudd i'r Trysorlys ond mae cost i gyfranogwyr a chyflogwyr, sy'n golygu nad oes unrhyw gost net neu fudd i gymdeithas yn ei chyfanrwydd (heblaw trwy effeithiau ailddosbarthu, gweler isod).

Gostyngiad mewn Costau Gofal Iechyd

- 5.40 Mae hyn yn cyfeirio at y gostyngiad a ragwelir yng nghostau'r Gwasanaeth Iechyd Gwladol (GIG/NHS) pan fydd unigolyn yn llwyddo i gael gwaith cyflogedig. Mae tystiolaeth anecdotaidd yn awgrymu lluo o rwystrau ychwanegol ymhlith cyfranogwyr Esgyn a fyddai'n debygol o fod wedi costio i'r GIG, ac mae ymchwili⁵⁴ wedi dangos tystiolaeth o berthynas achosol rhwng statws cyflogaeth unigolyn a defnydd o GIG.⁵⁵ Mae hyn felly er budd y Trysorlys (trwy ostyngiadau yng ngwariant y GIG) ac i gymdeithas (gan y gellid rhoi'r adnoddau economaidd a ddyrannwyd i ddarpariaeth gofal iechyd at ddefnydd arall).

Cynnydd mewn Costau Teithio a Gofal Plant

- 5.41 Mae hyn yn cyfeirio at y costau teithio a gofal plant ychwanegol y mae cyfranogwyr yn eu hwynebu o ganlyniad i sicrhau cyflogaeth. Mae gwybod statws priodasol a sefyllfa aelwydydd cyfranogwyr Esgyn sydd wedi llwyddo i gael gwaith yn rhoi modd amcangyfrif y cyfranogwyr tebygol sydd wedi mynd i gyflogaeth y bydd costau gofal

⁵⁴ Fujiwara, D. (2010) *The Department for Work and Pensions social cost-benefit analysis framework*. DWP

⁵⁵ Sy'n amcangyfrif pan fydd person di-waith yn symud i gyflogaeth, maent yn costio £614 yn llai yng nghostau GIG (yn seiliedig ar brisiau 2016) y flwyddyn.

plant yn effeithio arnynt. Mae teithio a gofal plant yn cynrychioli cost i gymdeithas gan eu bod yn dargyfeirio adnoddau economaidd o ddefnyddiau eraill arnynt.

Effaith ar Les

- 5.42 Disgrifiodd cyfranogwyr Rhaglen Esgyn welliannau amlwg i'w lles personol. Mae gan y rhain effeithiau cadarnhaol ar yr unigolyn ac ar gymdeithas, ond mae mesur gwerth y buddion hyn yn hynod o anodd a thu hwnt i'r adnoddau sydd ar gael i'r gwerthusiad hwn.

Cost a Budd wedi'u hailddosbarthu

- 5.43 Mae hyn yn cyfeirio at ailddosbarthu cost a budd sy'n gysylltiedig â throsglwyddo ariannol rhwng cyfranogwyr, cyflogwyr a'r Trysorlys yn unol â'r fethodoleg sydd yn Llyfr Gwyrdd Trysorlys EM.⁵⁶ Mae'n seiliedig ar y rhagdybiaeth bod cyfranogwyr (sydd ag incwm cymharol isel) yn gwerthfawrogi pob punt ychwanegol yn fwy na chyflogwyr a'r trethdalwr arferol (sydd ill dau ag incwm chymharol uchel o'i gymharu â chyfranogwyr). Yn unol â chanllawiau,⁵⁷ amcangyfrifir costau a buddion wedi'u hailddosbarthu trwy ddefnyddio 'pwysoliad lles' o 25 i drosglwyddiadau ariannol a wneir i gyfranogwyr y Rhaglen ac oddi wrthynt.

Cost Gymdeithasol Cyllid y Trysorlys

- 5.44 Mae cost gymdeithasol Cyllid y Trysorlys yn cyfeirio at y gost o godi'r refeniw treth sy'n ofynnol i ariannu Rhaglen Esgyn. Awgryma argymhellion cychwynnol⁵⁸ y tybir bod cost gymdeithasol Cyllid y Trysorlys yn gyfwerth ag 20 y cant o gostau net y Rhaglen i'r Trysorlys, ond gan fod yr amcangyfrif hwn yn destun cryn ansicrwydd, dim ond fel rhan o'r dadansoddiad sensitifrwydd y caiff ei ystyried.

Canfyddiadau'r Dadansoddi Cost a Budd

- 5.45 Mae Tabl 5.4 yn cyflwyno amcangyfrifon costau a buddion Rhaglen Esgyn, sy'n seiliedig ar y rhagdybiaethau gwaelodlin canlynol:
- Mae cyfradd uwch y symud i gyflogaeth a gofnodwyd ymhlith y grŵp cymharu dan ddylanwad trwm ffactorau cyd-destun a chryfder y farchnad lafur leol yn ehangach.

⁵⁶ Trysorlys EM (2003) *Y Llyfr Gwyrdd*. Trysorlys EM.

⁵⁷ Fujiwara, D. (2010) *The Department for Work and Pensions Social Cost-Benefit Analysis Framework*. Adran Gwaith a Phensiynau (DWP).

⁵⁸ Ibid.

- Amcangyfrif ceidwadol, petai sefyllfaoedd amgylchiadau'r grŵp cymharu a'r grŵp ymyrraeth yn debyg, yw y byddai cyfraddau symud i gyflogaeth o leiaf yr un fath â'r hyn a gafwyd ymhlith y grŵp cymharu.
- Mae gwerth yr allbwn a gynhyrchir yn ystod y cyfnod cyflymach i gyflogaeth yn gyfwerth â'r taliadau cyflog gros cymesur a chyfraniadau Yswiriant Gwladol cyflogwyr.
- Mae'r Rhaglen yn arwain at aildosbarthu costau a buddion ond nid yw'n arwain at amnewid effeithiau neu gost gymdeithasol sy'n gysylltiedig â Chyllid y Trysorlys.

Tabl 5.4: Amcangyfrif Costau a Buddion Rhaglen Esgyn i Gyfranogwyr Esgyn o dan Ragdybiaethau Gwaelodlin⁵⁹ (wedi'i grynhoi i'r £50 agosaf)

Effaith Rhaglen Esgyn	Cost/budd (£)			
	Cyfranogwyr	Cyflogwyr	Llywodraeth	Cymdeithas
Costau'r Rhaglen	0	0	-1,200	-1,200
Costau atgyfeirio	0	0	0	0
Costau cyflogwyr	0	0	0	0
Cynnydd mewn cyflogau	+1,300	-1,300	0	0
Cynnydd mewn allbwn	0	+1,400	0	+1,400
Talu llai o fudd-daliadau	-350	0	+350	0
Cynnydd mewn derbyniadau treth	-100	-50	+150	0
Gostyngiadau mewn costau gofal iechyd	0	0	+50	+50
Cynnydd mewn costau teithio a gofal plant	-100	0	0	-100
Effeithiau ar les	0	0	0	0
Aildosbarthu costau a buddion	+1,900	0	0	+1,900
Cost gymdeithasol Cyllid y Trysorlys	0	0	0	0
Budd net	+2,650	+50	-650	+2,050

5.46 Yn seiliedig ar y dadansoddiad cost a budd, mae'n amlwg fod cyfranogwyr Rhaglen Esgyn ar eu hennill o oddeutu £2,650 fesul cyfranogwr; mae cymdeithas hefyd ar ei hennill yn bennaf o ganlyniad i'r allbwn ychwanegol a gynhyrchid gan y cyfranogwyr hynny a oedd wedi cyrraedd gwaith cyflogedig yn gynt. Fodd bynnag, mae cost i'r Trysorlys o tua £650 am bob cyfranogwr a gefnogir, a hynny dan ddylanwad trwm y gost fesul cyfranogwr a ymgysylltir drwy'r Rhaglen.⁶⁰

⁵⁹ Cyflwynir y dadansoddiad sy'n sail i'r cyfrifiadau hyn yn Atodiad C yn adroddiad gwerthuso Cam 3.

⁶⁰ Gweler gwerthusiad Cam 3 i gael dadansoddiad pellach gan gynnwys dadansoddiad sensitifrwydd o'r data.

6. Crynodeb o'r Canfyddiadau ac Argymhellion

Rhesymeg y Rhaglen

- 6.1 Mae trechu tlodi yn parhau i fod yn un o flaenoriaethau pennaf Llywodraeth Cymru. Er bod cyfraddau diweithdra yng Nghymru wedi gostwng yn ystod y Rhaglen, mae'r ffigyrau cyffredinol yn celu cynnydd yng nghyfran a nifer yr oedolion sy'n ddi-waith ers dros bum mlynedd a mwy. Roedd mwy na thraean (36 y cant) o gyfranogwyr Rhaglen Esgyn yn perthyn i'r categori hwn ac ers mis Ionawr 2016 mae 15 y cant o'r garfan hon o gyfranogwyr Rhaglen Esgyn wedi sicrhau cyflogaeth, gan ddangos y rôl y mae'r Rhaglen wedi'i chael wrth ymgysylltu a chefnogi unigolion y cyfeirir atynt yn aml fel rhai o'r rhai anoddaf i'w cyrraedd a'u helpu.
- 6.2 Ymddengys mai elfen allweddol yn llwyddiant y Rhaglen yw'r pwyslais ar ddarpariaeth wedi'i theilwra'n benodol i amgylchiadau unigolion fel y dangosir yn Theori Newid y Rhaglen, gan helpu i fynd i'r afael â phroblemau uniongyrchol a hefyd ddarparu llwybrau clir tuag at gyflogaeth.
- 6.3 Pwysleisiai rhesymeg y Rhaglen y dylai cymhwyster cymryd rhan fod yn gysylltiedig ag unigolion o aelwydydd sydd wedi bod yn ddi-waith ers mwy na chwe mis. Pan weithredwyd y maen prawf hwn yn llym, awgryma'r dystiolaeth ei fod o bosibl wedi arwain at ragfarn anghyfartal tuag at aelwydydd oedd ag un oedolyn sengl.
- 6.4 I fod yn gymwys i'r Rhaglen, roedd cyfyngiadau yn ôl ardaloedd daearyddol a hynny'n seiliedig ar ragdybiaethau cadarn, ac ystyrid mai Clystyrau Cymunedau yn Gyntaf oedd y platfform mwyaf priodol i gyflwyno'r Rhaglen drwyddo. Yn ystod ei datblygiad, bu rhywfaint o rwystredigaeth ynghylch y cyfyngiadau tynn ar bwy oedd yn gymwys ac mae tystiolaeth bosibl o ddirlawnder y farchnad o ran nifer y cyfranogwyr cymwys oedd ar gael yn ddaearyddol. Elfennau i'w chroesawu felly yw bod Cymunedau am Waith a Mwy yn mynd i weithredu heb dargedu daearyddol.
- 6.5 Er bod cyfraddau diweithdra wedi gostwng, mae tystiolaeth gynyddol o dlodi mewn gwaith yng Nghymru (a'r Deyrnas Unedig gyfan). Dywedid bod cyfranogwyr Esgyn yn gwerthfawrogi'n fawr y cyfleoedd a frocerwyd yn genedlaethol a gynigid trwy Esgyn oherwydd y canfyddiad y gallai'r rhain fod yn gyfleoedd a fyddai'n arwain at yrfa gyda'r cyflogwr mawr hwnnw (fel arfer). Mae'r anallu i olrhain cyfranogwyr dros y tymor hwy wedi cyfyngu ar y gallu i brofi cynladwyedd a thaith gyrfa'r llwybrau hyn i gyflogaeth o gymharu â'r rheini sydd wedi cael cyflogaeth trwy gyflogwyr lleol

neu o gymharu â'r grŵp cymharu. Byddai hwn yn faes defnyddiol i edrych arno eto yn y dyfodol i asesu'r effeithiau hirdymor a allai godi.

Adnoddau

- 6.6 Roedd Rhaglen Esgyn wedi gweithredu ar gyllideb gyfyngedig, a hynny wedi'i ddangos gan y ffaith, er gwaethaf dwysedd y gefnogaeth a gynigid, ei bod yn dal yn rhatach i'w rhedeg ar sail y gost am bob cyfranogwr na'r Rhaglen Waith ar oddeutu £1,000 am bob person sy'n cofrestru a £1,200 am bob cyfranogwr sy'n cymryd rhan weithredol (o'i gymharu â chost ddisgwyliedig o £1,333 am bob cyfranogwr yn y Rhaglen Waith).⁶¹⁶² Yn y mwyafrif helaeth o'r ardaloedd cyflenwi, gwnaeth y Rhaglen ddefnydd effeithiol o'r platfform a gynigid gan Cymunedau yn Gyntaf. Rhagwelodd y model ar gyfer y Rhaglen ddibyniaeth ar y Clystyrau i hyrwyddo, atgyfeirio ac ymgysylltu, a hynny wedi'i adlewyrchu i raddau amrywiol yn yr ardaloedd cyflenwi.
- 6.7 Roedd y model a dreialwyd mewn amrywiaeth o wahanol leoliadau yn ceisio profi dylanwad dwysedd poblogaeth a chyfleoedd ar Raglen Esgyn. Er bod mwy o gyfleoedd mewn ardaloedd dwysach eu poblogaeth (o ran cyfleoedd cyflogaeth a hyfforddiant), mae unrhyw effaith uniongyrchol ar berfformiad yr ardal gyflenwi wedi bod yn gyfyngedig; mae'r hyblygrwydd a gynigir drwy'r Rhaglen wedi galluogi ardaloedd cyflenwi i ganfod cyfleoedd sy'n berthnasol i'w lleoliad nhw yn ogystal ag i anghenion y cyfranogwr.
- 6.8 Roedd yr holl Fentoriaid yn gwerthfawrogi'r Gronfa Rwystrau yn fawr iawn, gan fod ei hyblygrwydd a rhwyddineb ei defnyddio wedi'i galluogi i fod yn offer ymatebol iawn a allai ymateb i rwystrau wrth iddynt gael eu hadnabod. Roedd ei heffeithiolrwydd hefyd wedi ennill cydnabyddiaeth ehangach, gyda rhaglenni eraill yn cyfeirio'n rhwydd at Gronfa Rwystrau Esgyn fel dewis symlach na'r hyn yr oeddent hwy eu hunain yn ei gynnig.
- 6.9 Roedd dyrannu staff i'r Rhaglen yn adlewyrchu'r cyfrannau a awgrymwyd yn y cynllun busnes. Roedd adnoddau ar y lefel hon wedi sicrhau cefnogaeth ddwys gan dîm o Fentoriaid medrus a phrofiadol; fodd bynnag, nid oedd yn rhoi fawr o wydnwch pe na bai unigolyn ar gael mwyach. Pan fo hyn wedi codi, roedd yr effaith

⁶¹ Y Swyddfa Archwilio Genedlaethol (2014) *The Work Programme*, Y Swyddfa Archwilio Genedlaethol (NAO).

⁶² Er bod y Sefydliad Dysgu a Gwaith wedi cynhyrchu dadansoddiad diweddarach lle amcangyfrifir mai'r gost am bob cyfranogwr yw £1,214, maent yn disgwyl i hwn godi ymhellach wrth i'r Rhaglen fynd rhagddi. Gweler: Sefydliad Dysgu a Gwaith (2016) *Work Programme Statistics – Learning and Work Institute Analysis*, Sefydliad Dysgu a Gwaith

ar weithredu'r Rhaglen yn yr ardal honno wedi bod yn sylweddol. Dylai'r symud arfaethedig oddi wrth ymyriadau o'r natur hwn (sy'n seiliedig ar ardal) arwain at gynyddu adnoddau staffio, gan felly leihau'n fawr y perygl i raglen wrth golli staff gweithredu. Er bod ansawdd y staff wedi bod yn allweddol i lwyddiant y Rhaglen, rhaid aros i weld a fydd modd dod o hyd i'r staff hyn mewn mwy o niferoedd er mwyn gweithredu ledled Cymru gyfan.

- 6.10 Roedd y diffyg adnoddau gweinyddol cymharol wedi'i ddyblygu ar lefel y Rhaglen gyda dau aelod o staff penodol yn Llywodraeth Cymru yn gyfrifol am reoli Esgyn.
- 6.11 Dynodwyd yr ardaloedd cyflenwi yn berchnogion data ar y dystiolaeth a gasglwyd trwy'r Rhaglen, ac mae hynny wedi cyfyngu ar olrhain manwl ar y cyfranogwyr drwy'r Rhaglen hyd nes cam olaf y gwerthusiad. Roedd y broses hon o gasglu data yn ddwys ar adnoddau i'r ardaloedd cyflenwi a'r gwerthuswyr ill dau.

Argymhellion

- Ar gyfer rhaglenni yn y dyfodol, dylid defnyddio fformiwla ariannu ar gyfer dyrannu adnoddau sy'n adlewyrchu'r angen (poblogaeth gymwys) mewn ardal darged yn ogystal â'r targedau cyflawni arfaethedig.
- Ar gyfer rhaglenni yn y dyfodol, dylid cytuno yn gynnar ar ofynion clir ynghylch data cyfranogwyr, a defnyddio profiad gwerthusiadau effaith blaenorol.
- Dylai rhaglenni yn y dyfodol fabwysiadu dulliau cyson o gasglu a chategoreiddio'r wybodaeth a gasglwyd.
- Dylai rhaglenni yn y dyfodol sicrhau bod y data a gasglwyd yn cael ei lanlwytho i gronfa ddata ganolog er mwyn galluogi cynnal asesiad cymharu yn ogystal â sicrhau fod y data a gesglir yn gynhwysfawr ac yn gyson.
- Mae angen darparu digon o adnoddau ac amser paratoi er mwyn galluogi datblygu canllawiau manwl ar ofynion a disgwyliadau'r rheiny sy'n rhan o ddarparu gwasanaethau.

Gweithgareddau

- 6.12 Roedd Rhaglen Esgyn yn ddibynnol iawn ar atgyfeiriadau i lwyddo, gyda'r Ganolfan Byd Gwaith yn parhau i fod y ffynhonnell atgyfeirio amlycaf drwy'r Rhaglen. Beth bynnag fo'r llwybr atgyfeirio, gwelwyd mai cysylltiadau unigol yn hytrach na chysylltiadau sefydliadol oedd yn allweddol i lwyddiant (neu fel arall) y llwybrau hyn. Roedd integreiddio â Chlystyrau Cymunedau yn Gyntaf wedi bod yn amrywiol ei lwyddiant ac ar adegau roedd wedi achosi dryswch ymhlith rhanddeiliaid allanol yn ogystal â rhwng staff Esgyn a'r Clystyrau.
- 6.13 Roedd cyflwyno Cymunedau am Waith wedi cael effaith amrywiol, a hynny fel arfer yn gysylltiedig ag i ba raddau yr oedd timau Esgyn a'r Clystyrau wedi integreiddio. Yn y pen draw, mewn rhai ardaloedd arweiniodd at fwy o gystadleuaeth am gyfranogwyr oherwydd fod yr ardaloedd yn ddaearyddol dynn, ac mewn ardaloedd cyflenwi eraill, roedd yn gynnig defnyddiol ategol a'r ddwy raglen wedi elwa o hynny.
- 6.14 Ffactor arall a oedd yn helpu'r ymgysylltu oedd i ba raddau yr oedd yr hyn a gynigai Esgyn wedi'i leoli yn y gymuned. Y timau hynny yn y Rhaglen oedd yn rhan o gyfleusterau a oedd yn cynnig ystod o wasanaethau ac wedi'u lleoli mewn mannau amlwg gyda nifer fawr o bobl yn cerdded heibio oedd wedi elwa fwyaf o ymgysylltu ad hoc trwy gael pobl yn galw heibio neu'n hunangyfeirio.
- 6.15 Ystyrid yn eang gan y Mentoriaid fod meithrin ymddiriedaeth yn gynnar yn y broses yn hanfodol i berthynas lwyddiannus â chyfranogwr. Bu'r cysylltiad â'r Clwstwr, y diffyg cysylltiad â darpariaeth gwasanaethau prif ffrwd, natur wirfoddol yr ymgysylltu a dull anffurfiol y mentoriaid o ganolbwyntio ar yr unigolyn, oll o gymorth yn hyn o beth.
- 6.16 Nid oedd yn anghyffredin i gyfranogwyr Rhaglen Esgyn gael cymorth am 12 mis neu hirach ar eu taith tuag at weithio, gyda chyfranogwyr wedi'u cyfyngu'n aml gan rwystrau lluosog a chymhleth rhag cael cyflogaeth. Roedd integreiddio effeithiol â darpariaethau lleol eraill, gan gynnwys yr hyn a gynigid drwy'r Clwstwr, wedi galluogi'r Mentoriaid i froceru cymorth ehangach os oedd blaenoriaethau / rhwystrau uniongyrchol angen eu datrys cyn y byddai modd archwilio cyfleoedd gwaith, hyfforddiant neu wirfoddoli.

- 6.17 Roedd amlygrwydd a ffocws y Rhaglen ar gynllunio gweithredu yn amrywio o ardal i ardal a rhwng y cyfranogwyr ac mae hyn yn dystiolaeth bellach o hyblygrwydd y model wrth alluogi mabwysiadu dull sy'n canolbwyntio ar unigolion ac sy'n adlewyrchu'r sefyllfa yn lleol. Gwnaed hyn yn bosibl trwy osgoi cyllid yr ESF i ariannu'r Rhaglen, gan gynnig rhywfaint o hyblygrwydd nad oes modd ei gael mewn gweithgarwch wedi'i ariannu gan yr ESF.
- 6.18 Pwysleisiai'r cynllun busnes bwysigrwydd cyfleoedd a frocerwyd yn genedlaethol. Cynyddodd eu nifer a'r amrywiaeth (o ran nifer y sefydliadau a oedd yn cynnig cyfleoedd) wrth i'r Rhaglen fynd rhagddi. Ar y dechrau, roedd gwasgariad daearyddol y cyfleoedd a frocerwyd yn genedlaethol ymhell o fod yn gyson; fodd bynnag, wrth i gysylltiadau rhwng cyflogwyr a thimau cyflenwi lleol fagu gwreiddiau, bu cynnydd yn lledaeniad y cyfleoedd.
- 6.19 Yn ystod blwyddyn olaf y Rhaglen, roedd cyfleoedd cenedlaethol yn cynrychioli 10 y cant o'r holl gyfleoedd a gynigid ac fe'u gwerthfawrogid yn fawr iawn gan gyfranogwyr Esgyn fel llwybrau i yrfaoedd sefydlog cynaliadwy. Mae dystiolaeth gynyddol i awgrymu y gall y model hwn o gydweithio trawsadrannol gael effaith drawiadol ar gynlluniau cyflogaeth, ac mae cyhoeddiadau polisi diweddar gan Lywodraeth Cymru yn dangos y dilynir y llwybrau hyn ymhellach yn y dyfodol.⁶³

Argymhelliad

- Mewn cynlluniau cyflogadwyedd yn y dyfodol, dylid cadw at gydweithredu trawsadrannol wrth ddarparu cyfleoedd sy'n ymwneud â chyflogaeth.

Canlyniadau

- 6.20 Er gwaethaf yr arafu ymddangosiadol mewn atgyfeiriadau, parhaodd y Rhaglen i fod ar y blaen i'w phroffil gan gyflawni ei tharged o ddarparu 5,000 o gyfleoedd sawl mis yn gynt nag a ragwelwyd.
- 6.21 Dengys y dadansoddiad o'r wybodaeth reoli fod bron i un o bob tri o gyfranogwyr Esgyn wedi llwyddo i gael canlyniad cyflogaeth, gan ragori ar yr hyn a gyflawnwyd ar ôl 12 mis o gefnogaeth ar y Rhaglen Waith. Mae'r niferoedd a symudwyd i gyflogaeth yn fwy trawiadol pan ddadansoddir cefndir y cyfranogwyr ymhellach i roi dyfarniad gwybodus ar bellter o'r farchnad lafur: roedd gan un o bob chwech o'r

⁶³ Llywodraeth Cymru (2016) *Symud Cymru Ymlaen 2016-2021*, Llywodraeth Cymru

cyfranogwyr gymwysterau is na Lefel 2 ac wedi bod yn ddi-waith ers mwy na phum mlynedd cyn cael gwaith cyflogedig.

- 6.22 O safbwynt canlyniadau, yn enwedig o ran nifer y cyfranogwyr sydd wedi cael cyflogaeth, mae'r Rhaglen wedi rhagori ar y disgwyliadau. Mae dadansoddi'r wybodaeth reoli yn awgrymu rhywfaint o amrywiad mewn perfformiad yn hyn o beth, sy'n gwarantu ymchwiliad pellach i sicrhau bod yr arferion gorau wrth ddarparu gwasanaethau yn cael eu rhannu. O ran cyfleoedd eraill a gyflwynwyd trwy Raglen Esgyn, nid oes digon o wahaniaeth amlwg rhwng yr opsiynau gwahanol (Hyfforddiant Galwedigaethol: Lleoliad Gwaith, Paratoi at Gyflogaeth Lawn Amser). Mae hyn yn cyfyngu ar y gallu i weld pa rôl y mae'r cyfleoedd hyn wedi'i gael yn llwyddiant y Rhaglen.
- 6.23 Ceir tystiolaeth o symud ymlaen ar y daith tuag at gyflogaeth ymhlith y cyfranogwyr hynny sy'n parhau i fod heb waith, er bod yr ymdeimlad o hyder i gael swydd yn syrthio rhywfaint pan fo cyfranogwyr yn dal i geisio dod o hyd i waith ar adeg yr ail gyfweiliad. Fodd bynnag, mae'n arbennig o bwysig nodi'r gwelliannau mewn hunanganfyddiadau ynghylch y gallu i gadw swydd ac ar draws yr holl ddangosyddion lles i'r rheiny oedd yn rhan weithredol yn y Rhaglen. Mae dadansoddi'r data hwn wedi dangos waeth beth fo'r canlyniad mae cymryd rhan yn Rhaglen Esgyn wedi cael effaith gadarnhaol ar les, ac er cydnabod pwysigrwydd hynny yn eang mae'n anodd ei fesur trwy ddadansoddi cost a budd.
- 6.24 Mae ymchwil a dadansoddi sy'n archwilio hunaneffeithiolrwydd unigolion wedi esgor ar ganlyniadau aneglur sydd fel petaent yn mynd yn groes i'r mesur lles a mesurau eraill o bellter a deithiwyd. O ystyried, mae'n bosibl fod y model hwn o holi yn rhy gymhleth a dryslyd i'r cohort darged.
- 6.25 Oherwydd pwysau adnoddau ar dimau gweithredu Esgyn, roedd y gefnogaeth ar ôl i gyfranogwyr gael cyflogaeth yn llai strwythuredig na'r hyn a ragwelwyd. Er gwaethaf hyn, roedd mwyafrif y cyflogwyr lleol yn parhau'n gadarnhaol ynghylch y Rhaglen, er y byddai croeso wedi bod i gefnogaeth ragweithiol ychwanegol i gyfranogwyr a chyflogwyr ar ôl i'r cyfranogwyr gael gwaith cyflogedig.

Argymhellion

- Dylid darparu adnoddau penodol i gynorthwyo cyfranogwyr a chyflogwyr (pan fo cyflogwyr yn ymwybodol eu bod wedi recriwtio trwy raglen gyflogadwyedd).
- Dylid sefydlu naratifau clir sy'n gysylltiedig ag allbynnau a chanlyniadau (cyfleoedd yn yr achos hwn) i sicrhau bod eglurder a chysondeb yn y ffordd y caiff y rhain eu dehongli a'u cofnodi.
- Dylid darparu dangosyddion ychwanegol (atgyfeiriadau llwyddiannus er enghraifft) wrth fonitro rhaglenni o'r math hwn er mwyn helpu i gasglu tystiolaeth o'r rôl ehangach sydd gan Fentoriaid y tu hwnt i gefnogaeth cyflogadwyedd.
- Dylid rhoi mecanweithiau ar waith i alluogi casglu data cyfranogwyr mewn da bryd ar gyfer gwaith maes sylfaenol ar adegau allweddol yn nhaith y cleient trwy raglen gymorth.
- O ran dulliau cyfweld ac ail gyfweld yn y dyfodol i olrhain cyfranogwyr, dylid cynnal y rhain dros amserlenni sy'n cyd-fynd â'r grŵp cymharu er mwyn cynorthwyo wrth asesu'r effaith ar gyfranogwyr.
- Dylid archwilio opsiynau ar gyfer olrhain cyfranogwyr i'r hirdymor ar ôl diwedd y rhaglen, yn enwedig lle ystyrir bod cadw tebygol ar swydd gyflogedig yn elfen allweddol o ychwanegolrwydd sy'n deillio o'r gefnogaeth sydd ar gael.

Effaith a Gwerth am Arian

- 6.26 Mae asesu gwerth am arian Rhaglen Esgyn trwy ddadansoddi effeithiolrwydd cost yn arwain at gost fesul canlyniad cyflogaeth o £3,744. Mae hyn ar ben isaf y ffigyrau a ragwelwyd yn y cynllun busnes ac mewn cynlluniau cyflogadwyedd yn gyffredinol. O gofio'r grŵp targed a gefnogwyd drwy'r Rhaglen, ar sail y dadansoddiad hwn mae'r Rhaglen yn werth da iawn am arian.
- 6.27 O ran y dadansoddi cost a budd ehangach, dengys y dadansoddiad fod cyfranogwyr Esgyn, cymdeithas a chyflogwyr oll ar eu mantais o'r Rhaglen. Fodd bynnag, i'r llywodraeth mae Rhaglen Esgyn yn gost net. Mae nifer o gyfyngiadau yn y set ddata sy'n tanseilio cadernid y dull. Mae natur dargededig Rhaglen Esgyn a'i hymgysylltiad â'r rheiny a ystyrir fel rheol i fod y rhai anoddaf i'w cyrraedd a'u cynorthwyo yn cael ei adlewyrchu yn y ffaith mai dim ond nifer fach o'r unigolion yn yr Arolwg Chwarterol (sef ffynhonnell y grŵp cymharu) sy'n cyfateb â phrif nodweddion cyfranogwyr Esgyn.

- 6.28 Roedd maint bach y sampl a'r diffyg gwybodaeth fanwl am y lleoliadau daearyddol yn ei gwneud hi'n amhosibl rheoli ar gyfer cyd-destun economaidd-gymdeithasol y grŵp cymharu, ac ni wyddys a yw'r rheini o'r grŵp cymharu yn byw mewn ardaloedd a ddynodwyd i fod ymysg y mwyaf difreintiedig yn y wlad ai peidio. Yn hyn o beth, anodd iawn yw cynnal dadansoddiad cost a budd cadarn ar gynllun sydd wedi'i dargedu'n llym ar ardal benodol.
- 6.29 Awgryma ymchwil y Llywodraeth⁶⁴ a gwerthusiadau eraill⁶⁵ fod adroddiadau hanes y farchnad lafur sydd yn yr Arolwg o'r Llafurlu yn llai dibynadwy na'r data gweinyddol a gesglir yn rheolaidd gan DWP. Er hyn, nid yw DWP wedi rhyddhau data hanes llawn y farchnad lafur at ddibenion gwerthuso rhaglenni. Pe bai'r wybodaeth hon ar gael, byddai'n cryfhau'n fawr gadernid y dadansoddiad cost a budd ac yn galluogi pennu grŵp cymharu sy'n cyfateb yn well.

Argymhelliad

- Dylid ceisio cael cytundebau â'r Adran Gwaith a Phensiynau (DWP) i rannu gwybodaeth weinyddol er mwyn gwella dilysrwydd data hanes y farchnad lafur ar gyfer grŵp cymharu a chynyddu pwysigrwydd y dadansoddiad ystadegol sy'n sail i'r dadansoddiad cost a budd.

Casgliadau

- 6.30 Mae Rhaglen Esgyn wedi gweithredu'n llwyddiannus fel rhaglen gyflogadwy hyblyg sydd wedi mynd ati i dargedu yn ddaearyddol, gan ymateb i grynodiadau daearyddol o aelwydydd di-waith yng Nghymru a chefnogi unigolion sy'n bell o'r farchnad lafur.
- 6.31 Gweithredodd y Rhaglen drwy fodel gweithredu effeithlon, gan ddefnyddio isadeiledd presennol (er i raddau amrywiol) a thargedu'r adnoddau oedd ar gael ar gyfranogwyr y Rhaglen. Roedd yr adnoddau prin iawn a oedd yn gysylltiedig â'r Rhaglen serch hynny wedi cyfyngu ar ei gwydnwch wrth golli staff yn yr ardaloedd cyflenwi a oedd wedi chwarae rhan hanfodol yn llwyddiant y Rhaglen.

⁶⁴ Bibby, D. et al. (2015) *Impact of skills and training interventions on the unemployed: Phase I report*. Yr Adran Busnes, Arloesi a Sgiliau Papur Ymchwil. 158

⁶⁵ Sefydliad Dysgu a Gwaith a Wavehill (2016) *Gwerthusiad o'r Peilot ar gyfer Amodoldeb Sgiliau: Adroddiad Terfynol Llywodraeth Cymru*

- 6.32 Ymddengys mai elfen allweddol yn llwyddiant y Rhaglen yw'r pwyslais ar ddarpariaeth *bersonol* wedi'i harwain gan gyfranogwyr ac sy'n meithrin ymddiriedaeth fel sylfaen i'r model. Dangosir tystiolaeth o'r pellter a deithiwyd tuag at y farchnad lafur trwy gynnydd yn hyder cyfranogwyr y gallent gadw swydd yn ychwanegol at effeithiau lles cadarnhaol.
- 6.33 Mae'r Rhaglen hefyd yn cyflwyno tystiolaeth glir o symud cyfranogwyr yn gyflymach i gyflogaeth ac mae wedi sicrhau canlyniadau cyflogaeth yn gost-effeithiol i bron i draean o'r cyfranogwyr, a llawer o'r rheiny erioed wedi gweithio o'r blaen neu wedi bod yn ddi-waith ers dros bum mlynedd.

Adran Cyfeiriadau

Adran Gwaith a Phensiynau (2016) *Sector-based work academies – a quantitative impact assessment*, Adran Gwaith a Phensiynau (DWP).

Adran Gwaith a Phensiynau (2016) *Work experience – a quantitative impact assessment*, Adran Gwaith a Phensiynau (DWP).

Belfield, C. et al. (2016) *Living standards, poverty and inequality 2016*, Y Sefydliad Astudiaethau Cyllid / Institute for Fiscal Studies.

Bibby, D. et al. (2015) *Impact of skills and training interventions on the unemployed: Phase I Report*. Yr Adran Busnes, Arloesi a Sgiliau Papur Ymchwil. 158.

Centre for Regional Economic and Social Research, Prifysgol Sheffield Hallam (2009) *Understanding and tackling worklessness volume 1: Worklessness, employment and enterprise: Patterns and change, evidence from the New Deal for Communities Programme*, (Yr Adran Cymunedau a Llywodraeth Leol) DCLG.

Crowther et al. (2000) *Helping people with severe mental illness to obtain work: Systematic review*, BMJ <http://www.bmj.com/content/322/7280/204>

Davies A.R., Homolova L., Grey C., Bellis M.A. (2017) *Mass Unemployment Events (MUEs) – Prevention and response from a public health perspective*, Iechyd Cyhoeddus Cymru, Caerdydd.

Fujiwara, D. (2010) *The Department for Work and Pensions social cost-benefit analysis framework*, Adran Gwaith a Phensiynau.

Llywodraeth Cymru (2017) *Evaluation of communities for work – Stage 1: Theory of change and logic model*, Llywodraeth Cymru.

Llywodraeth Cymru, *Ystadegau'r Farchnad Lafur ar gyfer Aelwydydd, 2012* – Bwletin Ystadegol, 4 Medi 2013.

Llywodraeth Cymru (2013) *Rhaglen Mynd i'r Afael ag Aelwydydd Heb Waith – Briff*, Llywodraeth Cymru.

Llywodraeth Cymru (2015) *Strategaeth Tlodi Plant Cymru*, Llywodraeth Cymru.

Llywodraeth Cymru (2016) *Symud Cymru Ymlaen 2016-2021*, Llywodraeth Cymru.

Pantazis, C. (2006) *Poverty and social exclusion in Britain: The millennium survey*, Policy Press.

Schoon, I. et al. (2012) *Intergenerational transmission of worklessness: Evidence from the Millennium Cohort and the Longitudinal Study of Young People in England*, Yr Adran Addysg.

Sefydliad Dysgu a Gwaith a Wavehill (2016) *Gwerthusiad o'r Peilot ar gyfer Amodoldeb Sgiliau: Adroddiad Terfynol*, Llywodraeth Cymru.

Sefydliad Dysgu a Gwaith (2016) *Work programme statistics – learning and work institute analysis*, Sefydliad Dysgu a Gwaith.

Sefydliad Joseph Rowntree (2012) *Are 'cultures of worklessness' passed down the generations?* <http://www.jrf.org.uk/publications/cultures-of-worklessness> adalwyd ar 12 Mawrth 2018.

Tinson, A. et al. (2016) *Monitoring poverty and social exclusion 2016*, Sefydliad Joseph Rowntree.

Trysorlys EM (2003) *Y Llyfr Gwyrdd*, Trysorlys EM.

Y Swyddfa Archwilio Genedlaethol (2014) *The Work Programme*, Y Swyddfa Archwilio Genedlaethol (NAO).

Y Swyddfa Ystadegau Gwladol (2014) *Families in the labour market, labour force survey*, Y Swyddfa Ystadegau Gwladol.

Y Swyddfa Ystadegau Gwladol (2017) *Estimates of personal well-being for the UK and countries of the UK for the year ending June 2017*.

<https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/wellbeing/bulletins/measuringnationalwellbeing/july2016tojune2017> adalwyd ar 7 Tachwedd 2017.

Ystadegau Cymru (2017) *Ystadegau'r Farchnad Lafur ar gyfer Aelwydydd, 2017*, cyhoeddwyd 13 Rhagfyr 2017, Llywodraeth Cymru

Ystadegau'r Rhaglen Waith - <https://www.gov.uk/government/collections/work-programme-statistics> cyhoeddwyd 21 Medi 2013, adalwyd ar 22 Chwefror 2018.

Atodiad A: Theori Newid ar gyfer Rhaglen Esgyn

Rhesymeg:

Trechdu tiodi yw un o flaenoriaethau pennaf Llywodraeth Cymru. Mae crynodiad uwch o aelwydydd heb waith mewn rhai cymunedau penodol yng Nghymru. Mae aelodau aelwydydd sydd heb waith am chwe mis neu fwy yn hwy tebygol o brofi tiodi ac amddiffeddedd difrifol a pharhaus, iechyd a throsgrwyddo risgiau ac antenfeislon penodol rhwng cenedlaethau. Bydd helpu pobl i oresgyn y rhwystrau maent yn eu hwynebu wrth ddod o hyd i gyflogaeth ac aros ynddo yn gallu eu hamddiffyn yn erbyn hyn.

I fod yn effeithiol, mae angen i'r cymorth fod yn bersonol i amgylchiadau a galluoedd unigol, rhaid iddo fod yn eang ei gwmpas (mynd i'r afael â ffyrdd o fyw/sefyllfaoedd), ac eto dylid cael llwybrau i waith sy'n glir ac amlwg. Cyflawnir hyn orau drwy gael unigolyn penodol, sy'n gyfarwydd i'r cyfranogwyr, yn ymgysylltu â hwy yn gyson a pharhaus gan weithredu fel mentor iddynt.

Amcan y Rhaglen:

Cyfrannu at gyflawni'r Cynllun Gweithredu ar gyfer Trechu Tiodi drwy gynnig 3,000 o gyfleoedd hyfforddiant neu gyflogaeth cynaliadwy erbyn diwedd y flwyddyn galendr 2017 i oedolion sy'n byw ar aelwydydd heb waith yn yr hirdymor.

Deilliannau (Effaith) yn y Tymor Hir(ach)

- Gostyngiad yn nifer yr aelwydydd heb waith a NEET yng Nghymru.
- Llai o ddiol parhaus ymysg y rheiny sy'n byw yn ardaloedd y Cystyrau.
- Effeithiau gorlif i'r aelwyd ehangach, gan gynnwys llai o achosion o ddiol plant.
- Lleihad mewn anghydraddoldebau addysgol ac iechyd.
- Llai o rwystrau i gyflogaeth gynaliadwy.
- Mwy o arbedion i'r pwrs cyhoeddus.
- Mwy o gydnabyddiaeth ymhlith rhanddeiliaid o'r budd sy'n deillio o ddarparu cyfleoedd i grwpiau targed.

Adnoddau:

- Economaidd: c.£2.4m (2013-16) Cyllid LIC = yn amrywio o £190k-£390k (2013-16) am bob Ardal sy'n cyflenwi'r Rhaglen.
- Cronfa Rhwystrau – adnoddau o fewn y dyraniad uchod i oresgyn rhwystrau i hyfforddiant/cyflogaeth (gwerth £280k ledled rhaglen Esgyn yn 2015-16)
- Amserlen: c. Ionawr 2014 i Mawrth 2016 (i ddechrau) – wedi'i ymestyn i Mawrth 2018
- Darparu'r gwasanaeth: 22 brocer – dau frocer ym mhob Ardal fel rheol
- Rheoli'r Rhaglen: dau aelod o staff, a chymorth gweinyddol, yn cynnig rheolaeth gyffredinol ar y Rhaglen gan LIC
- Rhanddeiliaid: manteisio ar ystod o adnoddau (hyfforddi, rheolaeth llinell, cynbor ac ati) o Adranau LIC, sefydliadau cyhoeddus, preifat a'r trydydd sector yn deillio o gyfleoedd hyfforddiant, lleoliadau gwaith/blas ar waith neu gyflogaeth.

Gweithgareddau:

- Broceriaid/mentoraid yn mapio'r cyfleoedd/cymorth sydd ar gael ac o fewn cyrraedd y grwpiau targed.
- Broceriaid, timau'r Cystyrau, Cynghorwyr y Ganolfan Waith ac asiantaethau atgyfeirio eraill yn adnabod ac yn ymgysylltu ag unigolion sy'n byw ar aelwydydd sydd wedi bod heb waith ers dros chwe mis.
- Cytuno ar gynlluniau datblygu personol gyda chyfranogwyr i gofnodi'r "pelter a deithwyd".
- Brocer cyfleoedd i dargedu grwpiau i ddatrys a goresgyn unrhyw rwystrau i gyflogaeth, gan gynnwys problemau yn ymwneud â lles.
- Tim Esgyn LIC i gydweithio ag adrannau eraill LIC a sefydliadau allanol eraill i nodi cyfleoedd posibl.
- Y ddarpariaeth cyfleoedd i gynnwys: hyfforddiant sgiliau sylfaenol, hyfforddiant galwedigaethol, lleoliadau gwaith, blas ar waith/treialu gwaith (o leiaf pythefnos) a chyflogaeth.
- Olrhain cyfranogwyr a monitro nodweddion yr aelwyd.
- Cadw'r cysylltiad/cynnig cymorth parhaus i gyfranogwyr (am hyd at flwyddyn)
- Integreiddio'r gweithgarwch â gweithgarwch "craidd" y Clwstwr, Twf Swyddi Cymru, Cymunedau am Waith ac asiantaethau partner lleol gan gynnwys Awdurdodau Lleol, gwasanaethau iechyd a'r trydydd sector ac ati
- Gweithgarwch gwerthuso i asesu sut mae Esgyn yn gweithredu ym mhob ardal gyflenwi ac i roi syniad o'i effeithiolrwydd yn helpu cyfranogwyr i ddod o hyd i waith neu i hybu eu

Allbynnau

- Nifer y cyfranogwyr cymwys yr ymgysylltwyd â nhw
- Nifer y cyfranogwyr wedi mynychu cyfweiliadau am swydd
- Nifer y cynlluniau datblygu personol wedi'u cwblhau
- Nifer y mapiau o gymorth lleol wedi'u creu
- Nifer y cyfleoedd a grëwyd ar gyfer sgiliau hanfodol neu hyfforddiant galwedigaethol, treialon gwaith, blas ar waith neu gyflogaeth
- Darparu XX cyfle gan adrannau gwahanol LIC, Landlordiaid Cymdeithasol Cofrestredig a Byrddau Iechyd Lleol
- Darparu XX cyfle "newydd" gan y LIC, Landlordiaid Cymdeithasol Cofrestredig a Byrddau Iechyd Lleol

Canlyniadau:

- Gwell hunaneffeithiolrwydd a ffactorau amddiffynnol eraill, gan gynnwys lles, hunanhyder ac ati.
- Y nifer sy'n cael cyflogaeth, dros 16 awr yr wythnos.
- 100% yn cadw cyflogaeth am 6 mis.
- Cyfradd symud rhwng 10% - 17% (nifer y cyfleoedd a sicrhawyd i'r nifer yn mynd i gyflogaeth (dros 16 awr yr wythnos).
- Y nifer yn mynd i hunangyflogaeth.
- Nifer y cyfranogwyr a gwblhaodd eu Cynllun Datblygu Personol ond na lwyddodd i ganfod cyflogaeth drwy Esgyn.
- Y nifer sy'n gadael yn gynnar (gadael cyn cwblhau eu Cynllun Dat. Personol).
- 5,000 o gyfleoedd mewn perthynas â hyfforddiant, lleoliad gwaith neu gyflogaeth y mae cyfranogwyr wedi ymwneud â hwy.

Rhagdybiaethau:

- Cystyrau CyG sy'n cynnig y platform mwyaf priodol i weithredu Rhaglen Esgyn
- Mae tua dau frocer ym mhob ardal gyflenwi yn darparu digon o adnoddau a pharhad i gyflwyno Rhaglen Esgyn.
- Mae ymyriadau o'r math hwn yn addas i'r rheiny sydd wedi bod heb waith ers dros chwe mis.
- Mae gan "rhanddeiliaid" eraill nodau/amcanion tebyg ac maent yn barod i gefnogi ac "ymrwymo" i'r broses drwy gynnig cyfleoedd o fewn cyrraedd/sy'n addas i'r grwpiau targed.
- Bydd dwysedd y boblogaeth a'r gallu i gymraedd cyfleoedd (h.y. pa mor agos yw cyflogwyr/darparwyr hyfforddiant, bodolaeth trafniadaeth) yn dylanwadu ar effeithiolrwydd Esgyn.
- Mae model Esgyn yn un cyffredinol – mae hyblygrwydd y dull yn galluogi amrywiaeth o fathau o gyfranogwyr i ymateb i fodel Esgyn ac ymgysylltu ag ef.
- Mae naw o dimau cymwys wedi'u penodi ym mhob ardal gyflenwi.
- Adnoddau cymharol fach sydd ar gael i'r Rhaglen.

Rhagdybiaethau:

- Mae broceriaid yn gallu ymgysylltu ag aelwydydd targed, ac yn gywir yn gallu asesu rhwystrau i hyfforddiant a chyflogaeth.
- Mae cysylltiadau effeithiol yn bodoli ar gyfer atgyfeiriadau rhwng cynrychiolwyr y Ganolfan Byd Gwaith (e.e. cynghorwyr rhieni) a thimau Esgyn.
- Mae broceriaid yn medru adnabod a chyfateb cyfleoedd lleol priodol sy'n mynd i'r afael yn effeithiol ag anghenion y cyfranogwyr.
- Caiff y Clwstwr ei ystyried yn gorff annibynnol ym mddiriedr ynddo, a bod cysylltiad â'r Clwstwr yn cymorthwyo broceriaid wrth ennyn diddordeb cyfranogwyr.
- Mae broceriaid yn mynd ati'n gywir i gasglu a diweddarau gwybodaeth am gyfranogwyr, eu teuluoedd a'r gweithgareddau a gyflawnwyd.
- Gall broceriaid feithrin/cynnal perthynas gydag amrywiaeth o gleientiaid.
- Mae Esgyn yn cyd-fynd yn effeithiol ag ymyriadau eraill yn ardaloedd Cymunedau yn Gyntaf gydag ychydig neu ddim dyblygu/cystadleuaeth.
- Mae broceriaid yn cael eu hintegreiddio â thimau'r Clwstwr ac mae hyn yn gwella effeithiolrwydd y gwasanaeth.

Rhagdybiaethau:

- Mae gan adrannau LIC a sefydliadau rhanddeiliaid eraill gyfleoedd addas ar gyfer y grŵp targed hwn.
- Mae digon o gyfleoedd addas yn cael eu creu ar gyfer cyfranogwyr ym mhob Clwstwr.
- Mae gwerth ac effaith bosibl i cyfleoedd a grëwyd yn gyfartal.

Rhagdybiaethau:

- Mae cyfranogwyr fel rheol yn ymgymryd â (dim mwy na) sawl cyfle.
- Mae manteisio ar gyfle yn cael effaith gadarnhaol ar gyfranogwyr, gan gynnwys gwella eu hunaneffeithiolrwydd.
- Nid yw effeithiau amnewid a dadleoli yn ddigon anrwyddocaol i daniellio'r effaith ychwanegol sy'n deillio o'r gefnogaeth.
- Bydd effeithiau gorlif yn codi, yn enwedig ar aelwydydd y cyfranogwyr a gefnogir.
- Bydd y systemau monitro a ddefnyddir ym mhob ardal lle cynigir y Rhaglen yn galluogi asesu priodoli deilliannau i Raglen Esgyn.
- Gellir tystiolaethu/mesur y cynnydd tuag at waith.
- Mae broceriaid yn gallu olrhain cyfranogwyr am chwe mis ar ôl iddynt gael gwaith.

Atodiad B: Offer Arolwg Cyfweld Cyfranogwyr Esgyn

1. Hoffem wybod ychydig amdanoch chi a sut y daethoch i gael eich cynorthwyo gan Raglen Esgyn:
 - a. Yn benodol, sut daethoch chi i wybod am y Rhaglen?
 - b. Tua phryd y daethoch i gyswilt â'r Rhaglen am y tro cyntaf?
2. Pan ddechreuoch ymwneud â Rhaglen Esgyn gyntaf, beth oeddech chi'n gobeithio ei gael ohoni?
3. Allwch chi sôn am y math o gymorth a chynngor a gawsoch?
 - a. Gan eich mentor/brocer (**Nodyn i'r cyfwelydd**: cyfeiriwch at enwau cyflogeion Esgyn os oes angen er mwyn helpu'r cyfranogwr)
 - b. Drwy'r cyfleoedd rydych wedi bod yn rhan ohonynt
4. Beth yw eich sefyllfa ar hyn o bryd? (ticiwch bob un sy'n berthnasol)
 - a. Gweithio'n llawn amser
 - b. Gweithio'n rhan-amser
 - c. Hunangyflogedig
 - d. Mewn hyfforddiant/addysg
 - e. Yn gwirfoddoli
 - f. Ar brofiad gwaith
 - g. Yn ddi-waith – yn chwilio am waith
 - h. Yn ddi-waith – salwch hirdymor
 - i. Rhiant sy'n aros gartref
 - j. Rhywbeth arall

5. Ar raddfa o 0-10, dwedwch wrthym ba mor agos neu bell yr oeddech yn bersonol yn teimlo yr oeddech chi o allu dod o hyd i swydd cyn ichi ddechrau derbyn cymorth drwy Raglen Esgyn?

(0 heb fod yn agos o gwbl a 10 yn barod i weithio)

- a. Gan feddwl yn ôl i'r adeg pan ddaethoch i gyswllt gyntaf â Rhaglen Esgyn, pa mor hyderus oeddech yn teimlo ynghylch:

	Hyderus iawn	Eithaf hyderus	Ddim yn hyderus iawn	Ddim yn hyderus o gwbl
Dod o hyd i swydd				
Cadw'r swydd honno				

6. Ar raddfa o 0 i 10, dwedwch wrthym ba mor agos neu bell yr oeddech yn bersonol yn teimlo'r oeddech chi o allu dod o hyd i swydd cyn ichi ddechrau derbyn cymorth drwy Raglen Esgyn?

(0 heb fod yn agos o gwbl a 10 yn barod i weithio)

- a. Gan feddwl yn ôl i'r adeg pan ddaethoch i gyswllt gyntaf â Rhaglen Esgyn, pa mor hyderus ydych chi'n nawr yn teimlo ynghylch:

	Hyderus iawn	Eithaf hyderus	Ddim yn hyderus iawn	Ddim yn hyderus o gwbl
Dod o hyd i swydd				
Cadw'r swydd honno				

7. (*I'w ofyn i'r rhai sydd yn ddi-waith yn unig*) Beth ydych chi'n dal angen ei wneud er mwyn cyrraedd y cam hwnnw (o gael swydd a'i chadw)?

- a. A oes unrhyw rwystrau penodol y teimlwch sydd angen ichi eu goresgyn er mwyn cyrraedd y cam hwnnw?

8. (*I'w ofyn i'r rhai sydd yn ddi-waith yn unig*) Pa wahaniaeth fyddai cael swydd yn ei wneud i'ch bywyd?

- a. A bywydau'r rhai sy'n agos atoch?

9. Beth ydych chi'n teimlo yw'r prif fanteision i chi o gymryd rhan yn Rhaglen Esgyn?
10. A yw cymryd rhan yn Rhaglen Esgyn wedi newid sut rydych yn teimlo am addysg neu hyfforddiant mewn unrhyw ffordd (ydy/nac ydy)
- (Os ydy) – ym mha ffyrdd
 - (Os nac ydy) – esboniwch pam
11. A yw cymryd rhan yn Rhaglen Esgyn wedi newid sut rydych yn teimlo am gael swydd?
- (Os ydy) – ym mha ffyrdd
 - (Os nac ydy) – esboniwch pam
12. A ydych chi'n credu bod eich rhagolygon gwaith yn well yn awr / ers ichi ddechrau gydag Esgyn?
- A yw hynny o ganlyniad i'r cymorth a gawsoch?
13. A oes unrhyw fath o gymorth sydd ei angen arnoch nad yw ar gael drwy Esgyn?
14. Gan feddwl yn ôl i'r cymorth a gawsoch gan y Rhaglen hyd yma, pa agwedd y credwch a fu fwyaf o gymorth o ran cael gwaith?
15. A ydych yn gallu cofio derbyn unrhyw gymorth i'ch helpu i gael gwaith yn y gorffennol? Ydw / Nac ydw / Ddim yn gwybod
- 15b. (Os ydw) A allwch gofio enwau'r cwmnïau a roddodd y cymorth hwn?
- 15c. (Os ydw yn 15) A allwch ddweud wrthym sut mae Rhaglen Esgyn yn cymharu â'r rhaglenni eraill?

Llawer gwell na'r rhaglenni eraill	Ychydig yn well na'r rhaglenni eraill	Tua'r un peth â'r rhaglenni eraill	Ychydig yn waeth na'r rhaglenni eraill	Llawer gwaeth na'r rhaglenni eraill
------------------------------------	---------------------------------------	------------------------------------	--	-------------------------------------

15d. A allwch ddweud pam wrthym?

--

15e. Agorwch y bocs i nodi unrhyw sylwadau pellach ar gyfer C15

--

16. Dywedwch wrthym a ydych:

Yn byw ar eich pen eich hun (ymlaen i'r nesaf)	
Yn byw gyda'ch rhieni (ymlaen i b)	
Yn byw gyda phartner neu fel rhan o deulu	
Arall, nodwch beth	

- Heblaw amdanoch chi eich hun, a oes unrhyw un arall ar eich aelwyd sydd dros 16 oed?
- A oes unrhyw un arall ar eich aelwyd yn derbyn cymorth gan Raglen Esgyn?

Elfen Hydredol

Mae'r cwestiynau canlynol yn rhestr o ddatganiadau ynghylch sut rydych yn ymateb i amrywiaeth o sefyllfaoedd. Nodwch i ba raddau rydych chi'n cytuno gyda phob eitem gan ddefnyddio'r raddfa hon:

1 = ddim yn wir o gwbl 2 = anaml yn wir 3 = yn eithaf gwir 4 = yn gwbl wir

Caiff pob un o'r 20 o gwestiynau eu gofyn ar hap

Graddfa Hunaneffeithiolrwydd Cyffredinol:

- Gallaf bob amser ddatrys problemau anodd os ydw i'n trio yn ddigon caled.
- Os yw rhywun yn fy ngwrthwynebu, gallaf ddod o hyd i ffordd o gael yr hyn rwy eisiau.
- Mae'n hawdd imi lynu wrth fy amcanion a'u cyflawni.
- Rwy'n hyderus y gallwn ddelio yn effeithiol â digwyddiadau annisgwyl.
- Diolch i fy nyfeisgarwch, rwy'n gwybod sut i ddelio â sefyllfaoedd nad oedd modd eu rhagweld.

6. Gallaf ddatrys y rhan fwyaf o broblemau os ydw i'n buddsoddi'r ymdrech sydd ei hangen.
7. Gallaf aros yn ddi-gynnwrf wrth wynebu anawsterau oherwydd gallaf ddibynnu ar fy ngallu i ymdopi.
8. Pan rwy'n wynebu problem, gallaf feddwl am sawl ateb fel arfer.
9. Os ydw i mewn trafferthion, gallaf fel arfer feddwl am ateb.
10. Fel arfer, gallaf ddelio â beth bynnag a ddaw i'm rhan.

Graddfa Hunaneffeithiolrwydd ar gyfer Dysgu:

11. Mae dysgu sgiliau newydd yn ddiddorol imi.
12. Pan welaf fod angen imi wneud hynny, gallaf ddatblygu sgiliau newydd.
13. Rwy'n elwa llawer o ddysgu.
14. Rwy'n gweld mynd ar gwrs hyfforddiant yn beth syml.
15. Rwy'n dueddol o gofio'r pethau a gaiff eu dysgu mewn hyfforddiant.

Agweddau tuag at Gyflogaeth:

16. Gallwn gael swydd petawn eisiau un.
17. Gall gwaith roi boddhad.
18. Mae swydd allan yna i mi.
19. Os na allaf gael un swydd, gallaf gael un arall.
20. Gallaf gyrraedd fy amcanion o ran gwaith.

Cwestiynau Lles ONS:

21. Mae'r cwestiynau canlynol yn ymwneud â'ch teimladau ar hyn o bryd. Atebwch bob un ar raddfa o 0 i 10, lle mae 0 yn golygu nad ydych yn fodlon o gwbl a 10 yn golygu yn gwbl fodlon:

- a. Yn gyffredinol, pa mor fodlon ydych yn teimlo â'ch bywyd y dyddiau hyn?
- b. Yn gyffredinol, i ba raddau rydych yn teimlo bod y pethau a wnewch yn fuddiol?
- c. Yn gyffredinol, pa mor hapus oeddech yn teimlo ddod?
- d. Yn gyffredinol, pa mor bryderus oeddech yn teimlo ddod?

Atodiad C: Offer Arolwg Ail Gyfweliad â Chyfranogwyr Esgyn

1. Ydych chi'n dal i gael cymorth drwy raglen Esgyn?
(*nodyn briffio - gall fod yn anodd i gyfranogwr bennu a ydynt yn dal i gael cymorth neu beidio; yn yr achos hwn, gofynnwch iddynt pryd wnaethon nhw gwrdd neu siarad â'u mentor/brocer ddiwethaf*)
 - a. (os na) pryd oedd y mis diwethaf i chi gael cymorth? (*ychwanegwch y mis*)
 - b. (os do) ydych chi'n gallu cadarnhau natur y cymorth yr ydych yn ei gael ar hyn o bryd
2. Ga' i wirio ambell i beth o'r tro diwethaf i ni siarad â chi ym mis Mai/Mehefin eleni? Mi ddywedoch chi wrthym eich bod chi'n [*rhowch yr ateb blaenorol o'r waelodlin*]:
 - a. Gweithio'n llawn amser
 - b. Gweithio'n rhan-amser
 - c. Hunangyflogedig
 - d. Mewn hyfforddiant / addysg
 - e. Gwirfoddoli
 - f. Profiad gwaith
 - g. Yn ddi-waith - yn chwilio am waith
 - h. Yn ddi-waith - salwch hirdymor
 - i. Rhiant sy'n aros gartref
 - j. Arall
3. A oes unrhyw newidiadau wedi bod i hyn? (*os nac oes, neidiwch i 4*) Os oes, fedrwn chi gadarnhau beth yw eich sefyllfa nawr?
 - a. Gweithio'n llawn amser
 - b. Gweithio'n rhan-amser
 - c. Hunangyflogedig
 - d. Mewn hyfforddiant / addysg
 - e. Gwirfoddoli
 - f. Profiad gwaith
 - g. Yn ddi-waith - yn chwilio am waith
 - h. Yn ddi-waith - salwch hirdymor
 - i. Rhiant sy'n aros gartref
 - j. Arall

Canlyniadau Cyflogaeth

Mae'r adran hon ar gyfer y rheiny sydd mewn rhyw fath o gyflogaeth yn unig (*dim ond y rheiny a atebodd a/b/c i 2/3 uchod ac sy'n gyflogedig – pawb arall, i'r adran nesaf*)

4. A yw'r rôl rydych chi'n cael eich cyflogi ynddi yn gysylltiedig â'r swydd a gawsoch drwy Raglen Esgyn? Ydi (cw5) / Nac ydi (cw6)
5. (*I'r rheiny sydd wedi cael cyfle cyflogaeth drwy Esgyn*) Fedrwch chi sôn am y broses aethoch chi drwyddi i gael y swydd hon? (*holwch a oedd wedi dechrau fel lleoliad profiad gwaith, natur y cymorth a gawsant i gael y swydd ac ati*)
 - a. Pa gymorth (os o gwbl) rydych chi wedi'i gael gan eich Mentor/Rhaglen Esgyn ers cael y swydd honno?
 - b. Pa gwmni/sefydliad ydych chi'n gweithio iddo?
 - c. Ym mha fis wnaethoch chi ddechrau yn y swydd hon (dechrau cael eich talu am y rôl hon os profiad gwaith)? (nawr ewch i gwestiwn 7)
6. (*I'r rheiny sydd wedi cael cyflogaeth tu allan i Esgyn*) Fedrwch chi ddisgrifio'n fyr sut cawsoch chi'r swydd hon?
 - a. Ai dyma'r swydd gyntaf rydych chi wedi'i chael ers cael cymorth gan Raglen Esgyn? (ie (ewch i 7))
 - i. (*Os naci*) Pa swyddi eraill ydych chi wedi'u cael ers cael cymorth Rhaglen Esgyn? (*cyfwelydd i nodi nifer y swyddi a hyd yr amser ym mhob swydd*)
 - b. Ym mha fis wnaethoch chi ddechrau yn eich rôl ddiweddaraf?
7. (*Pawb mewn cyflogaeth*) Ydych chi'n gallu disgrifio eich rôl bresennol yn fyr gan gynnwys teitl y swydd?
[wedi'i godio i arolwg swyddi SOC]
 - a. Ydych chi'n malio dweud wrthym beth yw eich cyflog?
[cofnodwch y ffigwr a chadarnhau a yw'r ffigwr yn gyflog dyddiol/wythnosol/misol blyneddol]

8. Ar ôl cael cefnogaeth drwy Raglen Esgyn, pa mor hyderus ydych chi'n teimlo ynghylch:

	Hyderus iawn	Eithaf hyderus	Ddim yn hyderus iawn	Ddim yn hyderus o gwbl
Cael dyrchafiad neu mwy o gyflog yn y swydd yr ydych ynddi nawr				
Dod o hyd i swydd newydd sydd â chyflog uwch ac/neu mwy o gyfrifoldebau				

- a. Eglurwch eich ateb (ar gyfer y ddau uchod) – cwestiwn agored

9. Pa wahaniaeth mae cael swydd wedi'i wneud i'ch bywyd?

(cwestiwn agored – holwch am resymau heblaw rhai ariannol, h.y. hyder, rhoi trefn feunyddiol, strwythur, cyfle i gwrdd pobl, mathau gwahanol o bobl etc.)

10. Pa wahaniaeth mae/oedd cael swydd wedi'i wneud i fywydau'r rheiny sy'n agos i chi?

(cwestiwn agored – holwch ynghylch yr effaith y mae wedi'i gael ar bobl eraill sy'n byw yn y tŷ gyda nhw, eu ffrindiau agosaf/teulu a chyfoedion etc.)

Nawr ewch i gwestiwn 14

Cyfranogwyr Esgyn nad ydynt ar hyn o bryd yn gyflogedig

11. Gaf i holi beth yw'r amgylchiadau pam nad ydych chi'n gweithio ar hyn o bryd?

12. Ar raddfa o 0-10, dwedwch wrthym ba mor agos neu bell yr ydych yn bersonol yn teimlo'r ydych chi o allu dod o hyd i swydd? (0 heb fod yn agos o gwbl a 10 yn barod i weithio)

- a. A pha mor hyderus ydych chi'n teimlo ynghylch...

	Hyderus iawn	Eithaf hyderus	Ddim yn hyderus iawn	Ddim yn hyderus o gwbl
Dod o hyd i swydd				
Cadw'r swydd honno				

- b. A oes unrhyw rwystrau penodol y teimlwch fod angen i chi eu goresgyn er mwyn cyrraedd y cam hwnnw? (o gael swydd a'i chadw)?

(Cwestiwn agored)

13. A oes unrhyw fath o gymorth yr ydych chi'n dal i deimlo bod ei angen arnoch chi i'ch helpu i gael gwaith nad ydych wedi cael trwy Esgyn?

Adfyfrio

14. Pa elfennau o'r cymorth ydych chi'n teimlo sydd wedi bod yn fwyaf defnyddiol i chi a pham? (cwestiwn agored)

15. Ydych chi'n credu bod eich rhagolygon swydd i'r hirdymor yn well nawr na phan wnaethon ni siarad â chi o'r blaen? Ydi/nac ydi/ddim yn gwybod

a. (Os ydi) A yw hynny oherwydd y cymorth a gawsoch?

b. A yw oherwydd unrhyw reswm arall hefyd? (eglwych)

16. Ers i ni siarad â chi y tro o'r blaen, ydych chi wedi derbyn unrhyw gymorth ychwanegol i'ch helpu i gael cyflogaeth neu i helpu gyda hyfforddiant yn ogystal â'r hyn a gawsoch drwy Raglen Esgyn? (os naddo ewch i gwestiwn 17)

a. (Os do) Ydych chi'n gallu cofio enwau'r sefydliadau wnaeth roi'r cymorth hwn i chi ac/neu natur y cymorth a gawsoch?

b. Sut mae hyn yn cymharu â'r cymorth a gawsoch drwy Esgyn?

Llawer gwell nag Esgyn	Rhywfaint yn well nag Esgyn	Tua'r un fath ag Esgyn	Rhywfaint yn waeth nag Esgyn	Llawer gwaeth nag Esgyn
---------------------------	-----------------------------------	---------------------------	------------------------------------	----------------------------

c. (os nad yr un fath ag Esgyn) A allwch ddweud pam wrthym?

17. Y tro diwethaf i ni siarad â chi, mi ddywedoch chi wrthym eich bod chi'n (*llenwch o gwestiwn 16 blaenorol [eu trefniadau cartref]*); a yw hyn yn dal yn gywir? (os ydi, ewch i gwestiwn 17a), os nad ydi, ydych chi'n gallu cadarnhau eich sefyllfa bresennol?

(*bydd y cyfwelydd yn canfod a ydynt yn byw ar eu pen eu hunain, gyda rhieni neu gyda phartner/fel rhan o deulu a faint o bobl sydd dros 16 oed yn y cartref*)

Os oes unrhyw un dros 16 oed yn y cartref, gofynnwch gwestiwn 17a, fel arall, ewch i 18

a. Y tro diwethaf i ni siarad, fe ddywedoch fod [rhywun/neb] yn eich cartref yn cael cymorth gan Raglen Esgyn. A yw hynny'n dal yn wir? (os ydi, ewch i 18)

(os nad yw) A yw hi'n wir dweud felly fod [rhywun/neb] yn eich cartref yn cael cymorth gan Raglen Esgyn?

18.A fyddech gystal â rhoi gwybod os yw unrhyw un o'r digwyddiadau mawr bywyd canlynol wedi digwydd i chi ers i ni siarad ddiwethaf?⁶⁶

- a
- a. Wedi dechrau perthynas hirdymor newydd
 - b. Wedi priodi
 - c. Wedi symud i mewn gyda phartner
 - d. Wedi cael genedigaeth yn y teulu
 - e. Perthynas â phartner/gŵr/gwraig wedi dod i ben
 - f. Wedi ysgaru
 - g. Rhywun yn y teulu neu'n agos i chi wedi marw
 - h. Wedi cael trafferth dod o hyd i rywle i fyw ynddo
 - i. Wedi dechrau swydd newydd
 - j. Swydd flaenorol wedi dod i ben
 - k. Wedi cael trafferthion ariannol
 - l. Wedi dioddef trosedd yn eich erbyn
 - m. Wedi bod mewn trafferth gyda'r gyfraith
 - n. Rhywbeth arall
- d
- i

gwyddiadau mawr bywyd a restrwyd uchod] Sut ydych chi'n teimlo ynghylch [y digwyddiad hwn]?

Gwael iawn	Gweddol wael	Ddim yn dda nac yn wael	Yn dda	Yn dda iawn
------------	--------------	-------------------------	--------	-------------

⁶⁶ Mae'r cwestiynau am ddigwyddiadau mawr mewn bywyd wedi'u cynnwys i reoli ar gyfer ffactorau y mae ymchwil wedi dangos eu bod yn cyfrannu at newidiadau mewn lles, hunaneffeithiolrwydd a hapusrwydd (gweler, er enghraifft: "Resilience to Major Life Stressors Is Not as Common as Thought", *Perspectives on Psychological Science* Mawrth 1, 2016 11: 175-194; "Adaptation and the Set-Point Model of Subjective Well-Being; Does Happiness Change After Major Life Events?", *Current Directions in Psychological Science* April 2007 cyfrol 16(2): 75-79). Yn ei hanfod, mae'r model (rhagdybiedig) o addasiad hedonig - mae'r syniad bod pobl yn dychwelyd i lefelau sylfaenol o ran lles a bodlonrwydd bywyd ar ôl i ddigwyddiadau mawr bywyd symud y lefelau hynny dros dro - wedi cael ei wrthdroi gan dystiolaeth arolygon mawr sydd wedi dangos yn argyhoeddiadol bod digwyddiadau bywyd yn gallu symud lefelau boddhad yn barhaol. Felly, er enghraifft, nid yr hyn sy'n bwysig yn hanes cwrs bywyd yw p'un a yw unigolyn yn briod ai peidio; yn hytrach, y weithred o briodi yw'r ffactor newid. Er mwyn rheoli ar gyfer dylanwad aflonyddwch digwyddiadau mawr bywyd ar lefelau lles a hunan-effeithiolrwydd, credwn fod angen cynnwys fersiwn 'darbodus' (cynnil) o'r cwestiynau digwyddiad mawr bywyd cyffredinol sydd mewn arolygon torfol ar les. Yma, rydym wedi addasu'r digwyddiadau o holiadur cynhwysfawr digwyddiadau mawr bywyd dan arweiniad Ysgol Nyrsio Prifysgol California, er ein bod yn nodi, yn wahanol i'r arolwg hwnnw, nad ydym yn gofyn am gyfeiriadoldeb digwyddiadau mawr (effaith gadarnhaol, effaith negyddol).

Elfen Hydredol: Cyfweliadau ffôn yn unig

Mae'r cwestiynau canlynol yn rhestr o osodiadau ynghylch sut rydych yn ymateb i amrywiaeth o sefyllfaoedd, maen nhw'n ailadrodd rhestr a ofynnwyd y tro diwethaf inni siarad â chi. I ba raddau rydych yn cytuno â phob eitem gan ddefnyddio'r raddfa hon:

1 = ddim yn wir o gwbl; 2 = anaml yn wir; 3 = yn eithaf gwir; 4 = yn gwbl wir

Caiff pob un o'r 20 cwestiwn eu gofyn ar hap

Graddfa Hunaneffeithiolrwydd Cyffredinol:

Gallaf bob amser ddatrys problemau anodd os ydw i'n trio yn ddigon caled.

Os yw rhywun yn fy ngwrthwynebu, gallaf ddod o hyd i ffordd o gael yr hyn rwy eisiau.

Mae'n hawdd imi lynu wrth fy amcanion a'u cyflawni.

Rwy'n hyderus y gallwn ddelio yn effeithiol â digwyddiadau annisgwyl.

Diolch i fy nyfeisgarwch, rwy'n gwybod sut i ddelio â sefyllfaoedd nad oedd modd eu rhagweld.

Gallaf ddatrys y rhan fwyaf o broblemau os ydw i'n buddsoddi'r ymdrech sydd ei hangen.

Gallaf aros yn ddi-gynnwrf wrth wynebu anawsterau oherwydd gallaf ddibynnu ar fy ngallu i ymdopi.

Pan rwy'n wynebu problem, gallaf feddwl am sawl ateb fel arfer.

Os ydw i mewn trafferthion, gallaf fel arfer feddwl am ateb.

Fel arfer, gallaf ddelio â beth bynnag a ddaw i'm rhan.

Graddfa Hunaneffeithiolrwydd ar gyfer Dysgu:

Mae dysgu sgiliau newydd yn ddiddorol imi.

Pan welaf fod angen imi wneud hynny, gallaf ddatblygu sgiliau newydd.

Rwy'n elwa llawer o ddysgu.

Rwy'n gweld mynd ar gwrs hyfforddiant yn beth syml.

Rwy'n dueddol o gofio'r pethau a gaiff eu dysgu mewn hyfforddiant.

Agweddau tuag at Gyflogaeth:

Gallwn gael swydd petawn eisiau un. [*dilêwch os ydynt mewn gwaith*]

Gall gwaith roi boddhad.

Mae swydd allan yna i mi. [*dilêwch os ydynt mewn gwaith*]

Os na allaf gael un swydd, gallaf gael un arall.

Gallaf gyrraedd fy amcanion o ran gwaith.

Cwestiynau Lles ONS:

Mae'r cwestiynau canlynol yn ymwneud â'ch teimladau ar hyn o bryd. Atebwch bob un ar raddfa o 0 i 10, lle mae 0 yn golygu nad ydych yn fodlon o gwbl a 10 yn golygu yn gwbl fodlon:

Yn gyffredinol, pa mor fodlon ydych yn teimlo â'ch bywyd y dyddiau hyn?

Yn gyffredinol, i ba raddau rydych yn teimlo bod y pethau a wnewch yn fuddiol?

Yn gyffredinol, pa mor hapus oeddech chi'n teimlo ddoe?

Yn gyffredinol, pa mor bryderus oeddech chi'n teimlo ddoe?

Yn olaf, a fydddech chi'n fodlon i rywun gysylltu â chi yn y dyfodol ynghylch eich profiad ar Raglen Esgyn?